

Balog Károly: The use of propagation prediction programs for the purpose of detection of PMR devices

Dr. Resperger István: A válságkezelés kicsit másképp

Tóth Zoltán Balázs: Biztonságpolitikai kihívások az Európai Unió szomszédságában I. – Líbia

Szűcs Péter: Műholdas felmenő hívások detektálása Winrádióval

Prohászka Petra: Magyarország védelmi rendszerének elemzése a migrációs helyzet szemszögéből

*Makai József: Könyvismertető
(David E. Hoffman: A milliárddolláros kém című könyvéről)*

NEMZETBIZTONSÁGI SZEMLE

A Nemzeti Közszerológati Egyetem
Nemzetbiztonsági Intézetének
elektronikus (online) megjelenésű tudományos folyóirata

HU ISSN 2064-3756

IV. évfolyam, 3. szám, 2016.

A szerkesztőbizottság elnöke: Dr. Boda József, NKE

Főszerkesztő: Dr. Dobák Imre, NKE

Szerkesztés: Dr. Deák József, NKE

Internetes megjelenés: Dr. Pétery Kristóf, NKE

Internetes elérhetőség: <http://nbszemle.uni-nke.hu>

Szerkesztőség: Nemzeti Közszerológati Egyetem, Nemzetbiztonsági Intézet
1101 Budapest, Hungária krt. 9-11.

Levelezési cím: Nemzeti Közszerológati Egyetem, Nemzetbiztonsági Intézet
1581 Budapest, Pf.: 15.

E-mail: nbszemle@uni-nke.hu

Szerkesztőbizottság

Elnöke: Dr. habil. Boda József
Tagok: Dr. Béres János
Dr. Botz László
Dr. Dobák Imre
Hazai Lászlóné dr
Dr. Kobilka István
Dr. Kovács Zoltán András
Prof. Dr. Padányi József
Dr. Regényi Kund Miklós
Dr. habil. Resperger István
Prof. Dr. Szakály Sándor
Dr. Takács Tibor
Dr. Vida Csaba

Kiadó:

Nemzeti Közsolgálati Egyetem
1101 Budapest, Hungária krt. 9-11.

E számunk szerzői:

Balog Károly, NKE KMDI, PhD hallgató
Dr. habil Resperger István, NKE NBI, egyetemi docens
Tóth Zoltán Balázs, Emberi Erőforrások Minisztériuma
Szűcs Péter, NKE KMDI, PhD hallgató
Prohászka Petra, NKE HDI, PhD hallgató
Makai József, újságíró

A számban megjelent írásokat lektorálták:

Prof. Dr. Haig Zsolt, egyetemi tanár
(NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar)
Dr. Németh András, egyetemi docens
(NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar)
Dr. habil Resperger István, egyetemi docens
(NKE Nemzetbiztonsági Intézet)
Dr. habil. Lakatos László, c. egyetemi tanár, ny. egyetemi docens
(NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar)
Dr. habil. Boda József, egyetemi docens
(NKE Nemzetbiztonsági Intézet)

Tartalomjegyzék

Balog Károly: The use of propagation prediction programs for the purpose of detection of PMR devices	5
Dr. Resperger István: A válságkezelés kicsit másképp	28
Tóth Zoltán Balázs: Biztonságpolitikai kihívások az Európai Unió szomszédságában I. – Líbia	49
Szűcs Péter: Műholdas felmenő hívások detektálása Winrádióval	69
Prohászka Petra: Magyarország védelmi rendszerének elemzése a migrációs helyzet szemszögéből	82
Makai József: Könyvismertető (David E. Hoffman: A milliárddolláros kém című könyvéről)	99

The use of propagation prediction programs for the purpose of detection of PMR devices

Balog Károly¹

Abstract:

In these days, both the licensed and license-free PMR radio technology is going through massive paradigm shift as formerly seen at mobile phone technologies. In fact, the new types of digital PMR systems today show a significant relevance in practice. Since these devices can completely bypass the traditional telecommunications infrastructure, their detection and control is only possible by communication intelligence.

In this article I present the results of simulation experiments carried out with a radio propagation prediction program, built upon the theoretical basis I summarized in my previous article. I examine the operation of the selected program and its applicability in communication intelligence, which helps optimize the installation site in practice.

Keywords: PMR, digital PMR, simulation, RF propagation prediction programs

Absztrakt:

Napjainkban az engedélyhez kötött és engedély nélkül is üzemeltethető PMR rádiótechnológia a mobiltelefonoknál már megtapasztalt paradigmaváltáson megy keresztül. Az újfajta digitális PMR rendszerek napjainkra jelentős elterjedtséget mutatnak a gyakorlatban. Mivel ezek az eszközök a hagyományos távközlési infrastruktúrákat kikerülhetik, felderítésük, ellenőrzésük adott esetben kizárólag a rádiófelderítés eszközrendszerével történhet. Cikkemben egy rádiófrekvenciás terjedés becslő programmal elvégzett szimulációs-kísérleteim eredményeit mutatom be, az előző cikkemben² összefoglalt elméleti alapokra építkezve. A kiválasztott program működését és alkalmazhatóságát vizsgálom a polgári rádiófelderítés támogatásában, amely a települési hely optimalizálását segíti elő a gyakorlatban.

Kulcsaszavak: PMR, digitális PMR, szimuláció, RF terjedésbecslő programok

¹ *Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Katonai Műszaki Doktori Iskola harmadéves doktorandusz, balog.karoly07@gmail.com Orcid ID: 0000-0002-4960-4943*

² *Balog Károly: Térinformatika alkalmazása a PMR eszközök rádiófelderítésében, Nemzetbiztonsági Szemle 2016/1. szám*

1. Introduction

The focus of my research – within the field of signal intelligence – is the communication intelligence by national security agencies, and I especially deal with the problem of the detection of license free or illegally used PMR devices. In our days it is without doubt that geographic information programs or systems (GIS) are necessary for the proper fulfilment of communication intelligence by national security agencies. Therefore the question occurs in a different way, namely which programs or systems have extra capabilities or technical novelties, and how much they are worth spending on in light of the compatibility with the existing devices or systems. In the first part of this article, I examined the applicability of GIS system devices concerning the planning and fulfilling of signal intelligence, then I scrutinised the relevant theories, propagation models, and scientific considerations. In this article – based upon the previous one, without a description of fundamental terms – I present the results of the simulation experiments carried out by a chosen RF propagation prediction program. I examined the effects of the environment and the parameters of the intelligence devices on the intelligence capabilities of PMR devices. I especially focused on the optimization of the installation site and determining of operating range.

2. Selection of the program, and advantages of the cloud based GIS system

The application of cloud based graphical databases and map softwares (Google Earth, OpenStreetMap etc.) – mentioned in my previous article – have become widespread in practice because the maps themselves cost the most in the case of GIS systems. Due to this fact, numerous applications – even professional ones – are used, reducing the cost with significant amount. However, in this case permanent on-line availability is required, which is not considered an extreme requirement, thanks to the opportunities of info communication nowadays. Moreover, these systems can usually be used off-line (with downloading map sheets in advance) as well but some precognitions are necessary therefore.

The second great advantage of these maps – beyond being quasi free of charge – is compatibility. They support open-source data exchange format (for examples KML³), and standardized interchange format of building data (for examples COLLADA⁴). This makes it possible for the outcome results are applicable

³ KML: Keyhole Markup Language – Google xml based open source data exchange format

⁴ COLLADA: quasi-standard exchange format of vector based digital 3D (building) models

in other systems, or the measuring results to be visualised through it, which is an active cooperation with these two systems.

In my previous article I divided the feasible tasks of the communication intelligence activity supported by GIS into two parts. One of them was the preparational and planning-, the other one was operational phase. This causes significant differences in the fulfilling of tasks and applied GIS programmes as well. In this article I merely scrutinise the tasks of planning for which we can apply radio frequency propagation prediction programs, used in the civil life as well. The cloud-based systems have more benefits compared to the others and therefore they can provide advantages during their application, due to the aforementioned reasons. If the program has a mobile and a desktop version, we can reach the operational data prepared in the office from the field, or the instant preparation is possible during an operational action even by using a mobile phone.

Such special cloud based GIS systems are available in different format and scales, not just for the planning software, but for the intelligence supporting special defence software as well. The advantages of the combined application of these models are presented in the figure 1. That is to say, the usage of integrated applications in different platforms; a support system for complex intelligence, analysis and operation implementation exploiting the cloud based storage, content management and sharing.

Because of this, for the simulations I looked for a reasonable priced cloud based program which supports operation planning, and contains basic functions which can be necessary for the planning of intelligence of PMR devices.

For the fulfilment of the task, in the case of narrowband signals – beside the simple building geometry – empiric and semi-empiric models are used in practice. The application of deterministic models is necessary because of the increasing complexity of building geometry, and the characterization of wideband and time variant of the radio channel. According to the literature⁵, in the case of digital PMR – because of the narrowband signs – the scale of acceptable delay spread on radio channel (because of the multipath propagation) is between 50-100 μ s, while in the case of GSM this figure is only 16 μ s, though a faster movement- and data transfer speed is associated there to. This figure represents the sensibility of the relevant system to distortions caused by multipath propagation (bit error). From the aforementioned data, we can see that the digital PMR-s are less sensible to the effects of the multipath propagation than the GSM system. Still the experience shows that the high buildings have significant shadowing effect, especially in the case of detection of low transmission power devices. That was the reason why I chose a program which is able to take into account individually the deterministic effect of 3D objects, higher buildings, or shadowing

⁵ Hans-Peter A. Ketterling: *Introduction to Digital Professional Mobile Radio*. Artec House, 2004. (p. 18.)

landmarks with the assistance of semi-empiric models based upon empiric propagation.

Figure 1. Advantages of application of the cloud based GIS⁶

The program – which I tested and satisfied the above mentioned criteria – was a commercially available cloud-based SaaS⁷ solution, the CloudRF application made by the English Farrant Consulting Ltd. Below I present the program itself and the fulfilment of the simulation tests carried out by the program.

3. Presentation of CloudRF program

The CloudRF program⁸ is a commercially available cloud based GIS program which greatly builds upon open-source elements. The program can be used for planning of radio-frequency propagation and its main advantage is the flexibility. It has a desktop thin client HTML5 base web-interface and a Keyhole Radio An-

⁶ John Day (ESRI India), *GIS as a Platform For Special Forces, Geo Intelligence India (Geospatial-Force Multiplier for Modern Warfare)* New Delhi, India, 2013. 06. 13-14.

<http://www.slideshare.net/EsriIndia/gis-as-a-platform-for-special-forces> (2014. 12. 05.)

⁷ SaaS: Software as a Service

⁸ CloudRF Online radio planning, <https://cloudf.com/> (2016. 05. 31)

The use of propagation prediction programs for the purpose of detection of PMR devices

droid application. In addition, after downloading a special Google layer (Keyhole Radio KML) it is able to connect to the interface of the Goggle Earth Pro program, where we can plan interactively. The functionality of user interfaces are nearly the same (with minor differences) thus I present the configuration options based on the print-screen images of the web interface shown in the figure 2. and I will address the differences on the concerning interfaces further on.

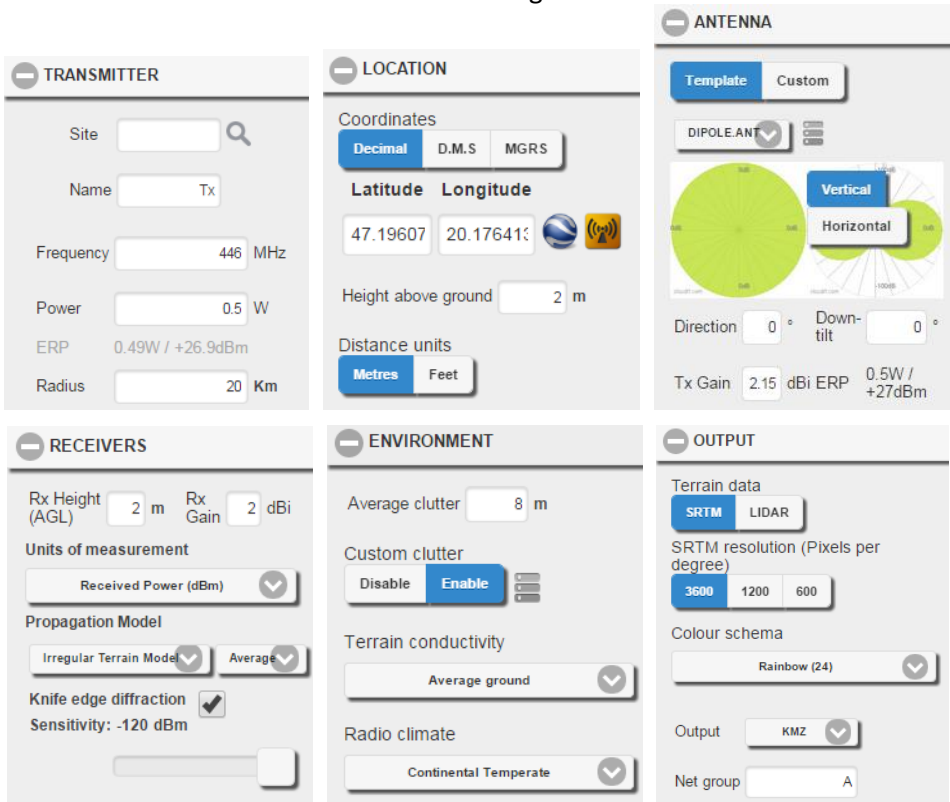

Figure 2. CloudRF web-client interface menu (print-screen from the program, made by the author)

Under the “**Transmitter**” menu we can set up the frequency of the transmitter (20 MHz-100 GHz), the transmitter power (10mW-5MW) and the radius of simulation calculation (max 300 km). In the Site and Name field we can search the previously saved parameters of the transmitters or we can load and save these data there from the cloud. In the figure 3. we can see the list of the saved transmitters, which can be displayed by the “Archive” icon lighting with green. There is an opportunity to delete the saved transmitters (dustbin icon) or the re-loading of the parameters of transmitters (earth icon) as well.

The use of propagation prediction programs for the purpose of detection of PMR devices

Name	Location	Freq	Power	TxH	RxH	Options
☐ Repter152MHz	47.1224,20.2354	152	4	2	10	TBC
☐ Repter01	47.1224,20.2354	446	0.5	2	2	TBC
☐ Hild01	47.1961,20.1784	446	0.5	2	2	TBC
☐ zmne500mW	47.4955,19.1102	446	0.5	2	2	TBC
☐ zmne446MHz500mW-97dBm3600noKMZ	47.4955,19.1102	446	0.5	2	2	TBC

Figure 3. Web interface archive data, list of the saved transmitters (print-screen, made by the author)

Under the **“Location”** menu the coordinate of the transmitter can be set up in three different formats, beyond the two traditional ones, in the format of NATO used MGRS⁹ as well. Moreover it is possible on the map in an interactive manner. If we click to the Google Earth icon the set up coordinate will be synchronized on the Keyhole Radio layer. By clicking on the little yellow transmitter icon, we can turn on or off a sign on the web interface which shows the place of the transmitter (with the same icon format) on the map. The height of the transmitting antenna above the ground and its measure unit can be set up here as well.

Under the **“Antenna”** menu the type of the transmitter antenna and its other data can be set up. We can choose from predetermined types (224 pieces) but there is opportunity to set up and upload the radiation pattern of our own 3D antenna (setting up the direction, antenna down-tilt, front to back ratio). In addition, the polarization of the antenna can be decided (vertical or horizontal), finally the antenna gain (Tx Gain) can be set up in dBi (0-50). The set up gain automatically changes the value of the radiated power (ERP¹⁰) under the antenna and transmitter menu as well. If we manipulate this value we can take into consideration the other gains and losses existing in the system for examples cable losses.

Under the **“Receiver”** menu we can set up the height and the gain of the receiver antenna, one of the nine predetermined propagation model applied for simulation, plus we can choose from three methods in each model: conservative, average or optimistic computational method. The specification of the predetermined propagation models is available on the homepage of the software¹¹. For the purpose of universal application of the program, the predetermined

⁹ MGRS: Military Grid Reference System

¹⁰ ERP: Effective Radiated Power

¹¹ CloudRF Propagation Models: <https://cloudrf.com/propagation%20models> (2016. 05. 31)

propagation models cover the wide range of wireless methods. From the fitting types, the semi-empiric ITM¹² 7.0 model and its advanced version the ITWOM¹³3.0 (which has the most effective obstruction handling function) are the most proper model for the detection of PMR devices. The ITM is basically a Longley-Rice model which was developed by the NIST¹⁴ USA in the sixties and it is applicable from handheld PMR devices to the microwave systems, from 20 MHz to 20GHz. The model is able to calculate on the average height of ground clutter and the effect of diffraction propagation. But in the case of the new types of communication systems where the average heights of the antennas are often on a very low level, this model counts quite incorrectly, especially regarding the shadow effect of the buildings being close to the antenna. That was the reason why the enhancement of the model was decided in 2008. In the new model, the Radiative Transfer Engine (RTE) – which takes into consideration the principles of wave optic – is used for computing more correctly the effect of close clutters to diffraction and reflection in the case of lower antenna height¹⁵. The accuracy of the new advanced model was confirmed by the direct measurements which were conducted by experts¹⁶.

The output data of the result of the simulation and the units of measurement can be set up as well: the received performance in dBm, path losses in dB, received field strength in Db μ V/m or in BER¹⁷%. We can take into consideration – by ticking the diffraction – the knife-edge diffraction of the obstructions which penetrates into the Fresnel zone of connection (this is default in ITM models) and we can set up the sensitivity of the used (intelligence) receiver in a scale which is between 20 and 120 dBm.

Under the “**Environment**” menu we can define the average clutter of terrain obstacles or special man-made custom clutter which can be saved in KML files

¹² ITM: Irregular Terrain Model

¹³ ITWOM: Irregular Terrain Model with Obstruction

¹⁴ National Institute of Standards and Technology (USA)

¹⁵ Sid Shumate: *Deterministic Equations for Computer Approximation of ITU-R P.1546-2, International Symposium on Advanced Radio Technologies, ClimDiff 2008 and The Working Party Meetings for ITU-R WP 3J, 3K, 3L and 3M hosted by National Institute of Standards and Technology, At Hotel Boulderado, Boulder, Colorado June 2 - 4, 2008.*
http://www.its.bldrdoc.gov/isart/art08/slides08/shu_s-08.pdf (2016. 05. 31.)

¹⁶ Stylianos Kasampalis, Pavlos I. Lazaridis, Zaharis D. Zaharis, Aristotelis Bizopoulos, Spiridon Zettas, John Cosmas: *Comparison of Longley-Rice, ITM and ITWOM propagation models for DTV and FM Broadcasting, Conference Paper, June 2013, 16th International Symposium on Wireless Personal Multimedia Communications (WPMC 2013), At Atlantic City, NJ, USA*

www.researchgate.net/profile/Pavlos_Lazaridis/publication/250615289_Comparison_of_Longley-Rice_ITM_and_ITWOM_propagation_models_for_DTV_and_FM_broadcasting

¹⁷ BER: Bit Error Rate

and for the computing we can upload these data to the cloud. Afterwards I will present the method of the uploading, which carries out on a special uploading homepage. Terrain conductivity (9 predefined measure unit for examples: city, highland, water, forest, wet ground etc). Finally we can set up the type of the climate (continental in our country).

Under the “**Output**” menu we can set up which elevation model should be used by the program. In the case of the newest model, besides the three different resolution elevation model of SRTM¹⁸ (operate upon DEM databases), there is an opportunity to choose and apply the LIDAR¹⁹ based elevation model. In my previous article I presented in detail the LIDAR based ground imaging, nowadays the relevant ground can be imaged in the most accurate manner with this method. But only certain areas of England and London are available in the program. The setting up of resolution of DEM databases significantly influences the computing speed during the simulation proceeding. Most of the simulations which I carried out – even with the best 3600 (approximately 30 m resolution) – took 80 seconds, which can be evaluated quasi real time. This result fell down to few seconds when I reduced the resolution. Obviously, for the LIDAR based computing – which provides 2 m accuracy to the propagation model – more computing time is necessary. Due to the fact that the system is a cloud based system the resource for the computing is provided by the server of the program, not by our own computer, thus the speed rate depends on the current workload of the server and the set up parameters.

Because of the cloud based operation, the program uses its own on-line databases for the computing, so we do not have to have or storage DEM databases in our computer.

The results of our computing will be stored so they will be available and we can reach them easily from any interfaces (figure 4). The result can be download in KMZ²⁰ file which is visualisable by a Google Earth program, plus we can export the results to the own format of geographic information programs, such as QGIS, MAPINFO and ESRI ARCGIS, as Gtiff or SHP files. There are some other opportunities: we can see the results on the map on-line through a URL link and we can share them with others, or naturally, we can embed them into a HTML website as a final option.

Like the saved transmitters, there is an opportunity to delete the measurement results by picking them one-by-one or to upload them into the map in groups or individually. We can handle the uploaded maps by clicking to the layers icon being on the right upper corner shown in the figure 5. Then we can set

¹⁸ SRTM: Shuttle Radar Topology Mission - Space mission established to produce NASA's open digital elevation database (DEM – Digital Elevation Model)

¹⁹ LIDAR: Light Detection and Ranging – imaging process operating on the principle of light detection and distance measurement

²⁰ KMZ: Is a compressed zip file which contains for example: icons, 3D objects, etc.

The use of propagation prediction programs for the purpose of detection of PMR devices

up the visualisation format of the maps on the top of the pull-down list (surface, satellite or LIDAR visualisation). We can delete the downloaded maps of the layer list with the crossed circle icon which is bottom of the screen.

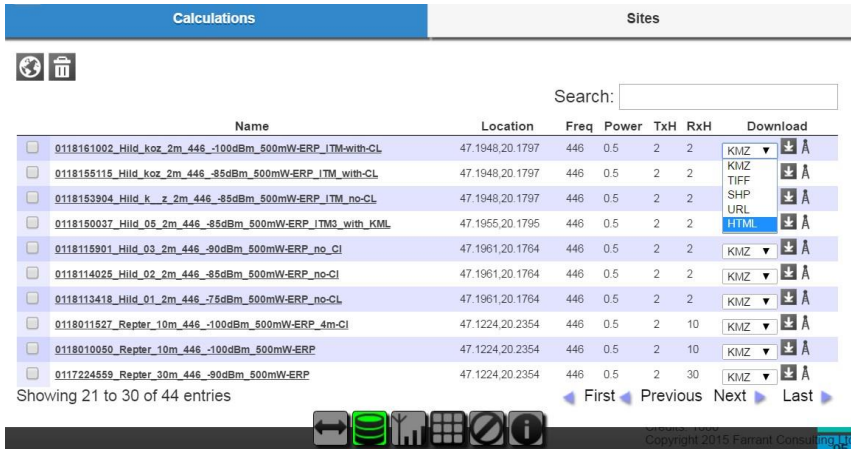

Figure 4. Interface archive data, saved simulations (print-screen, made by the author)

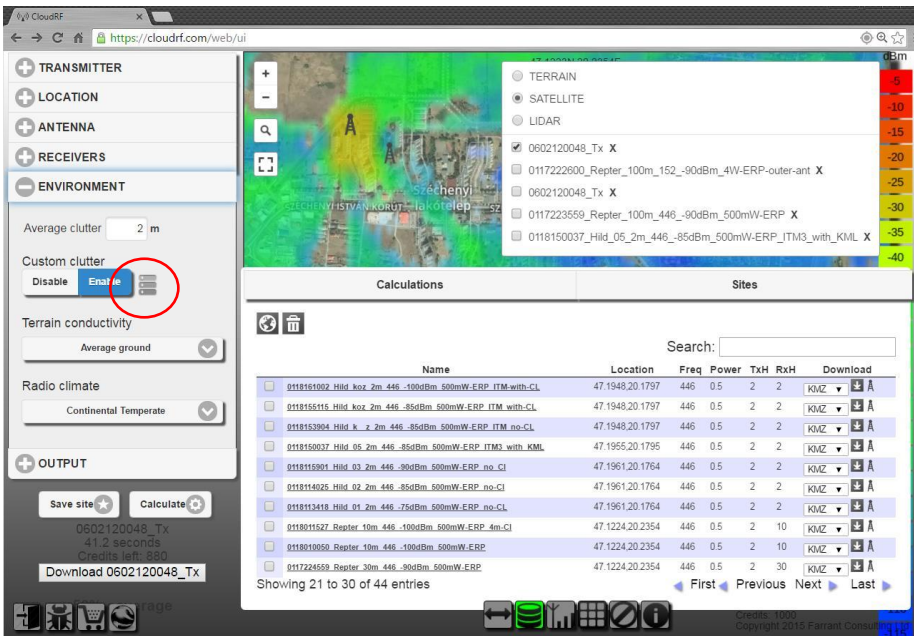

Figure 5. Web interface saved data visualization (print-screen, made by the author)

The use of propagation prediction programs for the purpose of detection of PMR devices

If we click to the horizontal double-headed arrow icon below the screen, we can examine visibility between two points on the map (between the transmitter and the receiver by default), as the figure 6. shows this. We can see the parameters of the transmitter and the receiver, and the strength of the received signal in the set up measurement unit. The height difference between the two points and the character of the ground between the points are also shown, and the Fresnel zone is visualised as well. The propagation between the two points is modified by the obstacles of natural terrain and man-made objects with which the program calculate during the determining of the received signal.

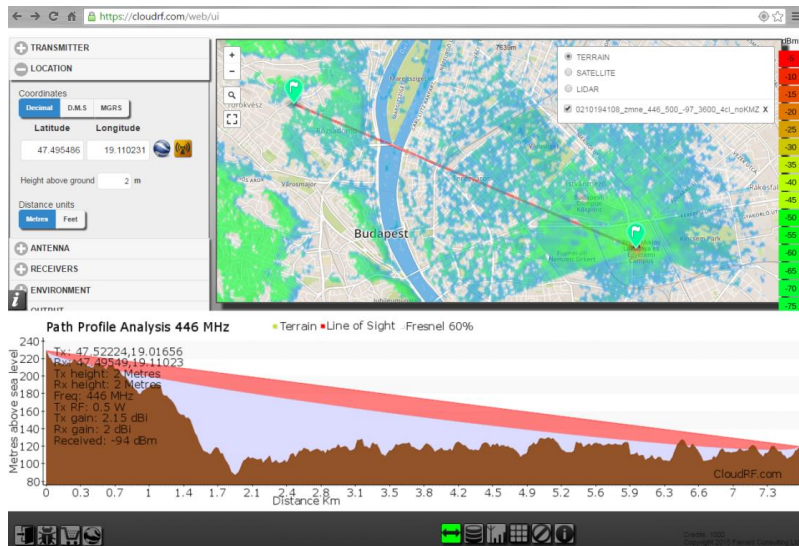

Figure 6. Web interface, propagation profile visualisation (print-screen, made by the author)

The program can be tested for free of charge with restricted capabilities for seven days, so it is definitely recommended to test the paid version. For this purpose there are three different solutions²¹: purchase of the normal, the professional or the credit based version. The website helps us to find the proper solution for us with online price calculation. The first two versions are purchasable for 30 days for the price of 8 or 30 €, to the third version 1000 credit can be purchased for 8 € per unit. In the last case we can use the program until the credit runs out but maximum for one year. Each version has cloud based storage opportunity: the normal version contains 1 GB, the professional version contains 5 GB storage, but for the credit based version we have to buy that. Our data can be stored in this way 1 or 2 years without buying a new subscription. In my opinion it is worth buying the professional version because this contains the ITWOM

²¹ CloudRF, Pricing Plans, <https://cloudf.com/plans> (2016. 05. 31.)

The use of propagation prediction programs for the purpose of detection of PMR devices

The original 3D building models of the Google are quite detailed and they are textured with the photos of the buildings as well but unfortunately they are not available directly from the program so I prepared the geometric approximation of these.

Around the area of the transmitter, there are four pieces of four-storey buildings having the height of 17 meters, and three pieces of ten-storey building having the height of 35 metres, two detached houses, and four pieces of flat roof buildings having the height of 5-10metres. I registered all of them as polygons characterized by their corner points and their layouts relative to the ground (figure 8.). I designed the row-buildings separately (under the menu of adding, polygon) and saved them one-by-one in KLM format. Then I uploaded the files into the storage of the cloud which was available from the website of the CloudRF under the menu of “Environment – Custom clutter” (figure 5., red circle) or clicking to the upload KML icon of the Keyhole Radio signed with red arrow which can be seen in figure 7. on the left side. In both cases we will reach the uploading page of the program which can be seen in figure 9., and there we can see the data series of two uploaded models on the right side. The uploaded data can be collectively enabled and disabled during computing on the web page (figure 5.), but from the interface of Keyhole Radio the certain uploaded files can be separately enabled (figure 7., red arrow on the right side) under the menu of the “Data – Clutter” of the transmitter. But in this case the simulation has to be run from the interface of the Keyhole Radio and we have to select the “Personal” icon under the “Database clutter” (figure 7., on the left side) in order to consider the clutters, which are selected on the list on the right side.

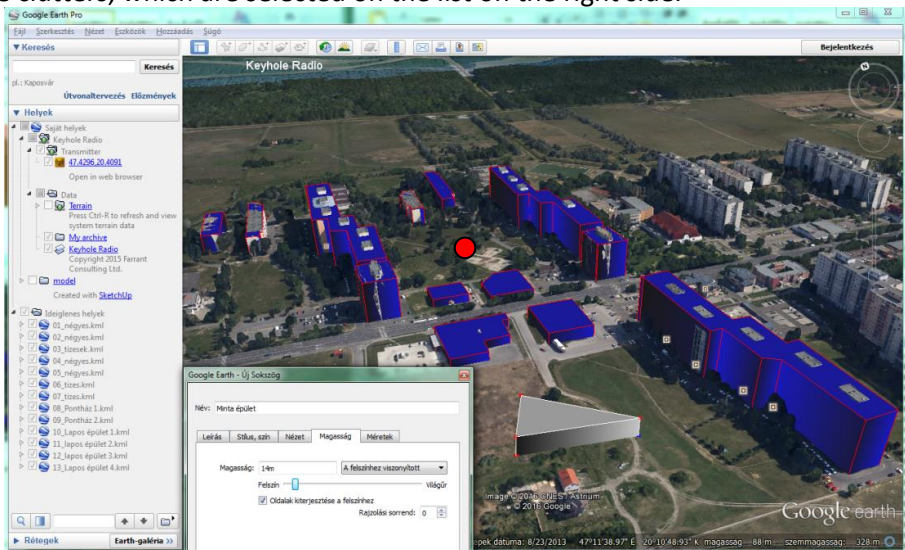

Figure 8. Models of the buildings prepared by myself with Google Earth Pro program and the location of the transmitter (print-screen, made by the author)

The use of propagation prediction programs for the purpose of detection of PMR devices

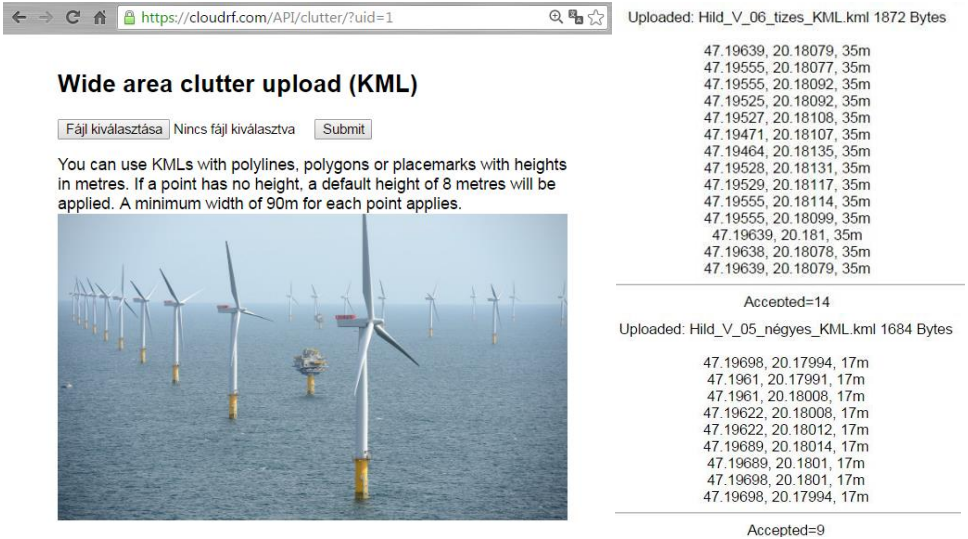

Figure 9. Uploading page of CloudRF KML clutter and the data of one ten- and one four-storey row of buildings, accepted after uploading (print-screen, made by the author)

This means that the web interface is not able to handle the files separately, therefore if we would liked to handle separately the uploaded buildings or objects data or to check their existence during the computing, we definitely have to use the Keyhole Radio interface. But I recommend the use of web interface for the examination of the propagation model because this interface is less complicated is this case.

Simulation carried out in urban environment without building database

First, I examined the results without the buildings which were prepared based upon elevation data of DEM databases and the selected 6 meters high average clutter²². I used the following simulation parameters: 2 meters high transmitter antenna (shown red dot on figure 8.), 2 meters high receiver antenna, 446 MHz frequency, 500 mW ERP transmitter power with dipole antenna 2,15 dBi transmitter and 2 dBi receiver antenna gain, -100dBm receiver sensitivity. The simulations carried out by the former ITM and the newer ITWOM models provided the following results.

In the figure 10., it is clearly visible that the ITWOM model overestimates the propagation without the buildings data and in the case of setting up 6 metres high clutters it defines 88% coverage in 10 km radius circle. If we reduce the distance to 5 km, the coverage will increase to 91%.

²² Is the height of average terrain obstructions (small buildings, trees, cars, people, etc.) in the field, above geometric height of the ground (DEM value in the given point).

The use of propagation prediction programs for the purpose of detection of PMR devices

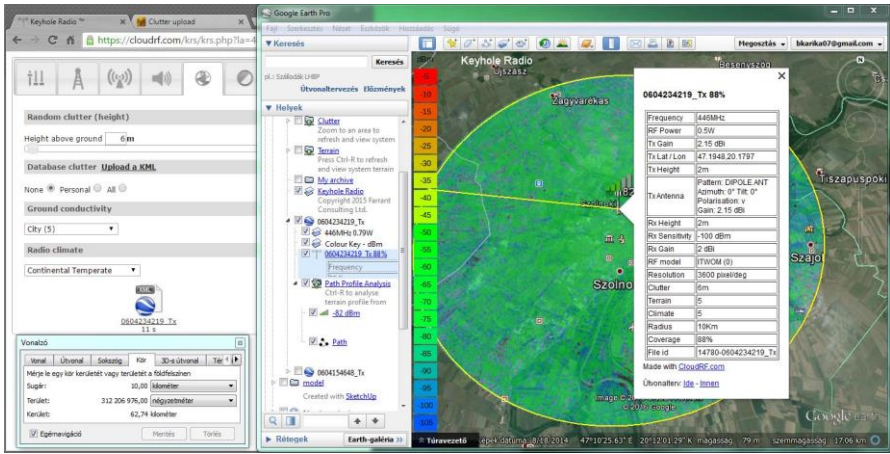

Figure 10. -100 dBm ITWOM model without buildings, 88% coverage in 10 km radius (print-screen made by the author)

If we use the same parameters with the ITM models we will receive more pessimistic but in my opinion more realistic results (figure 11.). In the case of 10 km radius circle and 6 meters high clutter we will receive 6% coverage even if we apply an optimistic setting up (figure 12./a). Taking into consideration these results and drawing a circle by a ruler in the Google Earth based there on, we can reach about over 70% coverage if the distance is 2 km. This hypothesis was confirmed by the measurement, when I reduced the distance to 2 km, the result was 79% (figure 12./b). This method can be used in practice for examples for the determination of the distance's signal detection range in the case of flat surface with low terrain obstacles.

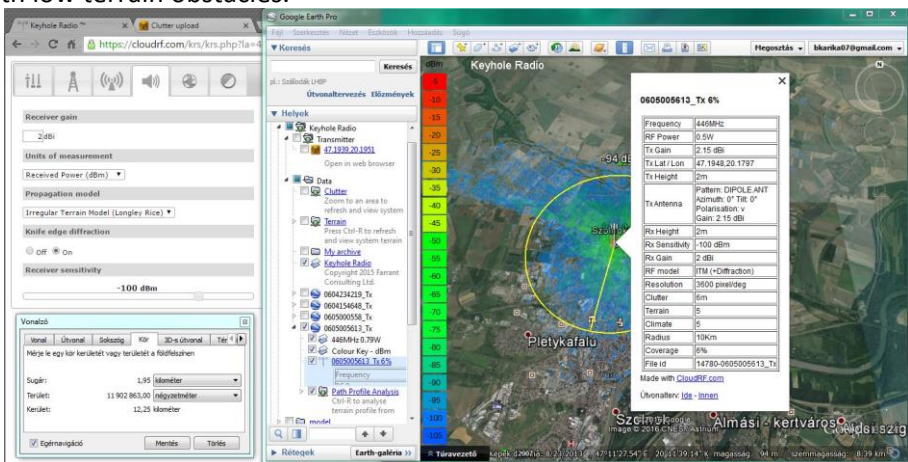
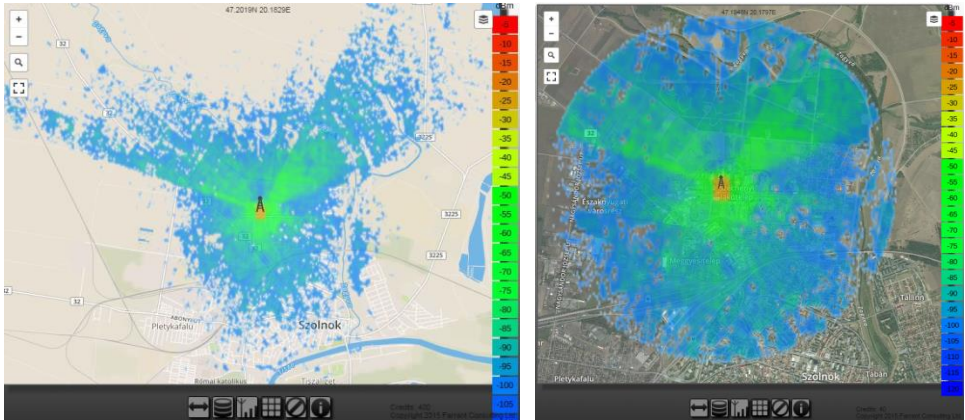

Figure 11. -100dBm ITM model without buildings, 6% coverage 10km radius (print-screen made by the author)

The use of propagation prediction programs for the purpose of detection of PMR devices

a, -100 dBm, ITM, 10km, 6%

b, -100 dBm, ITM, 2 km, 79%

Figure 12. -100dBm, ITM model without buildings, coverage 10 and 2 km (print screen, made by the author)

Simulation carried out in urban environment with buildings

Let us examine the same situation (with the same receiver parameters and environmental data) with the two models considering the KML buildings data which I prepared and uploaded to the website.

First I carried out the simulations with the ITWOM model. The coverage with buildings provided more realistic figures in the case of 10 km radius, this result was only 42% as we can see in the figure 13. Later on I expanded the buildings with the highest object of Szolnok which was a high-rise having the height of 76 metres which reduced the coverage only with 2% to 40% in the 10 km radius.

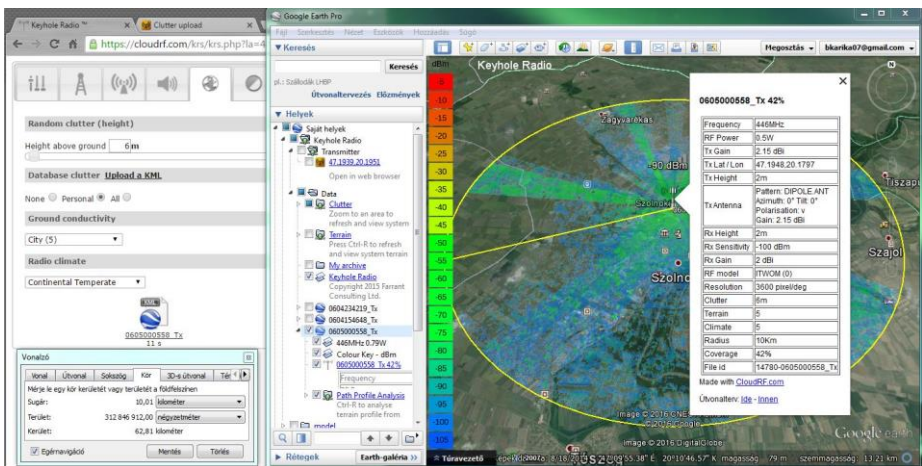

Figure 13. -100dBm with buildings 42% coverage 10km radius (print screen, made by the author)

The use of propagation prediction programs for the purpose of detection of PMR devices

This result proved that the proper imaging of the close area to the transmitter is more relevant from the view of propagation accuracy than some single but high objects in the distance. Even if they are very high – in the present case the high-rise was 76 metres high – they have less influence because of the distance.

Then I reduced the measurement area of the simulation from 10 km to 5 km radius where the coverage was 64% with the effect of the high-rise. This is shown in figure 14.

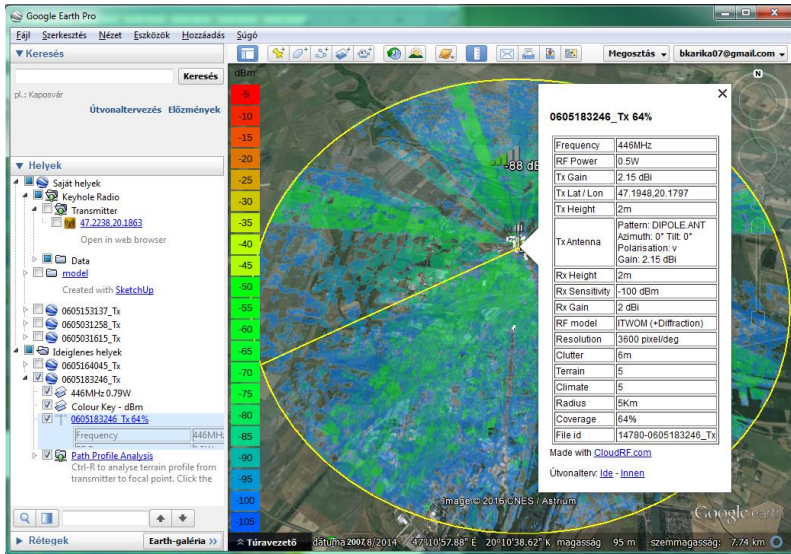
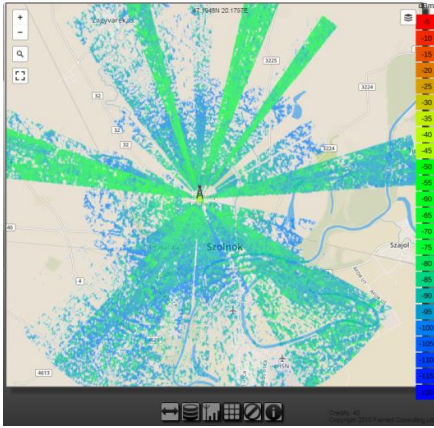

Figure 14. -100dBm with buildings + high-rise 64% coverage 5km radius (print screen, made by the author)

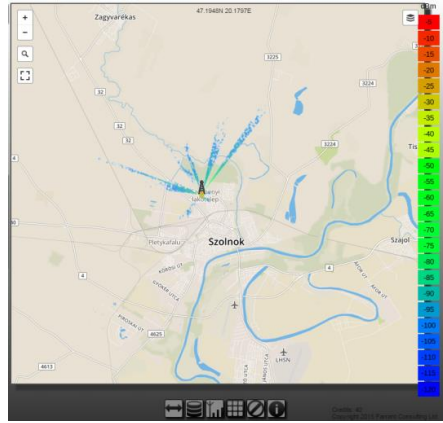
After that, I carried out the coverage computing involved the buildings by the ITM model and compared the received results with the results of ITWOM model.

After scrutinizing the results – from the near and from the further distance - of the simulations, we can find that the ITWOM model counted more correctly the effect of the high buildings close to the transmitter than the former ITM model, but in my opinion it again overestimated the distance in this situation. In the pictures of comparison we can see next to each other the area of the proportional (figure 15.) and the transmitter close data (figure 16.) of the two simulations. The results we received with the ITM simulation are more pessimistic again than what we reached with the new model. With the same parameters we can received 5% coverage in 10 km radius comparing to the 42% of ITWOM model. The ITM model is quite inaccurate in near field because the buildings located to south from the transmitter are not able to shadow to that extent that we can see in the figure 16./b. According to this picture very low level of energy can reach this area.

The use of propagation prediction programs for the purpose of detection of PMR devices

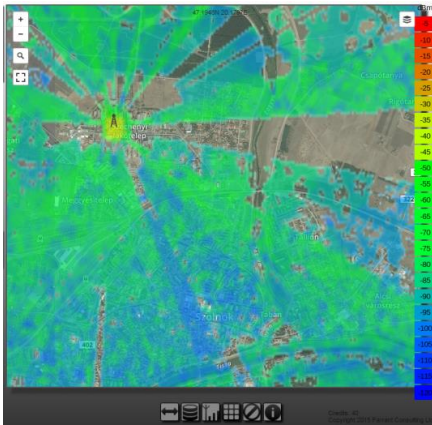

a, ITWOT, -100 dBm, 10km, 42%

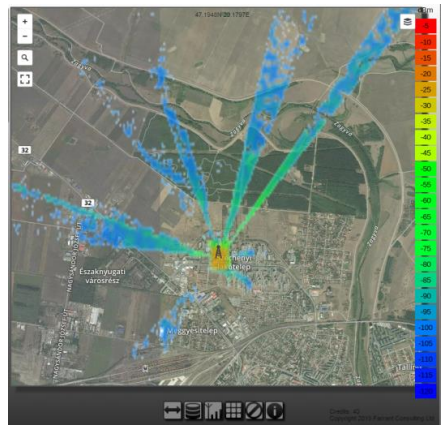

b, ITM, -100 dBm, 10 km, 5%

Figure 15. proportional comparison of ITWOM and ITM simulation
(print screen, made by the author)

a, ITWOT magnified

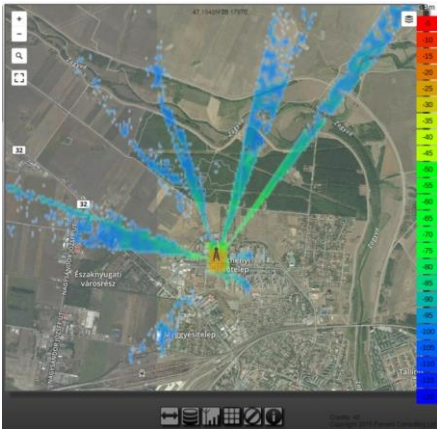
b, ITM magnified

Figure 16. Comparison of simulations of the models in near field
(print screen, made by the author)

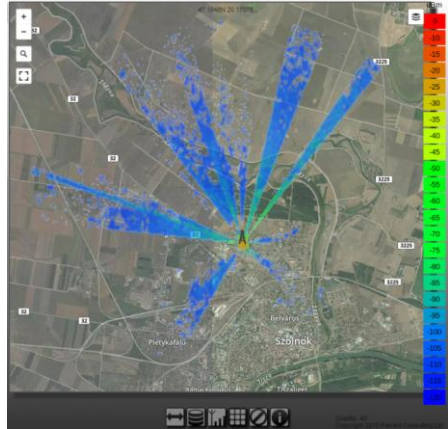
Testing the ITM model, if we set up the receiver sensitivity more sensitive – by increasing it to - 110 dBm – the results start to get better but the coverage is still on a very low level: 5 km 12%, and 2 km only 35% (figure 17./b, 18./a.). If we intend to continue to increase the results properly we can do that by setting the receiver antenna in a higher position or applying a directional antenna (increasing the antenna gain). When using a directional antenna we have to have detailed knowledge concerning the location of the target device for setting up the direction of the antenna. The antenna lifting is also problematic, one of the problems is the operational reason (losing the mobility with fix installation site),

The use of propagation prediction programs for the purpose of detection of PMR devices

the other is that if we keep the mobility we have to face physical (antenna mast) and operational (concealment) obstacles as well. Further I will concentrate on the examination of the effects of antenna lifting.

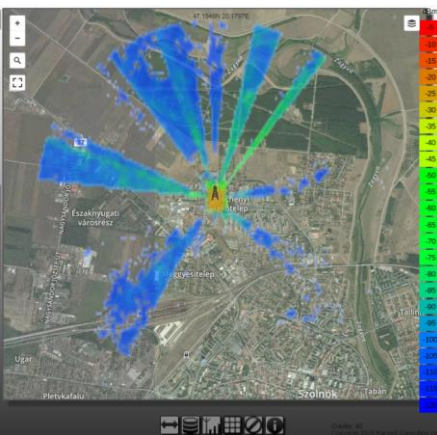
a, ITM, -100dBm, 10km, 5%

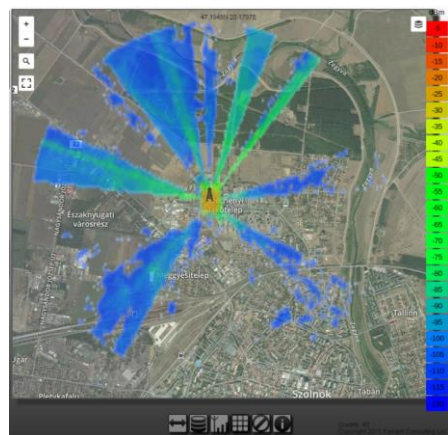
b, ITM, -110dBm, 5km, 12%

Figure 17. The effect of the increase of the threshold of the receiver (print screen, made by the author)

First I lifted the height of the receiver antenna to 5 meter (semi-mobile circumstance) then to 17 and finally to 35 meter which heights were the same as the four- or ten-storey buildings had nearby (stationer circumstance). The results can be seen in figure 18. When the height of the antenna was 2 meter the coverage was 35 % in 2 km radius, but when the height of the antenna was 5 meters the coverage reached the 41%.

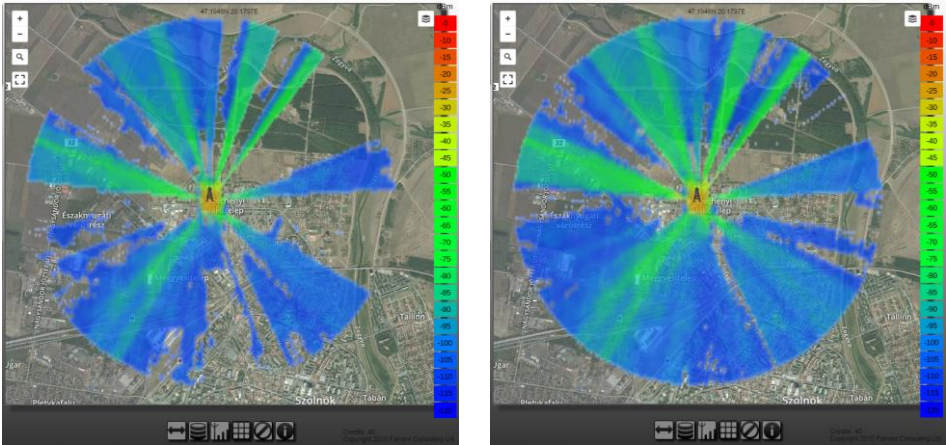
a, ITM, -110dBm, 2km, 2m rec. ant., 35%

b, ITM, -110 dBm, 2km, 5m rec. ant., 41%

Figure 18. The effect of the lifting of the receiver antenna (print screen, made by the author)

If we want to increase the height of the antenna, it is possible by losing flexibility and if we choose a fix installation site, for examples: by setting up antennas on the top of buildings. We can check the results received that way in figure 19. The coverage was 63% when the receiver antenna was on 17 meters high, and this figure was 82% when the antenna was on 35 meter high in 2 km radius. The number of the uncovered zones and directions were radically decreased in that case.

a, ITM, -110dBm, 2km, 17m rec. ant., 63% b, ITM, -110 dBm, 2km, 35m rec. ant., 82%

Figure 19. the effect the further lifting of the receiver antenna
(print screen, made by the author)

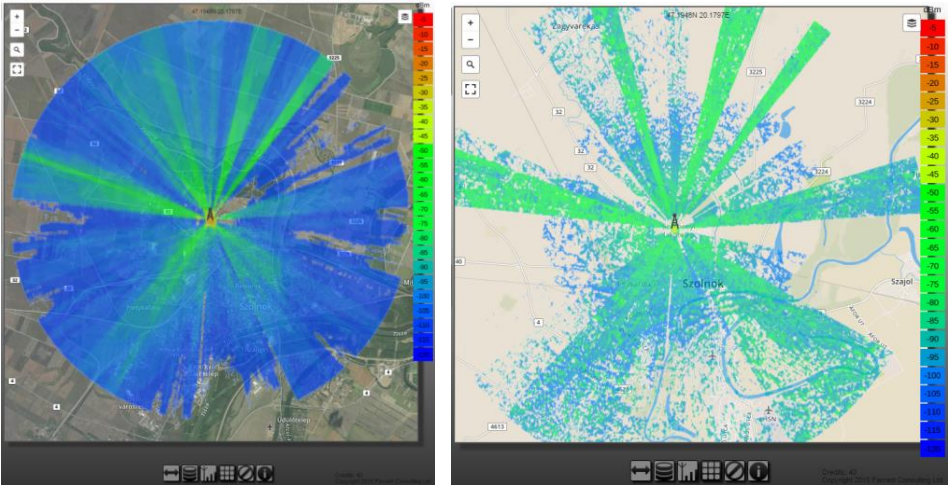
If we continue to increase the height it is possible with special methods, for examples a remote controlled or wired payload installed on some aircraft (UAV or small airship hanging in one place or balloon) or a remote controlled device placed on the top of an extremely high tower or high-rise. The solution of the high-rise brings a new aspect to consider, which is distance, this distance from the target site was 2 km in our case, however, we can count with a significant increase thanks to height which is 76 meter. Let us increase the distance to 5 km and see the results. The 78% coverage which we can see in figure 20/a. speaks for itself. There are hardly any uncovered zones and it is clearly seen that the distance of the signal detection is far beyond the border of the illustrated 5 km zone.

There is a very similar situation to this in figure 6., where a 500 mW transmitter in Pest sends radio signals which are receivable from the side of Buda from 7 km distance because there is 100 meter difference in height and there is a direct physical line of sight. I had no intention to examine the other parameters of the receiver which can influence radio receiving (intermodulation distortion) or the effect of the physical radio environment, for example the effects of the close transmitters operating on the same or close frequency in a certain

band. Obviously they provide different influences besides different traffic load of radio environment but the theoretical possibility of the receiving is given. Without calculation: a 500mW PMR with a -107 dBm sensitivity receiver in the case of direct line of sight (taking into consideration the free space loss) calculating with 20 dB fading margin, approximately provides 25 km propagation distance. This theoretical result can be confirmed in practice if there is LOS²³ and the radio environment is quasi sterile. In reality it is almost unachievable.

Comparison of ITM and ITWOM models

If we compare the improved results (with antenna lifting and increasing the sensitivity of the receiver antenna) of the ITM model to the results of ITWOM model (figure 15./a,) – see this in the figure 20. – we can declare that the main routes of the energy propagation (green beams with more energy) are similar to each other. There is a significant difference in the case of homogeneity of zones with lower signal (bluish shade), which do not have direct line of sight visibility (NLOS²⁴ case).

a, ITM, -110dBm, 5km, 76m rec. ant., 78% b, ITWOM, -100 dBm, 10km, 42%

Figure 20. The effect of the further lifting of the receiver antenna (print screen, made by the author)

The strength of estimation skills of ITWOM model is the more accurate calculation with NLOS energy covered zones, taking into consideration the diffraction or other principles of wave optic. It is obvious that this model is the better one for the combined use with building data and for defining the optimal inter-

²³ LOS: Line of Sight – direct visibility between transmitter and receiver

²⁴ NLOS: Non Line of Sight – non direct visibility between transmitter and receiver

ception direction. However in my opinion – in its present condition – it slightly overestimates the propagation distances. This can be corrected/calibrated by setting up of the sensitivity of the receiver (checked by measurements in practice) during the simulation for the purpose of receiving more accurate results. With this method the ITWOM program can be more applicable not just for defining the proper interception areas and directions but for defining the signal detection range more accurately. But the ITWOM model is under development so it is conceivable that the accuracy of implementation in the software will be corrected/calibrated.

The ITM model is the better one for defining the propagation circumstances in the case of relatively flat ground without bigger terrain obstacles but its accuracy is restricted in the case of combined counting with building data.

We can see in figure 20./b, that if the height of the receiver antenna is 2 meters, the target radio can be detected in a relatively wider range from south, taking into consideration the elements of mobility of both our own and the target radio. But if the concealment or the further distance is the relevant aspect, one of the north beams can be appropriate as well in the case of non moving target. In the case of moving target, main beams can vary.

5. Summarized findings

According to the literature and my experience, the transmitter power of an average PMR is between 27 and 40 dBm. I examined the propagation circumstances for the lowest figure that is 27 dBm transmitter power, for which I used two different propagation models namely the ITM and ITWOM and I used them first as an empiric model in an urban environment without buildings data, then as a semi-empiric model with buildings data created by myself.

After the analysis of the results of simulations I came to the conclusion that the calculations with buildings data provide more accurate results for preparation of near field communication intelligence than without these data.

The ITWOM model is definitely more appropriate for combined use with buildings data and for defining the optimal installation site and interception area/direction. In my opinion we can reach better results concerning the accuracy of the simulations if we check the results by measurements in practice and we calibrate the settings up of the model according to these.

In the case of mobile and ground intelligence devices a slight increase in the height of the antenna can only happen at the expense of concealment and mobility, or an even greater lifting can only be carried out by installing the antennas of stationary equipments on the top of high buildings, completely losing mobility with this solution.

The requirement that that the communication intelligence shall comply with the requirements of eavesdropping and accuracy is a basic expectation which

can be a relatively achievable task with fixed installation systems if we select a proper installation site. In the case of ad-hoc field operational conditions we have to satisfy numerous other requirements which, however reduce technically and geo-informatically optimal RF visibility and accuracy. We have to consider the necessity of the proper camouflage or in an urban environment the rules for parking and traffic direction or that in the countryside the installation site shall be easily approachable on a good quality road.

The installation site - preventing deconspiration – cannot be closer than a certain distance to the place of transmitting. So if we want to keep in mind the operational aspects then the softwares similar to CloudRF can support our operational planning and fulfilling tasks on a significant level.

Felhasznált irodalom

- BALOG Károly: Térinformatika alkalmazása a PMR eszközök rádiófelderítésében, Nemzetbiztonsági Szemle 2016./1. szám p. 58–78
http://uni-nke.hu/uploads/media_items/nemzetbiztonsagi-szemle-2016-1.original.pdf
- John DAY (ESRI India), GIS as a Platform For Special Forces, Geo Intelligence India (Geospatial-Force Multiplier for Modern Warfare) New Delhi, India, 2013. 06. 13–14.
<http://www.slideshare.net/EsriIndia/gis-as-a-platform-for-special-forces> (2014. 12. 05.)
- Anatoly REMBOVSKY, Alexander ASHIKHMIN, Vladimir KOZMIN, Sergey SMOLSKIY: Radio Monitoring, Problems, Methods, and Equipment, Springer 2009
- CloudRF Online radio planning, <https://cloudrf.com/> (2016. 05. 31)
- CloudRF Propagation Models:
<https://cloudrf.com/propagation%20models> (2016. 05. 31)
- NAGY Lajos: Determinisztikus beltéri hullámterjedési modellek, Híradástechnika, LXII. évfolyam, 2007/3.
http://hiradastechnika.hu/data/upload/file/2007/2007_3/HT_0703-2.pdf(2014. 12. 05.)
- Sid SHUMATE: Deterministic Equations for Computer Approximation of ITU-R P.1546-2, International Symposium on Advanced Radio Technologies, ClimDiff 2008 and The Working Party Meetings for ITU-R WP 3J, 3K, 3L and 3M hosted by National Institute of Standards and Technology, At Hotel Boulderado, Boulder, Colorado June 2 - 4, 2008.
http://www.its.bldrdoc.gov/isart/art08/slides08/shu_s-08.pdf (2016. 05. 31.)

- Hans-Peter A. KETTERLING: Introduction to Digital Professional Mobile Radio. Artec House, 2004.
- Stylianos KASAMPALIS, Pavlos I. LAZARIDIS, Zaharis D. ZAHARIS, Aristotelis BIZOPOULOS, Spiridon ZETTAS, John COSMAS: Comparison of Longley-Rice, ITM and ITWOM propagation models for DTV and FM Broadcasting, Conference Paper, June 2013, 16th International Symposium on Wireless Personal Multimedia Communications (WPMC 2013), At Atlantic City, NJ, USA
www.researchgate.net/profile/Pavlos_Lazaridis/publication/250615289_Comparison_of_Longley-Rice_ITM_and_ITWOM_propagation_models_for_DTV_and_FM_broadcasting (2016. 05. 30.)

A válságkezelés kicsit másképp

Dr. habil. Resperger István¹

Abstract:

Nowadays, the spread of the Islamic State, and the Russian-Ukrainian conflict give indications to military scientists that they have to examine the emerging military science issues and changes. One of these important issue could be the crisis management, because our task is to provide suitable answers to the threats by scientific theories. The asymmetric and hybrid war requires a new kind of approach by military science professionals. In this essay, the author searches the answer to the questions of current crisis management.

Keywords: crisis, crisis management, crisis period, the intensity of the crisis, challenges, risks and threats, diplomacy

Absztrakt:

A jelen korban az Iszlám Állam térnyerése, az orosz-ukrán konfliktus, jelzéseket ad a hadtudomány művelői számára, hogy alaposan meg kell vizsgálnunk az újonnan jelentkező hadtudományi kérdéseket, változásokat. Az egyik ilyen fontos kérdés lehet, a válságok a válságkezelés kérdése, hiszen feladatunk, hogy tudományos elméletekkel megfelelő választ adjunk a fenyegetésekre. Az aszimmetrikus- és hibrid hadviselés újfajta megközelítést kíván a hadtudomány elméleti és gyakorlati szakemberei részéről. A szerző jelen tanulmányában a válságkezelés aktuális kérdéseire keresi a választ.

Kulcsszavak: válság, válságkezelés, válság időszakai, a válság intenzitása, kihívások, kockázatok, fenyegetések, diplomácia

¹ *Nemzeti Köszolgálati Egyetem, Nemzetbiztonsági Intézet, habil. egyetemi docens / National University of Public Service, Institute of National Security, Associate Professor, E-mail: resperger.istvan@uni-nke.hu, ORCID 0000-0001-7913-1908*

Mottó

„...Nem vállalok közösséget azzal a könnyelmű reménnyel, hogy valami véletlen majd megment bennünket.” (Carl von Clausewitz)²

A témaválasztás indoklása, aktualitása

A téma aktualitását az adja, hogy a jelenkor fegyveres konfliktusai, háborúi jelentős változáson mentek keresztül. A korábbi állam-állam ellen viselt háborúit a rendezetlenség, az elhúzódó időtartam és az aszimmetria, de főként a nem állami szereplők jellemzik. A nem állami szereplők a terrorista, szeparatista csoportok, a felkelők, szervezett bűnözői körök váltak a konfliktusok, a hadszínterek meghatározó szereplőivé. A 21. század meghatározó konfliktusai, válságai komplex módon jelentkeztek, kiváltó okaik is komplex vizsgálatot kívánnak. Az aszimmetrikus hadviselés a hibrid hadszínterek hibrid fenyegetései által a hibrid műveletek és az ellenük való védekezés lehetősége (kontrahibrid műveletek) a jelenlegi kor egyik fő kihívása.

1. A válságkezelés elméleti alapjai

Bevezetés

Az egyén, a kisebb-nagyobb humán közösségek és társadalmi szerveződések számára – közvetlen vagy közvetett érintettsége és hatásai miatt – fontos a válságok kutatása, eredményeinek megismerése, tapasztalatainak rendszerezése. Az ember biztonságát fenyegető veszélyek elhárítására tett erőfeszítések hosszú történelmi múltra tekintenek vissza. Minden válságjelenség, amely valamilyen szintű és szervezettségű közösséget érint, előrevetíti annak a lehetőségét, hogy a közösségen belül kialakított megegyezési normák sérülnek. Ez a közösség közmegegyezésen alapuló értékeit és/vagy érdekeit sértheti, ami egyben az általánosan értelmezett biztonságérzetet veszélyezteti.

A katonai erőre épülő bipoláris világ felbomlása jelentős változásokat eredményezett. Ezek közé tartozik az, hogy a törékeny hidegháború éveiben elnyomott, azaz katonai erővel elfojtott ellentétek felszínre törtek. A nukleáris háború, fenyegető veszedelme megszűnt, de ettől a világ nem lett biztonságosabb, egységesebb. Jellemzője lett az ideológiai, vallási, etnikai, nemzetiségi, területi vita, amelyeket főként a stabilitás hiánya okozott. Az újonnan jelentkezett válságok veszélyeztették egy-egy régió biztonságát, jelentős erőfeszítésekre készítették a nemzetközi szervezeteket a konfliktusok megelőzése, a kialakuló feszültséggócok, válságok kezelése, a béke helyreállítása, fenntartása területén.

² PERJÉS Géza: *Clausewitz, Magvető Kiadó, Budapest, 1983. p. 45.*

A konfliktusok jellegéből és komplexitásából következően a válságkezeléssel összefüggő tevékenységeknek törekedniük kell a konfliktusok okainak, forrásainak feltárására és megszüntetésére, a teljes békeállapot helyreállítására. A megváltozott biztonságpolitikai környezetben – a geopolitikai és geostratégiai kihátásokkal együtt – jelentkező új típusú válságok gyorsan törtek a felszínre, heves lefolyásúak voltak és elhúzódó időtartam jellemezte őket. Emiatt a megelőzés és válságkezelés módszereiben jelentős változtatásokat kellett eszközölni, a hatékonyság megőrzése érdekében. A biztonság katonai dimenzióját érintő válságok kezeléséhez az új módszereket, eljárásokat nemcsak szövetségi, hanem nemzeti keretek között is ki kellett alakítani. A korábbi egyértelmű katonai fenyegetés mellett a tagországoknak fel kell készülniük a migráció, a kábítószer, a nemzeti, vallási, etnikai, terrorista, informatikai, pénzügyi és a radikalizálódás problémájából adódó feladatok értelmezésére, feladattervek és végrehajtási eljárások kidolgozására. A hadügyben végbemenő forradalom (Revolution of Military Affairs, RMA), az információs fölényre történő törekvés, a „halott nélküli háború” elmélete, az aszimmetrikus és hibrid hadviselés megkövetelte az új típusú fegyveres erőkkel szemben a feladatok pontos tervezését, értelmezését és végrehajtását.¹ A hadügyben végbemenő forradalom – szakértők szerinti – főbb állomásai:

- *a német fegyvernemek együttműködése a II. világháborúban a lengyel és nyugat-európai hadjárat időszakában;*
- *az angliai csata idején a brit légierő tevékenysége;*
- *német tengeralattjárók tevékenysége;*
- *az amerikai nukleáris fegyverek megjelenése és alkalmazása;*
- *az Öböl-háborúban alkalmazott felderítő, elektronikai harci-technikai eszközök tömeges alkalmazása.*³

A biztonságpolitikai kihívások, kockázatok és fenyegetések „*azok... a veszélyt és fenyegetést magukban hordozó helyzetek és állapotok, amelyek általában negatívan befolyásolják az adott országban az átfogó biztonságot, annak egyes összetevőit, s gyengítik a belső és külső stabilitást.*”⁴ A kockázat általános fogal-

³ In: BARTLETT, H. - HOLMAN, PAUL - SOMES, T.: *Einsatzplanung militärische Revolutionen und die Tyrannie der Technologie* p.1

⁴ *Hadtudományi Lexikon* (szerk.: SZABÓ József) (Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1992.) p. 42.

Vö: KŐSZEGVÁRI Tibor: *A közép-európai térség és Magyarország biztonságát fenyegető veszélyek az 1990-es években* (Országos Kiemelt Társadalomtudományi Kutatások, Budapest, 1993-1996.) p. 14.

ma: „*Valamely cselekvéssel járó veszély, veszteség lehetősége*”.⁵ A biztonsági kockázatot, az általános meghatározásból következően, a biztonsági dimenziók vonatkozásában értelmezhetjük. A fenyegetés a veszély konkrét, cselekvési szándékot is megjelenítő formája, amelynek célja a célország magatartásának befolyásolása a saját érdek érvényesítésére. Főként akkor beszélhetünk fenyegetésről, ha bizonyos érdekütközések kikényszerített vagy erőszakos úton történő megoldására van kilátás. A katonai fenyegetés megítélése esetén figyelembe kell vennünk az állami, politikai akarat meglétét, és értékelnünk kell ezek katonai vonatkozásait a képesség területén. Tehát szándék és katonai képességelemzést kell készítenünk környezetünkről, áttekintve mindazokat a lehetséges veszélyeket, amelyek hazánkra hatással lehetnek.

A *kihívások*: az általánosan értelmezett biztonság egyes összetevőire ható olyan helyzetek és állapotok összessége a lehetséges veszélyek legalacsonyabb megnyilvánulási szintjén, amelyek eredői általában hátrányosan befolyásolják a belső és külső stabilitást, és kihatással lehetnek egy adott régió hatalmi viszonyaira.

A *kockázatok*: az általánosan értelmezett biztonság egyes összetevőire ható olyan helyzetek és állapotok összessége, a lehetséges veszélyek olyan megnyilvánulási szintjén, amikor a nemzeti érdekek sérülhetnek, ezáltal veszteségek keletkezhetnek.

A *fenyegetések*: az általánosan értelmezett biztonság egyes összetevőire ható olyan helyzetek és állapotok összessége – a lehetséges veszélyek legmagasabb megnyilvánulási szintjén –, amikor a nemzeti érdekek sérülhetnek, és közvetve hatással lehetnek a nemzeti értékek megőrzésére. Az érdekek képviselőitől a módszerei és eszközei előnyben részesítik a kikényszerítést vagy az erőszakos úton történő megoldás lehetőségét.⁶ Amint az a fogalmi meghatározásokból kitűnik, a kihívásokat, kockázatokat és a fenyegetéseket a lehetséges veszélyek megnyilvánulási formáinak tekintem, amelyek általában hátrányosan befolyásolják a belső és külső stabilitást, és hatással lehetnek egy adott régió hatalmi viszonyaira. Ezek a fogalmak egymásra épülve egyre nagyobb feszültségi szint meglétét feltételezik. Jellemükből következően csak dinamikus folyamatokként értelmezhetők. Ezért a fogalmi meghatározások az elméleti értelmezés szempontjából fontosak, de a gyakorlatban gyakran egymást átfedve, összemosódva jelennek meg. A külső környezeti jellemzők (például a politikai- és gazdasági viszonyok) függvényében képlékenyen változhatnak. Értékelésük és elemzésük nem ritkán csak egy újabb stabilizálódott erőter kialakulása után, visszamenőleg végezhető el. A kockázatok és a kihívások szintjén főként a környezeti és gazda-

⁵ MATUS János: *Válságkezelés és konfliktusok megelőzése. In: Új Honvédségi Szemle 1995/10. p. 47.*

⁶ RESPERGER István: *A fegyveres erők megváltozott feladatai a katonai jellegű fegyveres válságok kezelése során (Doktori (PhD) értekezés Budapest, 2002.) p. 45.*

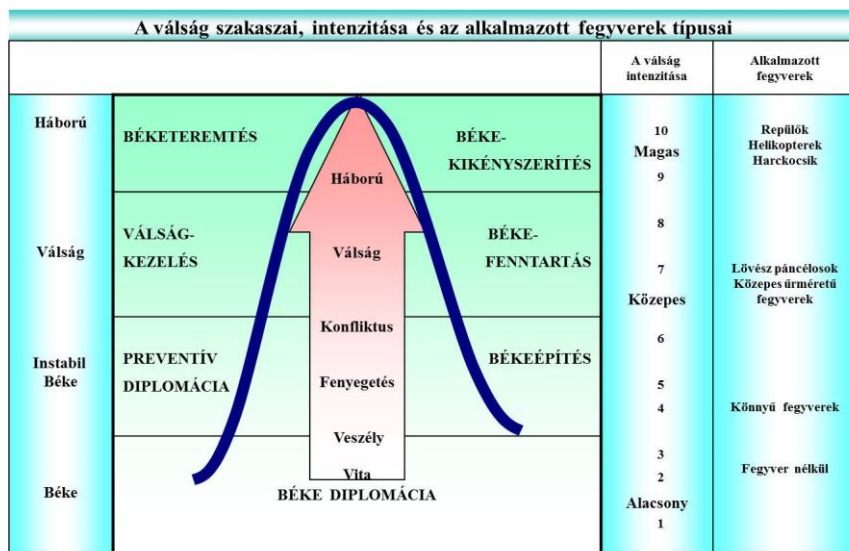
sági elemeket érinti, amelyekhez a katonai elem katona-technológiai vetületei is kapcsolódnak. A fenyegetés szintjén a politikai, diplomáciai és a katonai elemek kerülnek előtérbe. (Lásd 1. számú ábra.)

1.1. Konfliktussal, konfliktus-megelőzéssel, válsággal, válságkezeléssel kapcsolatos elméleti alapok-

A témával kapcsolatos fogalmakat, meghatározásokat és definíciókat az államközi kapcsolatok viszonyának formáin keresztül közelíttem meg. A szakirodalom⁷ alapvetően az esetek többségében négy állapotot különböztet meg: békeállapot, válsághelyzet, fegyveres konfliktus és konfliktus-kezelés utáni békeállapot (Béke-2). (Lásd 1. számú ábra.) A békeállapot jellemzője, hogy a kapcsolatok az államok és/vagy az országcsoportok között a kölcsönös bizalmon és az egyetértésen alapulnak a közös érdekek és a valós értékek figyelembevételével. A válsághelyzet jellemzője, hogy a jó kapcsolat valamilyen vita vagy érdek/érték összeütközés következtében megromlik, feszültség keletkezik a résztvevők között, akik valamilyen eszközzel (politikai, diplomáciai, gazdasági, katonai) megpróbálják a kialakult helyzetet befolyásolni. A katonai természetű veszélyeztetésről akkor beszélhetünk, ha a válsághelyzet megoldására tett politikai, diplomáciai, gazdasági és egyéb lépések nem járnak eredménnyel, és a felek között a viszony tovább romlik, ami katonai természetű nyomásgyakorlás, erődemonstráció, provokációk, csapatösszevonások, és határsértések formájában nyilvánul meg. A konfliktus utáni békeállapot jellemzője, hogy a konfliktuskezeléssel kapcsolatos tevékenységek elérik fő céljukat – azaz a békeállapot újbóli megteremtését –, de a konszolidálódott helyzet fenntartása és megerősítése érdekében általában olyan intézkedéseket léptetnek érvénybe, amelyek megakadályozzák az esetleges konfrontációkat. Ezen intézkedések arra irányulnak, hogy a feszültség szintet csökkentsék, de adott esetben az indokoltnál hosszabb alkalmazásuk a végleges békeállapot létrejöttét késleltethetik.

Michael S. Lund feltételezése alapján, főként a diplomáciai, a politikai, a nemzetközi szervezetek és a katonai erő lépéseit tekintve egy konfliktus szakaszai diagramszerűen ábrázolhatóak. Az ábrával kapcsolatban az első fogalomkör, melyet megvizsgálók, a létfontosságú alapvető) értékek és érdekek.

⁷ Lásd: SZTERNÁK György: *A válságok kialakulása és kezelésük lehetséges módja* p. 26. Vö.: *Más szakértők alkalmazzák még a: „Béke 1”; Válság; (háborús küszöb alatti tevékenységek), Háború, „Béke-2” megnevezéseket is, abból a megfontolásból, hogy a „Béke-2” egy másfajta állapotot jelent a kiinduló helyzethez képest.* LUND, M. S.: *Preventing Violent Conflicts* pp. 39–43. *Megkülönböztet: Béke-, instabil béke, válság, fegyveres konfliktus, háború időszakokat.*

1. számú ábra⁸

1.2. A válságok szakaszai

1.2.1. A kezdeti időszak jellemzői

Hosszabb vagy rövidebb lappangási időszak alatt kialakulhat valamilyen vita a felek között, amelynek alapja rendszerint érdek vagy értékellentétekre vezethető vissza. Ezt az időszakot a nagyfokú bizonytalanság jellemzi. Az információigény lesz a legjelentősebb az érintett és a közvetve érintett felek számára. A következő fő kérdések fogalmazódhatnak meg:⁹ kik a lehetséges további résztvevők, mik a céljaik, milyen alapvető érdekeik vannak, milyen okok vezettek el a válság kialakulásához? A kérdések megválaszolása, a helyzetelemzésből levont következtetések, a további információgyűjtés elősegíthetik a résztvevők további tevékenységét. Nyilvánvalóan nagyon fontos kérdés, hogy a szemben álló felek mekkora kockázatot hajlandóak vállalni érdekeik érvényesítése érdekében, azaz meddig hajlandóak elmenni a „húzd meg – ereszd meg”¹⁰ játékban, tehát van-e

⁸ Forrás: LUND, Michael S.: *Preventing Violent Conflicts* p.39.; JENTZ, D.H.: *Führungssystem im Wandel In: Österreichische Militärische Zeitschrift 1995/2. p. 127./ Közli: Forrás: RESPERGER István: A fegyveres erő megváltozott feladatai katonai jellegű válságok kezelése során p. 151.(Szerk.: RESPERGER István)*

⁹ MATUS János: *Válságkezelés és konfliktusok megelőzése. In: Új Honvédségi Szemle 1995/10. p. 50.*

¹⁰ KISSINGER, Henry: *Az amerikai külpolitika Magvető, Könyvkiadó, Budapest é.n; p.116.*

hajlandóságuk a fegyveres erő alkalmazására, vagy a szankciók bevezetése már visszavonulásra készíti őket.

Az állam lehetőségei a konfliktusban résztvevők befolyásolására (Ösztönzők és szankciók)					
ÖSZTÖNZŐK	Diplomáciai		SZANKCIÓK		
Diplomáciai	Gazdasági	Katonai	Diplomáciai	Gazdasági	Katonai
<ul style="list-style-type: none"> • közvetítés • diplomáciai elismerés • tárgyalások • konfliktus tárgyalásos megoldása • menekültek fogadása, ellátása 	<ul style="list-style-type: none"> • gazdasági együttműködés • pénzügyi • élelmiszer-, energia-, egészségügyi segélyek • orvosi segítség biztosítása 	<ul style="list-style-type: none"> • kölcsönös bizalom • alapuló katonai adatok cseréje • helyi ellenőrzés • gyakorlatokra történő meghívás • közös gyakorlatok végrehajtása 	<ul style="list-style-type: none"> • tárgyalások felfüggesztése • diplomáciai elszigetelés • diplomáciai kapcsolatok szüneteltetése • sajtókampány indítása • menekültek elutasítása • kiutasítások • szociális, kulturális diplomáciai események törlése • fellépés a nemzetközi fórumokon 	<ul style="list-style-type: none"> • szállítások leállítás • embargó • (energia)hordozók, nyersanyagok • kinnlevőségek zárólása • kifizetések felfüggesztése • banki, pénzügyi tranzakciók szüneteltetése • kereskedelmi szigorítások, 	<ul style="list-style-type: none"> • adatszolgáltatás felfüggesztése • katonai emü. törlése • helyi ellenőrzés tiltása • gyakorlatokra történő meghívás felfüggesztése • készenléti csapatok felvonultatása • erődemonstráció a határ mellett
Forrás: Resperger István mk. alezredes: A fegyveres erők megváltozott feladatai a katonai jellegű fegyveres válságok kezelése során doktori (PhD) értekezés, ZMNE, Budapest, 2001. p. 40.					
1.számú táblázat					

Végző soron az első „kezdeti” szakasz az információgyűjtés, az elemzés, a feldolgozás és a további tevékenységi változatok megtervezésének időszaka.¹¹ A kezdeti időszak végén az információk alapos elemzése, a következtetések levonása után különböző stratégiákat, (változatokat) dolgozhatnak ki a különböző politikai, gazdasági, diplomáciai és az esetleges katonai lépések megtételére. A jó döntések előfeltétele a szükséges információ megszerzése, feldolgozása, továbbítása és elemzése. Az előzetes feldolgozás után egy megfelelően összeállított törzs (vagy válságtáb) közvetíti a döntéshozónak az összegzett értékelést. A „törzs” elősegíti az információk feldolgozását, szűrését, összeállítja a döntéshozó számára a lehetséges cselekvési változatokat, és ajánlásokat, javaslatokat fogalmaz meg. Figyelembe kell venni, hogy a „törzs” csak a meglévő ismeretek alapján foglal álláspontot. Ha nem áll rendelkezésre megfelelő mennyiségű és minőségű információ, akkor sérülhet a döntés-előkészítés objektivitása. Az ideális rendszerben a döntéshozónak a lehető legközelebb kell tartózkodnia a válsághoz, ahhoz, hogy megfelelő döntéseket hozzon.

¹¹ Az információ fontosságával foglalkozik még: KŐSZEGVÁRI Tibor.: Biztonság és információ (hír)szerezés In: *Hadtudomány 1993/3. pp. 15–18.* JENTZSCH, H. J.: *Führungssysteme im Wandel von Sicherheitspolitik und Strategie In: Österreichische Militärische Zeitschrift, 1995/2. pp. 127–132.* és NAGY Péter: *Nemzetbiztonság az információs korszakban In: Külpolitika 1998/nyár pp. 64–96.*

A folyamatban az első fő szakasz a tervezés időszaka, ami megfelelő előrelátást, tudatosságot és analízáló képességet követel. Az *előkészítés* időszakában kell létrehozni a hatásköri kereteket, valamint meg kell teremteni a különböző döntés-előkészítő és döntést végrehajtó csoportok között a kapcsolatokat. A kormányzati struktúrát – ha szükséges – a *mérséklés időszakában* módosítani kell, hiszen a válságokat nem mindig lehet a békeállapotban működő intézkedésekkel kezelni. A kialakult helyzetről a lakosságot időben, a szükséges információval célszerű tájékoztatni.

A *megelőzés* módszeréhez mindenképpen elengedhetetlen az előrelátás, hogy a potenciális válságokat a kezdeti jellemzők alapján felismerhessük, így módon felkészülhessünk a várható feszültségekre, és ennek alapján megtervezhessük a válaszlépéseket. A *válaszlépések* hatékonysága döntően függ a helyzetmegítéléstől, a kezdeti instabilitást gerjesztő hatásokkal szembeni ellenállóképességtől és a rendszer rugalmasságától, amely képes időben és megfelelő módon, optimalizált hatékonysággal reagálni a kihívásokra. Ezeknek a tényezőknek a megléte és realizálása garantálja a megfelelő akcióterv-változatok működőképességét. A *megoldás* időszakában is fontos szempont marad a közvélemény kellő tájékoztatása, amely a közfelfogás hangulati elemeit alakíthatja a válság minden időszakában. A válsághelyzetek elemzésénél elsődleges szempont a válság minél árnyaltabb tipizálása. A George C. Marshall Központ szemináriuma megkülönböztetett „*biztonsági jellegű*”, és „*nem biztonsági jellegű*” veszélyhelyzeteket.¹² A biztonsági jellegűek például a terrorizmus, a túszejtés, a fegyveres konfliktus, a háború; a nem biztonsági jellegűek a katasztrófák (viharok, árvizek, földrengések) vagy a pénzügyi rendszer összeomlása. A biztonsági veszélyhelyzet jellemzője, hogy közvetlenül egy adott ország, régió lakosságának életét fenyegeti. A másik típusnál a veszélyhelyzet közvetve, áttételesen hat. Az eltérő típusú válságok különböző koordinációs eljárási módokat igényelnek a válságkezelő szervezetek részéről. Az adott válságkezelő szervezet további lépéseinek megtervezéséhez a válságkezelő műveletek elemein belül értelmezni kell az adott vezetési szint lehetőségeit. Erre azért van szükség, hogy egy adott vezetési funkciókkal felruházott szervezetnek módjában áll-e önállóan megvalósítani a válaszlépéseket, illetve tevékenységéhez magasabb szintű koordináció szükséges, amely átfogó képpel rendelkezik a teljes válságkezelési folyamatról. Általában a „*nem biztonsági jellegű*” veszélyhelyzetek az előre elkészített, jóváhagyott tervek alapján végrehajthatóak, tehát a kezelésben közvetlenül érintett szervezetek képesek a vezetési funkciók (például tervezés, szervezés, irányítás, ellenőrzés) teljes keresztmetszetű megvalósítására. A „*biztonsági jellegű*” veszélyhelyzetek kezeléséhez általában magasabb szintű jóváhagyás szükséges a már meglévő, vagy a válság megjelenése után elkészített tervekhez, majd azt követően kerül

¹² HEINKEL, Wade: *A válságtípusok*, In: A George C. Marshall Központ kiadványa, Budapest, 1999. p. 1–3.

het sor a végrehajtásra. A válság típusától függetlenül a válaszintézkedések és a politikai célkitűzések egyaránt lehetnek tervezettek és a kialakult helyzetből függőek (nem tervezett). Mindkét esetben a megvalósítás és érvényesítés során feszültségnövelő reakciókat generálhatunk, amelyek kedvezőtlenül befolyásolják a konfliktus-kezelés folyamatát.¹³

1.2.2. A válság kibontakozási időszaka

Miután a veszélyek és lehetőségek körvonalazódtak és az ösztönzők, szankciók eszközei nem voltak elégségesek a konfliktusmentes állapot visszaállítására, a válságfolyamat a kifejlődés szakaszába lép. A fennmaradt feszültségek következtében további eszközök és módszerek kerülnek alkalmazásra. Ebben az időszakban nő a bizonytalanság, a túlérzékenység, s felszínre kerülhet a katonai, és politikai lépések egyeztetésének szükségessége. A bizonytalanságot fokozza a „biztonsági dilemma” erősödése, azaz minden, a másik fél által tett lépést „támadónak”, minden saját lépést „defenzívnek” érezhetünk. Ezt erősíti, hogy a felek közül az egyik mindig kezdeményezőként lép fel, így aktivitása szembetűnőbb. Általában a kezdeményező fél, – érdekeink érvényesítése érdekében – valamilyen téren nyomást gyakorol, míg a másik fél – szintén saját érdekeinek megfelelően – erre reagál. Ebben az időszakban a politika – mint elsődleges „meghajtó fogaskerék” –, dönti el, hogy az adott állam, melyik másik „fogaskerekével” (gazdasági, humanitárius, pénzügyi, diplomáciai, katonai) kapcsolódik a másik államéhoz. A katonai lépések helyes megválasztásánál mindig is érvényesülni fog a „huntingtoni paradoxon”. *„A katonák felelősnek érzik magukat a biztonságért, tanácsadó szerepük helyes középúton tartása és végrehajtási kötelezettségük ellenőrzése, az úgynevezett „civil-kontroll” érvényesítése mindig feszültségekkel járhat.”¹⁴*

Az időtényező, („a harc az időért”) fontos jellemzője volt a Bosznia-Hercegovinában lezajlott háborúnak is. Az „agresszorok” gyors sikereket próbáltak elérni, míg a „szenvedő” felek minél előbbi beavatkozásra ösztönözték a nemzetközi szervezeteket. Az időhiányt a „döntés sűrűséggel” is szokás jellemezni, hiszen az információhiány, vagy ellentéte a túl sok információ is feszültségeket okozhat a döntéshozó szervezetek számára. Az idő mellett az időzítés is döntő momentuma lehet a konfliktuskezelésnek, hiszen egy konfliktus úgynevezett görbéjét az események után könnyű elemezni. Visszamenőleg a beavato-

¹³ Vö.: MORTENSEN, Sundt Mauritz: *Crisis and Disaster. (Public Relations in crisis and Disaster) Atlantic Press, 1997/1. p. 42*

¹⁴ HUNTINGTON, Samuel P.: *A katona és az állam Zrínyi Kiadó - Atlanti Kutató és Kiadó Budapest, 1994. p. 76. „A katona azért létezik, hogy szolgálja az államot. Ahhoz, hogy a legjobban szolgálja, úgy kell kialakítani, hogy az állami politika hatékony eszköze legyen. Jellemzője legyen a hűség, és engedelmesség.”*

zás optimális helyét és idejét (esetleg mértékét) viszonylag könnyű meghatározni, de a konfliktuskezelés lényegéből fakadó időbeliség és előrelátás az eskalálódás megakadályozása érdekében azonnali cselekvéseket igényel. Így a folyamatok közbeni beavatkozások adott időben és helyen mindig kockázatokkal járnak, eredményességük pontos megítélése csak a válsághelyzet befejeződése után lehetséges. A kifejlődés szakaszában kap igazán szerepet az adott résztvevők és kívülállók hatalma és befolyása. A konfliktus folyamán a felek folyamatosan élnek hatalmi helyzetükkel és befolyásukkal.¹⁵

Mint már utaltam rá, a konfliktusban a felek kölcsönösen egymásra hatnak, tehát a nyomás ellenében bizonyos ellenállás is létrejön, ami a konfliktushelyzet kiéleződéséhez vezet. A megalapozott, valós fenyegetés feltételezi a tényleges és érvényesítéshez szükséges potenciálok meglétét. Ezek közül a fenyegetettség legfelismerhetőbb összetevői: a gazdasági, műszaki, katonai dimenziók, mint dinamikus elemek; a népesség nagysága, mint statikus elem. A fenyegetés tehát a fenyegető felismerésével, az ellenség megjelölésével jár együtt, s ezáltal az ellenségkép kialakulásához vezet.¹⁶ A saját képpel, az érzékelt képpel és az ellenségkép kialakulásával foglalkozott Daniel Frei kutató, az 1980–84-es amerikai-szovjet kapcsolatokat vizsgálva. Az ellenségkép és a másik ország saját képe közötti különbség kihatással van a kapcsolatokra. Ennek harmonizálása érdekében a felek részéről diplomáciai empátiára van szükség, amelyet elősegít a kölcsönös bizalom és a nyílt légkör. Meglétük lehetőséget biztosít az érdekek tisztázására, a kölcsönös meggyőzésre és az előremutató kompromisszumok megkötésére. Sok esetben véget ér a konfliktus, de az érdek-összeütközés nem múlik el.

1.2.3. A válság tetőpontja

A válság tetőpontja az, amikor a feszültségi szint eléri a kritikus mértéket, és ennek következtében a folyamatok összesűrűsödnek. Mindez egy más dimenzióban, a fegyveres küzdelem (a háború) szintjén megy végbe. Természetesen nem

¹⁵ *A hatalom sokfajta értelmezéséből néhányat megemlítek, melyek szerintem a konfliktusok alakításában is szerepet játszanak. „Komplex fogalom, „A”-nak hatalma van „B” felett.” a hatalomfelfogás a behaviorális nézet szerint: „...az egyének v. egyének csoportjának az a képessége, hogy a kívánt módon módosítsa más egyének vagy csoportok viselkedését.” /R. H. TAWNEY 1931./ Az instrumentális definíció: „A hatalom az erőszak alkalmazásának lehetősége” /R. BIERSTEDL 1950./ „A hatalom az erőszak, a korlátozás és a kényszer jelensége.” /M. DUVERGER 1959./ In: WEBER M.: Gazdaság és társadalom Közgazdasági Kiadó, Budapest 1970. pp. 15-48.*

¹⁶ DEÁK Péter: *A biztonságot fenyegető kihívások, konfliktusok, válságok, háborúk* In: *Védelmi Tanulmányok 1997/3. p. 2.*

minden válság jut el a fegyveres összeütközésig.¹⁷ A hidegháború időszaka alatt több lépcsőben, ezen belül fokozatonként tagolva értelmezték a válságszinteket. Ezt nevezték „*a háborús válság lépcsőzetes kiterjesztése*” elméletének.¹⁸

A válság tetőpontjának elérése a nyílt konfrontáció felvállalását is jelenti, ami a diplomáciai lehetőségek leszűkülését eredményezi. Az ösztönzők és szankciók alkalmazásának sikertelensége a katonai képességek aktivizálását eredményezi. Ez a folyamat a felek között dinamikus kölcsönhatásban jön létre (válaszlépések sorozata), amely a fenyegetettség mértékével arányos. A katonai konfrontáció lehetősége hangsúlyozottabbá teszi az igazságosság kérdését.¹⁹

1.2.4. A befejezés időszaka

A végső fázist azok a törekvések jellemzik, amelyek a megegyezésre, a megállapodásra és a békeállapot megteremtésére irányulnak. Lényeges, hogy a válság utáni békeállapot („Béke-2”) és a válság előtti békeállapot („Béke-1”) között jelentős különbség van. Ez abból fakad, hogy a „Béke-1” és a „Béke-2” állapot nem ugyanazon stabilizálódott hatalmi és biztonságpolitikai erőterekkel jellemezhető. Az új „Béke-2” körülmények folyamatosan megkövetelik a békeállapotnak megfelelő kapcsolat- és viszonyrendszerek helyreállítását. Ennek szellemében folyamatosan törekedni kell a kapcsolatok normalizálására és rendezésére. Ez viszonylag hosszabb időt vesz igénybe, amelynek tartama a feldolgozott válságkezelési tapasztalatok alapján a következő: a válságok békeállapotból („Béke-1”) a fegyveres összeütközésig történő eljutásához – elhúzódó válság esetén – megközelítően 2–6 hónap, a fegyveres konfliktusból a békeállapotba („Béke-2”) történő visszatéréshez pedig a felfutási idő 3-4 szerese is lehet. A visszarendezéshez szükséges idő nagysága függ a válság intenzitásától, az áldozatok számától, az alkalmazott fegyverek típusától és a válságkezelési stratégia szemléletmódjától. A fegyveres konfliktus során alkalmazott fegyverek három fő vonatkozásban érintik a tevékenységek eredményességét: a pusztítás mértéke, a környezeti khatások és a telepített, felhalmozott és illegális fegyverek fel-

¹⁷ Például, 1700–1870 között, 117 jelentősebb konfliktust jegyeztek föl, de csak 10 esetben történt fegyveres összeütközés. BEREK L. – HEGEDŰS L. – KÓNYA I.: *A honvédelmi hadászati művelet.* p. 36

¹⁸ Lásd: KAHN, HERMAN: *On Escalation* In: HAJMA LAJOS: *Nyugati szakírók a háborúról* Zrínyi Katonai Könyvkiadó, Budapest, 1968. pp. 135–150. Kahn a válság kifejlődésének hét szakaszát, ezen belül 44 fokozatát dolgozta ki, a kis válságoktól kezdve az atom-világháború kirobbantásáig.

¹⁹ MACHIAVELLI, Niccolò: *A fejedelem.* Kossuth Könyvkiadó 1996. p.116. „*Instum enim est bellum quibus necessarium, et pia arma ubi nulla misi in armis spes est.*” (Igazságos a háború azoknak, akik azt nem kerülhetik el, és szent azoknak a fegyver, akiknek másban, mint a fegyverekben nem marad remény.)

számolása. A pusztítás mértéke függ az alkalmazott fegyverek mennyiségétől és minőségétől, illetve az általuk okozott károk mértékétől. Ha a felek főként nagy hatású pusztító eszközöket alkalmaztak, és stratégiájukat a minden áron való győzelem jellemezte, amely figyelmen kívül hagyta a következményeket, akkor adott esetben hosszú időt vesz igénybe az elűzött lakosság visszatelepítése és a háborús károk helyreállítása.

A környezeti khatások szoros összefüggésben vannak a pusztítás mértékével. A nagy területeket érintő vegyi, biológiai, esetlegesen nukleáris fegyverek által okozott környezeti károsodások ugyancsak megnehezítik a békeállapot helyreállítását. A telepített, illegális és felhalmozott fegyverek felszámolása a harccselekmények folyamán alkalmazott aknák, aknamezők, fel nem robbant eszközök felszámolása, megsemmisítése fegyverek begyűjtése nagy feladatot jelent a konfliktus után a békefenntartásban résztvevő erők számára. A konfliktus utolsó szakaszában alkalmazható fegyveres erők összetétele időszakonként változik. Az első időszakban könnyű fegyverzetű békefenntartó erőket, ezt követően speciális szakcsapatokat (aknamentesítő, műszaki, logisztikai és szállító), majd rendőri alakulatokat célszerű alkalmazni.²⁰

Fontos megjegyezni, hogy a heves lefolyású válságokat az jellemezheti, hogy a válságkezelési stratégia eszközeinek alkalmazása egy törékeny békeállapotot eredményez, de nagy a veszélye a válság újbóli eskalálódásának.

1.3. A válságkezelés új megközelítése

A korábbi válsággörbe változásait nyomon követve készítettem el a válságtípusok, és a válságok intenzitás szerinti besorolását. (Lásd 2-3-4-5-6. számú ábra a válság lépcsőzetes kiterjedése.) A Lund-féle ábra a békeműveleteket tartalmazza csak, de a jelenkor biztonsági környezete azt mutatja, hogy többféle válsággal kell szembenéznünk. A másik fontos érv az ábra bővítése mellett, hogy az előző ábra az állami szereplők figyelembevételével készült. A nem állami szintű szereplők egyre nagyobb térnyerése – Iszlám Állam, felkelők, lázadók, szervezett bűnözők – azt mutatja, hogy a konfliktusokban egyre többször legalább az egyik oldalon nem állam a szereplő. Az ábra a különböző típusú műveleteket (kábitószerek ellenes, migráció kezelésében történő részvétel, szervezett bűnözés elleni, terrorizmus elleni, és a tipikus békeműveleteket tartalmazza (preventív diplomácia, béketeremtés, békekikényszerítés, békefenntartás, békeépítés). A konfliktus, válság, a háború, a stabilizáció és a béke állapotokhoz a megfelelő katonai, rendvédelmi és nemzetbiztonsági tevékenység tartozik.

²⁰ LAST, David: *Organizing for Effective Peacebuilding In: Peacekeeping and Conflict Resolution 2000/3 p. 83.*

Az ábrával kapcsolatban megjegyezném, hogy egyes műveletek nem csak egy fázisban, hanem minden időszakban jelen lehetnek. Ilyenek például a kábítószert ellenes műveletek, a szervezett bűnözés elleni küzdelem, vagy a migráció kezelése. A kor kihívásainak megfelelő összes fenyegetést feltüntettem az ábrán, mert a honvédelmi, rendvédelmi és nemzetbiztonsági szervezetek együttműködése a legfontosabb a válságok sikeres kezeléséhez. A 3. számú ábrán ábrázoltam a különböző válságtípusokhoz, a megfelelő kezelő erőt, azaz a lehetséges főszereplőt. Az ábrán is egyértelműen látható, hogy szinte nincs olyan válság, amelyik nem követeli meg az átfogó megközelítést, azaz a katonai, polgári, rendvédelmi és nemzetbiztonsági szolgálatok közös együttes fellépését.

Az első lépésben a béke, célként a stabilitás jelenik meg, békeidőszakra jellemző kiképzéssel, fegyverhasználat nélkül. A második rész a konfliktus időszaka tartalmazza a migráció és kábítószert ellenes tevékenységet. A harmadik lépcsőfok a válságkezelés katonai feladatait valósítja meg, a negyedik részben pedig az embargó, a blokád, a szervezett bűnözés elleni harc, legmagasabb pontjaként pedig a béketeremtő akciók jelennek meg. Ezen feladatok egyike sem csak a fegyveres erő tevékenységére jellemző, hiszen a sokoldalú válság sokoldalú megközelítést igényel. A háború része a legrövidebb, de a legnagyobb intenzitás jellemzi, a bevetett erők, a fegyverek típusa szerint is. A leépítés időszakát a békefenntartás, a békeépítés, a stabilizációs műveletek és a tanácsadás, kiképzés feladataival jellemezhetjük. Meg kell jegyeznünk, hogy a különböző típusú válságfajták hosszú időszakot ölelhetnek fel, illetve egyes típusok több időszakon keresztül is folyhatnak.

Ilyenek a migráció kezelése, kábítószert ellenes műveletek, szervezett bűnözők elleni küzdelem, humanitárius műveletek, blokád, embargó, vagy a terrorizmus elleni küzdelem. A létrejövő válságokat a magyar jogrend egyrészt az Alaptörvényben²¹ a különleges jogrend időszakában tárgyalja.²²

A békeidőszakra vonatkozó rendelkezések a Magyar Honvédségre az Alaptörvényben a 45. cikk és a 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről²³ jogszabály alkotja. Így a migráció kezelésében való részvételt, a belügyminiszter és a honvédelmi miniszter 25/2015. (IX. 14.) BM–HM együttes utasítása a Magyar Honvédségnek a rendőrségi feladatok ellátásában történő közreműködése

²¹ Alaptörvény http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100425.ATV (Letöltve: 2016. 07. 28.)

²² Alaptörvény 48-52. cikk. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100425.ATV (Letöltve: 2016. 07. 28.)

²³ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100113.TV(Letöltve: 2016. 07. 28.)

rendjéről²⁴ határozza meg. A terror veszélyhelyzetre az Alaptörvény 51/A. cikk, a váratlan támadás kategóriára az Alaptörvény 52. cikk, a megelőző védelmi helyzetre az Alaptörvény 51. cikk, a szükségállapot időszakára az Alaptörvény 50. cikk a rendkívüli állapotra az Alaptörvény 49. cikk határozza meg a feladatokat. A katonai feladatokat a Nemzeti Biztonsági Stratégia,²⁵ a Nemzeti Katonai Stratégia,²⁶ a doktrínák és szabályzatok részletesen meghatározzák. (Lásd: 5. számú ábra). a 6. számú ábrán gyűjtöttem össze a rendvédelmi a honvédelmi szabályozással összefüggő, valamint a különleges jogrend időszakára vonatkozó törvényi szabályozást. Az ábrából is jól láthatóan kitűnik, hogy Magyarország 5 különleges jogrendi esettel (A terror veszélyhelyzet, váratlan támadás, megelőző védelmi helyzet, szükségállapot, a rendkívüli állapot) határozza meg a feladatokat. A migráció kezelésében való részvételt a belügyminiszter és a honvédelmi miniszter 25/2015. (IX. 14.) BM–HM együttes utasítása, a Magyar Honvédségnek a rendőrségi feladatok ellátásában történő közreműködése rendjéről²⁷ határozza meg.

A műveletekben, válságokban részvevők alkalmazásának jogi alapjait az Alaptörvény, 2011. évi CXIII.; 2012. évi CCV. törvény a honvédek jogállásáról; 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról;

A Terrorelhárító Központ létrehozásáról, feladatairól a 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól intézkedik. A nemzetbiztonsági szolgálatok feladatait a 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól határozza meg. A 25/2015. (IX. 14.) BM–HM együttes utasítása

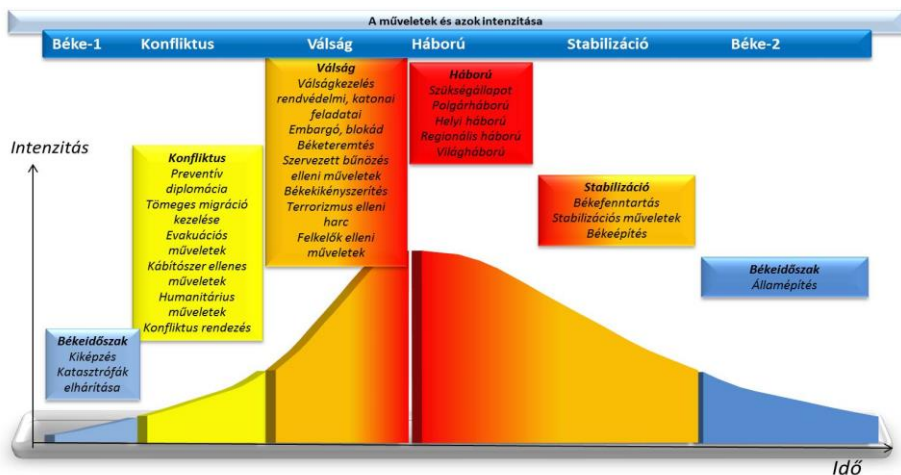
²⁴ A belügyminiszter és a honvédelmi miniszter 25/2015. (IX. 14.) BM–HM együttes utasítása a Magyar Honvédségnek a rendőrségi feladatok ellátásában történő közreműködése rendjéről http://frsz.hu/sites/default/files/docs/bm_ut_honved_rend.pdf (Letöltve: 2016. 07. 28.)

²⁵ A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról http://2010-2014.kormany.hu/download/f/49/70000/1035_2012_korm_határozat.pdf (Letöltve: 2016. 07. 28.)

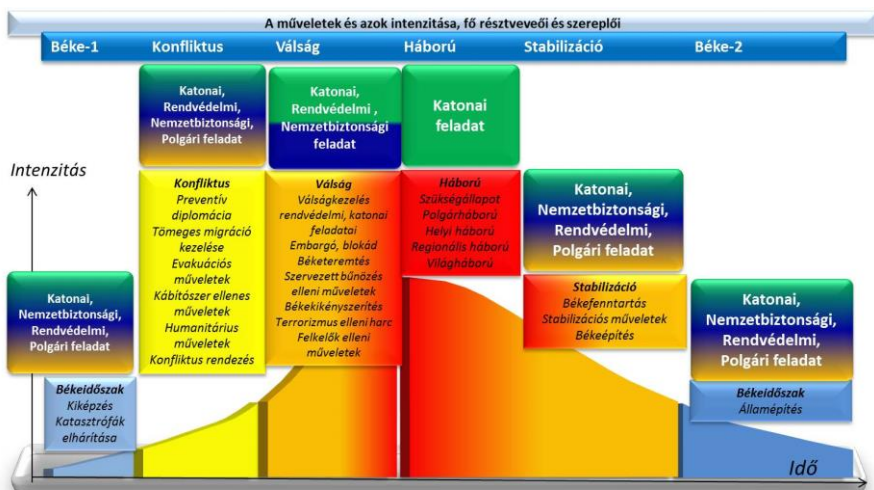
²⁶ 1656/2012. (XII. 20.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Katonai stratégiájának elfogadásáról http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=157721.234310 (Letöltve: 2016. 07. 28.)

²⁷ A belügyminiszter és a honvédelmi miniszter 25/2015. (IX. 14.) BM–HM együttes utasítása a Magyar Honvédségnek a rendőrségi feladatok ellátásában történő közreműködése rendjéről http://frsz.hu/sites/default/files/docs/bm_ut_honved_rend.pdf (Letöltve: 2016. 07. 28.)

A válságkezelés kicsit másképp

2. számú ábra²⁸

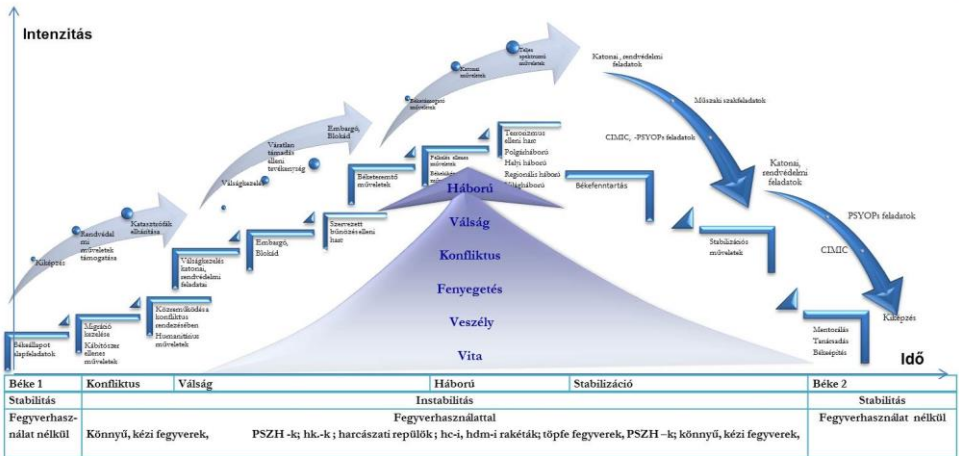

3. számú ábra²⁹

²⁸ Szerkesztette: RESPERGER István

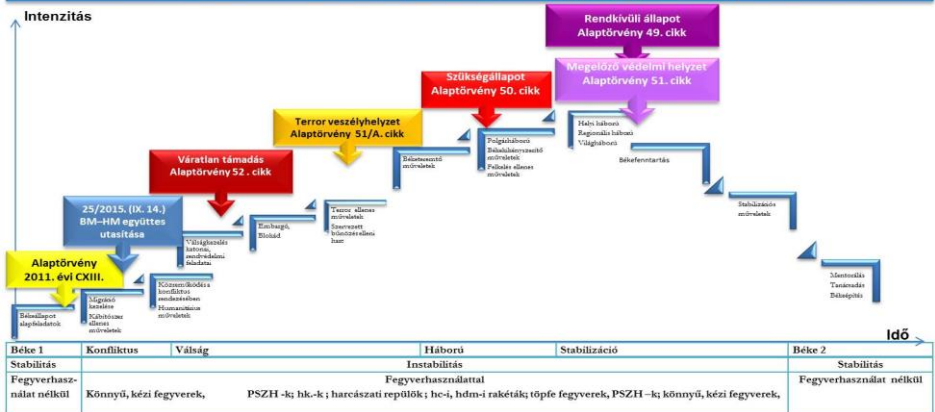
²⁹ Szerkesztette: RESPERGER István

A műveletek intenzitása és fázisai

4. számú ábra³⁰

A műveletek intenzitása, fázisai és a magyar jogi szabályozás

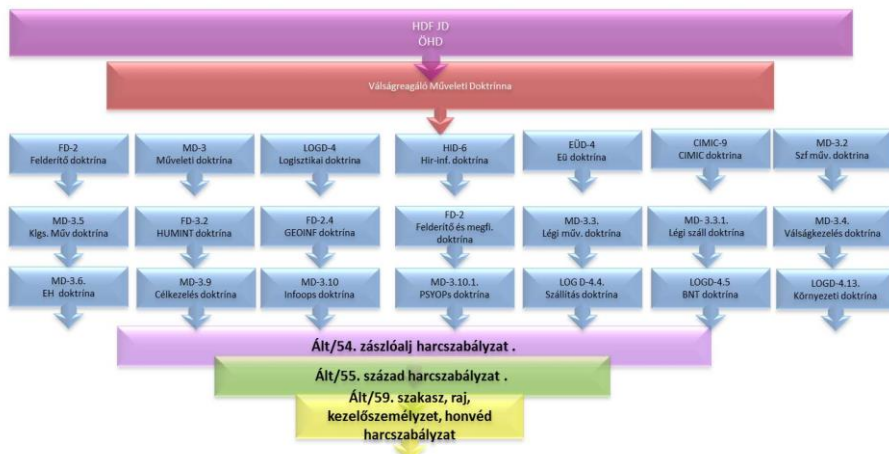

5. számú ábra³¹

³⁰ Szerkesztette: RESPERGER István

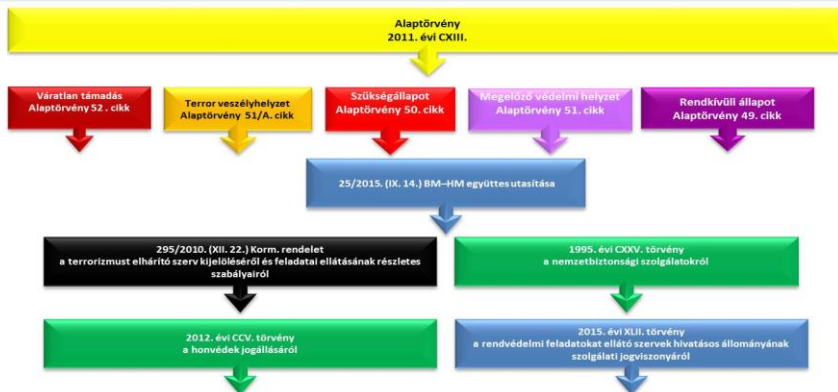
³¹ Szerkesztette: RESPERGER István

Doktrínák és szabályzatok rendszere

6. számú ábra³²

A műveletek intenzitása, fázisai és a magyar jogi szabályozás a különleges jogrend, a rendvédelmi és nemzetbiztonsági területre

7. számú ábra³³

³² Szerkesztette: RESPERGER István

³³ Szerkesztette: RESPERGER István

Összegzés

A válságkezelési folyamat, mint tapasztalhatjuk bonyolult, sokszor hosszan elhúzódó tevékenységet követel meg a válságot kezelő honvédelmi, rendvédelmi, polgári és nemzetbiztonsági szervezetektől.

Sikeres tevékenységüket segítheti elő, a ha a folyamatokkal, fogalmakkal a résztvevők tisztában vannak. A tanulmány célja ez volt, felkelteni az érdeklődést, a figyelmet egy minden körülmények között alkalmazható válságkezelésre ráirányítani.

Felhasznált irodalom:

- ÁGH ATTILA: Konfliktusok, háborúk Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1989. 304 p.
- BALOGH ANDRÁS: A nemzeti kisebbségekkel összefüggő konfliktusok. In: Külpolitika, 1997/2. Tavasz pp. 3–16.
- BARRETT Richard: The Islamic State <http://soufangroup.com/wp-content/uploads/2014/10/TSG-The-Islamic-State-Nov14.pdf> (Letöltve: 2015. 09. 27.)
- BIBÓ ISTVÁN: A kelet-európai kisállamok nyomorúsága In: BIBÓ ISTVÁN: Válogatott tanulmányok II. Magvető Kiadó, Budapest, 1977. p. 350.
- BOUTROS, BOUTROS - GHALI: An Agenda for Peace (Békeprogram) Magyar ENSZ Társaság Budapest 1992. p. 50.
- BRETTER ZSOLT- DEÁK ÁGNES: A nacionalizmus Esmék a politikában
- Tanulmány Kiadó, Pécs, 1995. 215 p.
- BURGER Kim - COOK Nick - KOCH Andrew, - SIRAK Michael : What went right? In: JDW 30 April 2003 p. 20.
- CLAUSEWITZ, Carl von: A háborúról Zrínyi Kiadó, 2014. Budapest. Zrínyi Kiadó, 2014. p. 706. ISBN: 9789633275993
- CSABAI GYÖRGY: A béke, a konfliktus és a háború kérdései a XXI. század hajnalán In: Új Honvédségi Szemle 1995/10. pp. 39–42.
- DEÁK PÉTER: A biztonságot fenyegető kihívások, konfliktusok, válságok, háborúk In: Védelmi Tanulmányok 1997/3. pp. 3–6.
- FÜLÖP IMRE: A biztonságot veszélyeztető tényezők In: Biztonságpolitika (szerk: GAZDAG FERENC) pp. 71–93.

- HUNTINGTON, SAMUEL P.: A katona és az állam Zrínyi Kiadó - Atlanti Kutató és Kiadó Budapest, 1994. p. 457, ISBN: 963-327-221-1
- JENTZSCH, H. J.: Führungssysteme im Wandel von Sicherheitspolitik und Strategie In: Österreichische Militärische Zeitschrift, 1995/2. pp. 127–132. ISSN: 0048-1440 (9004-5092 visszavont)
- KAHN, HERMAN: On Escalation In: HAJMA LAJOS: Nyugati szakírók a háborúról Zrínyi Katonai Könyvkiadó, Budapest, 1968. p. 305.
- KENDE ISTVÁN: Napjaink százhusz háborúja (1945-1976) Akadémiai Kiadó Budapest, 1979. p.155.
- KENNEDY, PAUL: A XXI. század küszöbén Napvilág Kiadó, Budapest, 1997. p. 403.
- KISSINGER, HENRY: Diplomácia Panem-Mcgraw-Hill-Grafo, Budapest, 1996. p. 954. ISBN: 963-545-112-1
- KŐSZEGVÁRI TIBOR: A közép-európai térség és Magyarország biztonságát fenyegető veszélyek az 1990-es években Országos Kiemelésű Társadalomtudományi Kutatások Budapest, 1993–1996 p.188.
- KŐSZEGVÁRI Tibor: A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai feladatai, Hadtudomány, 2002. március pp. 3–14.
- KŐSZEGVÁRI TIBOR: A válságkezelés aktuális problémái. In: Akadémiai Közlemények, 1994/ pp.24–32.
- KŐSZEGVÁRI TIBOR: Hadviselés a XXI. században In: Hadtudomány, 1999/1. pp. 18–32.
- KŐSZEGVÁRI Tibor – RESPERGER István: A terrorizmus elleni küzdelem katonai tapasztalatai Budapest, 2006. p. 50. ZMNE Egyetemi jegyzet
- LUND MICHAEL S.: Preventing Violent Conflicts. (Strategy for Preventive Diplomacy) United States Institute of Peace Press, Washington D. C. 1996. p. 214
- MACHIAVELLI, NICCOLÒ: A fejedelem Kossuth Könyvkiadó 1996. p. 121. ISBN: 963-09-3822-7
- MÜNKLER, Herfried : Die neuen Kriege. Rowohlt, 2004, ISBN 3-499-61653-X.
- MÜNKLER, Herfried r: Der Wandel des Krieges. Von der Symmetrie zur Asymmetrie. Velbrück, Weilerswist 2006, ISBN 978-3-938808-09-2.
- Measuring Stability and Security in Iraq June 2008 Report to Congress In accordance with the Department of Defense Appropriations Act 2008 (Section 9010, Public Law 109-289) Section 2—Iraqi Security Forces Training and Performance In:

- http://www.globalsecurity.org/military/library/report/2008/iraq-security-stability_jun2008-02.htm (Letöltve: 2009. 02. 20.)
- MATUS JÁNOS: Válságkezelés és konfliktusok megelőzése. In: Új Honvédségi Szemle 1995/10. pp. 46–57.
 - MORTENSEN, SUNDT MAURITZ: Crisis and Disaster. (Public Relations in crisis and Disaster) Atlantic Press, 1997/1.
 - MÜLLER, HARALD: Konflikt – eine Betrachtung (Konfliktus vizsgálata) In: Truppendienst, 1993/1 pp. 25–29.
 - NAGY PÉTER: Nemzetbiztonság az információs korszakban In: Külpolitika 1998/nyár pp. 64–96., ISSN: 0133-0616
 - OPITZ, PETER J.: Weltprobleme (A világ problémái) Isar Druch und Verlag, München, 1980.
 - PERJÉS GÉZA: Clausewitz Magvető Kiadó, Budapest, 1983. p. 210
 - RESPERGER István: A fegyveres erők megváltozott feladatai a katonai jellegű fegyveres válságok kezelése során (Doktori (phd) értekezés Budapest, 2002.) p. 180
 - RESPERGER István: Stratégiák és fogalmak háborúja, az aszimmetrikus hadviselés hadtudományi megközelítése In: Hadtudomány, 2016. Elektronikus lapszám p. 38.
http://real.mtak.hu/34737/1/4_RESPERGER20istvan_u.pdf (Letöltve: 2016. 07. 28.)
 - RESPERGER István: In: RESPERGER István, Kis Álmos Péter, Somkúti Bálint: Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással. Zrínyi Kiadó, 2013. Budapest. p. 421. ISBN: 9789633275924
 - RESPERGER István: Az iszlám világ és hatása a biztonságra, ZMNe egyeteni jegyzet, Bp. 2000.) p. 154.
 - SHEENAN, JOHN J.: A XXI. század biztonságpolitikája In: Új Honvédségi Szemle 1997/5. pp. 1–18.
 - SZTERNÁK GYÖRGY: A válságkezelés, a fegyveres erők megváltozott feladatai Jegyzet, Budapest 1994. 45 p.

Internetes források:

- <http://www.state.gov/documents/organization/65462.pdf>, (Letöltve: 2015. 09. 26.)
- <http://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21604230-extreme-islamist-group-seeks-create-cal>, (Letöltve: 2015. 09. 26.)

- <http://www.nytimes.com/2014/09/16/world/europe/turkey-is-a-steady-source-of-isis-recruits.html> (Letöltve: 2015. 09. 26.)
- http://www.unaids.org/en/KnowledgeCentre/HIVData/GlobalReport/2008/2008_Global_report.asp (Letöltve: 2013.05.15.)
- www.dodccop.org/NCW/ncw.html (Letöltve: 2013. 10. 15.)
- www.globalsecurity.org. (Letöltve: 2013. 10. 15.)
- <http://www.terror.gen.tr/english/organisations/html>, (Letöltve: 2013. 10. 15.)
- <http://www.terror.gen.tr/english/organisations/html>, (Letöltve: 2013. 10. 15.)
- http://www.unaids.org/en/KnowledgeCentre/HIVData/GlobalReport/2008/2008_Global_report.asp (Letöltve: 2013.05.15.)

Biztonságpolitikai kihívások az Európai Unió szomszédságában I. – Líbia

Tóth Zoltán Balázs¹

Abstract:

The civil war in Libya – likewise in Syria – had been posing challenges for the European Union. Arm in arm with the member states of the UN and the NATO it has to find a solution to the crisis-management, whereas as a result of the civil war the EU has to face new regional challenges.

Keywords: Libya, European Union, Arab Spring, civil war, peacekeeping

Absztrakt:

A líbiai polgárháború – hasonlóképpen Szíriához – új kihívások elé állította az Európai Uniót. Az ENSZ és NATO tagállamaival karöltve kell megoldást találnia a válságkezelésre, miközben a polgárháború következtében soha nem látott regionális kihívásokkal kell szembenéznie.

Kulcsszavak: Líbia, Európai Unió, Arab tavasz, polgárháború, békefenntartás

¹ ORCID: 0000-0002-9999-2841

1. Bevezetés

Líbiában az Arab tavasz a 2011. február 15-én Bengáziból induló nagyszabású tömegtüntetésekkel vette kezdetét, amelyek felszámolására a kormányzat azonnali erőszakos válasszal reagált. A 42 éve hatalmon lévő Moammer Kadhafi elleni tüntetések rövid időn belül országos méretű fegyveres ellenállássá szélesedtek ki, amelyek teret engedtek a különböző milicista, iszlamista, vagy éppen törzsi alapon szerveződő félkatonai szervezetek megalakulásának és megerősödésének. Kadhafit ugyan 2011. október 20-án elfogták majd megölték, ugyanakkor a rövid polgárháborús időszak, valamint líbiai társadalom hagyományos törésvonalai okán nem a béke időszaka, hanem soha nem látott széttagoaltság, valamint újabb polgárháború vette kezdetét. A széttagoaltság természetesen Kadhafi hatalomgyakorlási technikáinak,² és hatalma utolsó hónapjaiban meghozott döntéseinek is az eredménye.

Kiemelve egyetlen példát, párhuzamosan a központi kormányzat hatalmi-területi veszteségeivel tudatosan kezdték el felszámolni az állam működését: a központi közigazgatási intézményekből, rendőrségekből és hírszerzésből, a központi bankból, az olajügyi minisztériumból és olajipari vállalatokból szisztematikusan eltüntettek és felszámoltak mindent; ráadásul a stratégiai fontosságú helyekre lojális katonai erőket is telepítettek, amelyek egymástól elszigetelve a végsőkig harcoltak.³

Köszönhetően a több éves polgárháborúnak, Líbia mára bukott állammá vált,⁴ ahol két kormányzat működik – a nemzetközileg elismert tobruki kormányzat, valamint az iszlamista vezetés alatt álló rivális Általános Nemzeti Kongresszus által vezetett területek (igaz, az egységes kormányzat kialakítására már

² *Kadhafi annak érdekében, hogy megőrizze hatalmát, az oszd meg és uralkodj politikát alkalmazta. Tudatosan gátolta, hogy kialakuljon vele szemben egy hatalmi központ, ráadásul az ország infrastrukturális-gazdasági fejlesztéseit is úgy valósította meg, hogy az észak-dél szakadék kialakuljon országon belül. Michael Shkolnik: Libya's Fragmentation: Tribal Conflict, Islamism, and the Quest for Power, United Nations Association in Canada, 2012. 05.15. <http://unac.org/wp-content/uploads/2013/02/Libyas-Fragmentation-Tribal-Conflict-Islamism-and-the-Quest-for-Power.pdf> (Letöltve: 2016. 09.14.)*

³ *Szaddám Husszein hasonló stratégiát valósított meg Irakban a fedayeen-eknek köszönhetően. S-15/2 Situation of human right in the Libyan Arab Jamahiriya, 2011. 02. 25. Forrás: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Libya%20A%20HRC%20S%2015%202.pdf> (Letöltve: 2016. 09.14.)*

⁴ *Fragile States Index 2015, Fund For Peace, <http://library.fundforpeace.org/library/fragilestatesindex-2015.pdf> Letöltve: 2016. 09.14.*

megtörténtek a kezdő lépések) – az Iszlám Állam,⁵ a különböző törzsi csoportok, és több ezer fegyveres és bűnözői csoport mellett.

Minden hatalmi központ a saját érdekeinek megfelelően alakítja ki a politikai-, gazdasági-, társadalmi-, katonapolitikai viszonyokat, ugyanakkor a demokratikus államokban elismert jogelvek szinte sehol nem jutnak érvényre. Azon túl, hogy a harcok következtében 2015-ben 435 ezer ember hagyta maga mögött az otthonát és további 1,9 millió ember szorult humanitárius segélyekre és alapvető orvosi ellátásra,⁶ a közbiztonság hiánya okán napi szintűvé vált a civilek legyilkolása, a nemi erőszak, a gyerekkatonák bevetése, a humanitárius szállítmányok feltartóztatása a lakosság kiéheztetésére, a nemzetközileg betiltott fegyverek alkalmazása elsősorban civilek ellen,⁷ valamint a kínzások.⁸

Jelen tanulmány azt kívánja megvizsgálni, hogy miképpen hat a líbiai belviszonyok alakulása az Európai Unió mindennapjaira, az milyen lépéseket tesz a potenciális biztonságpolitikai kihívások megfékezésére, hogyan alakul a mediterrán térség biztonsága, illetve milyen további negatív hatások várhatók.

⁵ Pan Gimun ENSZ főtitkár, az idei év katonai sikereire alapozva kijelentette, hogy az Iszlám Állam rövid időn belül vereséget fog szenvedni Líbiában, kiváltképpen ha fő bástyájukat, Szirt városát beveszik az egységkormány csapatai.

⁶ Investigation by the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights on Libya, UN General Assembly, A/HRC/31/47, <http://www.securitycouncilreport.org/undocuments/search.php?IncludeBlogs=10&limit=15&tag=%22Human%20Rights%20Council%20Documents%22+AND+%22Libya%22&ctype=Libya&rtype=Human%20Rights%20Council%20Documents&cbtype=libya> (Letöltve: 2016. 09.14.)

⁷ http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/a_hrc_19_68.pdf Letöltve: (2016. 09.14.)

⁸ A nemzetközileg elismert kormányzat által uralt területeken is bevett gyakorlat a különféle kínzások alkalmazása. Mivel a Birói Rendőrség és a Katonai Rendőrség állománya megfogyatkozott a polgárháború során, 10.000 fő egykori ellenállóval töltötték fel a sorokat, akik még az alapképzést sem kapták meg. Éppen ezért sok esetben nem ismernek más eszközöket, mint a puszta erőszak alkalmazása (például kábelekkel vagy láncokkal ütlegelés, elektromos áram testbe vezetése, fellógatás). Forrás: Torture and deaths in detention in Libya, <http://unsmil.unmissions.org/Portals/unsmil/Documents/Torture%20Report%20Libya%20En%2001Oct2013.pdf>

2. Biztonságpolitikai kihívások

Regionális destabilizáló tényező

Az Arab tavasz számos észak-afrikai és közel-keleti állam kormányzati-hatalmi viszonyait átírta, ugyanakkor kétségtelen, hogy a legpusztítóbb hatások a líbiai, valamint a szíriai polgárháború kapcsán bukkantak elő. Az egyes országok belföldi eseményei a földrajzi közelségből fakadóan természetesen kihatással vannak az Európai Unió regionális kereskedelmére, valamint a régióban fekvő államok biztonságpolitikai kockázatainak változására egyaránt. Ezen szempontok alapján került a következőkben megvizsgálásra Líbia regionális környezetére gyakorolt hatásai.

Az Európai Unió a Barcelonai-folyamat eredményeképpen megalakuló Mediterrán Unió keretén belül igyekszik stabil kapcsolatrendszer kialakítani a Földközi-tenger térségében fellelhető országokkal, amely kiváltképpen gazdasági, környezetvédelmi, egészségügyi, energetikai, migrációs és kulturális témakörökre fókuszál.⁹ Líbia ezen a téren gyengébben kötődik az Európai Unióhoz, ugyanis a mediterrán országok közül egyedül neki nincs szabadkereskedelmi megállapodása, és nem tagja a Kereskedelmi Világszervezetnek (WTO) sem. Az unióval való keretegyezményről szóló tárgyalás 2008-ban indult meg az unió képviselőivel, ami egyben könnyítést is jelentett volna a WTO tagság megszerzéséhez is. A tárgyalások 2011 februárjában ugyanakkor megtorpanak Kadhafi véres túlkapásainak következményeként, és a három részre széttagolt Líbiának egyelőre nincs mozgásteret arra, hogy egy egész országra kiterjedő nemzetközi megállapodást tető alá hozzon.

Érdekes módon Líbia esetében az Európai Unió és az egyes tagállamok viszonylag egységes álláspontot képviselnek a válságkezelés kapcsán – kiváltképpen, ha a Szíriával kapcsolatos nézeteket összegezzük¹⁰ – még sincs ráhatással az ország belpolitikai-biztonságpolitikai történéseire. Pedig az Európai Uniónak a Mediterrán térségben nagyon is fontos partnere lenne Líbia. A polgárháború kirobbanása előtt számos uniós tagállam meghatározó kőolaj exportőre volt – az olasz export 22%-át, a francia export 15,7%-át, az ír export 23,3%-át adta¹¹ – éppen ezért nem meglepő, hogy a kőolajlelőhelyek birtoklásáért az Iszlám Állam és számos egyéb radikális-milicista szervezet is versenybe szállt.

⁹ *European Union-External Action*, http://eeas.europa.eu/euromed/index_en.htm (Letöltve: 2016. 09.14.)

¹⁰ <http://www.ecfr.eu/scorecard/2014/mena/49> (Letöltve: 2016. 09. 14.)

¹¹ http://www.ecfr.eu/article/commentary_why_europe_should_step_up_its_efforts_in_libya (Letöltve: 2016. 09. 14.)

Annak ellenére, hogy az unió egyfelől szankciókkal felelt a líbiai polgárháborúra,¹² másfelől az Európai Szomszédságpolitika pénzügyi alapjából segíti előmozdítani a demokratikus átmenetet és az ország stabilizálását, a három részre szakadt ország esetében ezek az erőfeszítések nem tűnnek elégségesnek. Eddig 108 millió euróval járult hozzá olyan programok megvalósításához, amelyek a közigazgatást, a biztonságpolitikáért felelős intézményeket, a demokratikusan működő állam alappilléreinek letételét (ez inkább csak retorikai fogás, semmint a valóságban is realizálható indikátor), a civil társadalmat, az egészségügyet és az oktatást fejlesztette.¹³

A politikai-közigazgatási tagoltság mellett érdemes röviden kitérni Líbia gazdasági állapotára is. A polgárháború következtében csökkent az egy főre eső bevétel – többek között a kieső olajbevételeknek is köszönhetően –, a fizikai és humántőke jelentős mértékben megsemmisült, lazultak a kereskedelmi szálak más országok, illetve az Európai Unió irányába,¹⁴ visszaesett a közvetlen külföldi tőkebefektetés (*Foreign Direct Investment* - FDI)¹⁵, átalakultak a kormányzati kiadások – a szociális intézkedések helyett a védelmi kiadások élveznek prioritást – és nagymértékű népességmozgás ment végbe 2011-ben.

A negatív belföldi anomáliák hatásai, azonnal továbbgyűrűznek a szomszédos államokba. Csak pusztán abból a tényből kifolyólag, hogy a termelő tevékenységektől kell forrásokat elvonni határvédelemre, a menekültek ellátásra, valamint

¹² Az Európai Unió működéséről szóló szerződés, 215. cikkelye jogi alapot teremt arra, hogy amennyiben harmadik ország belpolitikai viszonyainak alakulása, illetve nemzetközi szintén történő fellépése összeegyeztethetetlen a Közös Kül,- és Biztonságpolitika célkitűzéseivel, részleges vagy teljes körű gazdasági, illetve pénzügyi szankciókkal sújtható. Forrás: Az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:12012E/TXT> (Letöltve: 2016. 09. 14.)

¹³ http://eeas.europa.eu/libya/index_en.htm (Letöltve: 2016. 09.14.)

¹⁴ Míg 2010-ben 36,3 milliárd euró értékben bonyolított le egymással kereskedelmet Líbia és az Európai Unió, addig 2012–2014. között ez az érték 38%-kal visszaesett, és 2014-re az uniós import és uniós export mérlege elérte a -7,1 milliárd eurót. Forrás: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/libya/>

¹⁵ Polgárháború idején az állam nem képes garantálni az emberállomány, valamint az infrastruktúra biztonságát, ezért a harcok kibontakozásával egyetemben megtorpannak a külföldi befektetések. A polgárháború kirobbanása óta évről évre több milliárd eurót vonnak ki a líbiai gazdaságból; ez 2013-ban 6,5 milliárd eurót jelentett, ellenben az unióból egyetlen befektető sem érkezett az országba.

<http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/libya/> (Letöltve: 2016. 09.14.)

további óvintézkedések megtételére.¹⁶ Egy polgárháborúval sújtott ország megbontja a régió – és jelen esetben az Európai Unióval történő – kereskedelmi kapcsolatrendszerét. Negatív irányúra változtatja a külföldi tőkevonzó képességét, valamint a protekcionista politikát folytató szomszédos államok pedig még inkább elszigetelik a konfliktusos államot.¹⁷ Másfelől, a gazdasági növekedés oldaláról is látható az összekapcsolódás: ha egy szomszéd állam 1%-kal növekedik, akkor a vizsgált állam pedig 0,4%-kal, ha pedig ez a növekedés elmarad, esetleg rohamosan évről évre romlik a nemzetgazdaság teljesítménye, mint Líbia esetében, az a környező államokra is negatív hatással van.¹⁸

A környező államoknak, mint ahogy említésre került, a negatív gazdasági hatások leküzdésén túl előre nem tervezett védelmi kiadásokra is át kell csoportosítani. A Líbiával szomszédos Algéria és Tunézia 2014–2015. között több, mint 20%-kal növelte védelmi kiadásait, azonban Egyiptom esetében 10-20%-ra becsülik szakértők a kiadások volumenének csökkenését.¹⁹ Algéria helyzete Líbia összeomlásával párhuzamosan felértékelődött, hiszen a legnagyobb államterületű és Egyiptom után a második legnépesebb észak-afrikai országgént innen lehetne a leghatékonyabban felvenni a terrorizmus és szélsőséges milíciák elleni küzdelmet (igaz, önmaga is küzd a szélsőségesekkel).

Azonban olyan további országok, mint Niger, Csád, vagy az 1983-2005. között polgárháborúval sújtott Szudán nem számítanak hagyományosan erős államoknak, kérdéses, hogy milyen óvintézkedéseket képesek foganatosítani például a migráció vagy fegyvercsempészet megfékezése érdekében.²⁰

¹⁶ James C. Murdoch-Todd Sandler: *Civil Wars and Economic Growth: Spatial Dispersion*, http://www.colorado.edu/geography/class_homepages/geog_2002_s06/laptop_s06/current%20projects/Cox_Low%20Robinson%20Book%20chapter/Cox_Low%20Book%20chapter/distance%20and%20civil%20war%20effects%20on%20economy-sandler.pdf (Letöltve: 2016. 09.14.)

¹⁷ Uo.

¹⁸ Paul Collier: *The Bottom Billion- Why the Poorest Countries are Failing and What Can Be Done About It*, Oxford University Press, 2007. p. 56.

¹⁹ *The Military Balance 2016*, The International Institute for Strategic Studies, 2016. pp. 317–318.

²⁰ Az afrikai polgárháborúkat vizsgálva kimutatták, hogy egy polgárháborúval sújtott országból eredő negatív hatások világszinten 800 kilométerre, míg Afrikában hosszú távon pedig 300 kilométerre érzetik a hatásukat. James C. Murdoch- Todd Sandler: *Civil Wars and Economic Growth: a Regional Comparison*, <http://web.worldbank.org/archive/website01241/WEB/IMAGES/REGIONAL.PDF> (Letöltve: 2016. 09.14.)

Fegyveres csoportok

Egyes becslések szerint, közel 2.000 milícia és különböző fegyveres csoport működik az országban, amivel mind a tobruki, mind a tripoli kormányzatnak számolnia kell, hiszen politikai szinten hiába születik egy esetleges megoldás, a saját elveik mentén működő félkatonai szervezetek lehetséges, hogy nem vetik alá magukat ennek hatálya alá és tovább folytatják a harcokat.²¹ Jelentős haderővel és állománnyal bíró milícianak számít a Líbiai Hajnal, a Líbiai Pajzs, a 116-os Zászlóalj, a Líbiai Olajlétesítmény Őrség. Ezek egyértelműen a Tripoli kormányhoz hú alakulatok, ugyanakkor az Iszlám Állammal való összecsapások következtében többen megerősítették pozíciójukat és autonómiájukat. Radikális dzsihádisták szervezetnek számít az Ansar al-Sharia, a bengázi Forradalmárok Shúra Tanácsa (ezt a szervezetet az Ansar al-Sharia, a Líbiai Pajzs 1, a Február 17. Mártírjai Dandár, valamint a Rafallah al-Sahati Dandár hozta létre, és a Tripoli kormány elismert félként tekinti), valamint az Ajdabiya Forradalmárok Shúra Tanácsa.²²

A nemzetközileg elismert kormányzat oldalán olyan szervezetek harcolnak, mint a Zintan, al-Sawaiq, valamint a Qaqa Zászlóalj. A Tobruki kormányzat előnye, hogy a viszonylag jól szervezett Líbiai Nemzeti Hadsereg befogadja a harcolni vágyókat, így kisebb eséllyel tömörülnek különböző frakciókba.²³

Az ország megosztottsága viszont itt nem ér véget, ugyanis az ország délnyugati felén tuareg törzsi milíciák gyakorolnak ellenőrzést jelentős területek felett. A tuaregek 2014-től kezdve heves harcokba keveredtek a tebu törzs tagjaival, és a 2015-ben megbukott tűzszünet után 2016-ban egy újabb tűzszüneti megállapodást kötöttek a törzsek vezetői, viszont a korábbi szembenállás fennmaradása okán ismételten kiújultak a harcok.²⁴

A különböző csoportok gyors felfegyverzése annak köszönhető, hogy becslések szerint közel 20 millió fegyvert – többségét a Kadhafi rezsim – halmoztak fel, és az állam szétesése után nagyon könnyen hozzá lehetett jutni. Annak ellenére, hogy a lakosság nagyon korlátozottan tud hozzáférni a világhálózathoz – a mai napig az átlagos csatlakozási sebesség lassabb, mint 1 Megabit per szekundum –

²¹ *The Military Balance 2016, The International Institute for Strategic Studies, 2016. pp. 33 – 314.*

²² *Guide to key Libyan militias, BBC News, 2016. január 11.*

<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-19744533> (Letöltve: 2016. 09. 14.)

²³ *Guide to key Libyan militias, BBC News, 2016. január 11.*

<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-19744533> (Letöltve: 2016. 09. 14.)

²⁴ *Taskforce deployed to S. Libya to end tribal clashes, 2016.02.07. AA.com, <http://aa.com.tr/en/politics/taskforce-deployed-to-s-libya-to-end-tribal-clashes/517626> (Letöltve: 2016. 09. 16.)*

a fegyverkereskedők már Facebook-on kezdték árusítani a fegyvereiket.²⁵ A polgárháború kitörése előtt már 900 ezernél járt a civileknél lévő fegyverek becsült száma,²⁶ azonban 2011. után a közbiztonság fogalmának kiüresedése után a civilek nem láttak más eszközt saját védelmük biztosítására, mint további fegyverek beszerzését, így a könnyen jött kínálat hamar keresletre is talált.

Az Európai Unió belső békéjének megőrzéséhez viszont szükséges a környező államokból érkező illegális fegyverkereskedelem felszámolása. Az illegális fegyverkereskedelem ugyanis olyan további, a nemzetbiztonságra fenyegetést jelentő ágazatokat is életben tart, mint szervezetenőzés, emberkereskedelem – kiváltképpen a migránsválság kapcsán mutatkozott meg a „hatékonysága” – valamint helyi szinten a különböző bandák közötti rivalizálás. Évente közel 10 ezer gyilkosság és sérülés származik az illegális fegyverek használatából, és további 4 ezer öngyilkosságot szintén a feketepiacról beszerzett fegyverek okán regisztráltak a hatóságok.²⁷ Éppen ezért az Európai Unió a világon az egyik legszigorúbb fegyverkereskedelmi szabályozását alkotta meg, és a 2014-2017. közötti időszakra vonatkozó bűnüldözési stratégia egyik alappillére az illegális fegyvergyártás és csempészés felszámolása.²⁸

Annak érdekében, hogy a Mediterrán térségben zajló illegális fegyverkereskedelmet visszaszorítsák, az Európai Unió több kísérletet is tett arra, hogy az esetlegesen Líbiából származó fegyverek behozatalát megakadályozza, illetve akadályokat állítson a Líbiába tartó fegyverszállítmányoknak is. Az alábbi intézkedéseket lehet kiemelni (kizárólag a fegyverkereskedelemre vonatkozó részek kerültek kiemelésre):

²⁵ *In Libya, you can buy an anti-aircraft gun on Facebook*, QZ.com, <http://qz.com/656753/in-libya-you-can-buy-an-anti-aircraft-gun-on-facebook/> (Letöltve: 2016. 09. 14.)

²⁶ *Libya – Gun Facts, Figures and the Law*, <http://www.gunpolicy.org/firearms/region/libya> (Letöltve: 2016. 09. 14.)

²⁷ *Trafficking in firearms*, Európai Bizottság, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/trafficking-in-firearms/index_en.htm (Letöltve: 2016. 09. 14.)

²⁸ <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2016427%202010%20REV%201> (Letöltve: 2016. 09. 14.)

Szám	Tartalom
A Tanács 204/2011 számú döntése ²⁹	- Harcok folytatására alkalmas eszközök kereskedelmének betiltása
A Bizottság 2015/1333 számú határozata ³⁰	- Embargó a lőfegyverekre és azokkal kapcsolatos egyéb eszközökre - Embargó minden olyan eszközre, amit a belső elnyomás fokozására felhasználható - A fegyverekkel, illetve hozzá kapcsolódó egyéb eszközökkel kapcsolatos szolgáltatások betiltása
A Tanács 2016/44 határozata ³¹	- Embargó minden olyan eszközre, ami a belső elnyomást fokozhatja - Bizonyos szolgáltatások betiltása, kiváltképpen, ami lőfegyverekkel, illetve hozzá kapcsolódó eszközökkel összefügg
A Tanács 3275/1993 számú döntése forrás ³²	- Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 883 számú határozatának hatálya alá eső személyekkel, szervezetekkel való szerződés-kötés, valamint bárminemű tranzakció tilalma

A fenti intézkedések nem új keletűek, ugyanis 2011. február 28-án, azaz nem sokkal az első nagyobb összecsapások után a Tanács 2011/137/CFSP határozatával már embargót hirdetett a fegyverkereskedelemre (a határozat még kitért a repüléstilalmi zóna kijelölésére, tiltó listára felvett személyekre, valamint pénzügyi eszközök befagyasztására).

Tömeges illegális bevándorlás

Kadhafi 2011 márciusában látva, hogy a nyugati hatalmak a bukását követelik – a katonai intervencióról és annak hatásairól szóló összefoglalót - lásd következő alfejezet – nyíltan előrevetítette, hogy bukása esetén az európai országoknak korábban nem tapasztalt migránsáradattal kell majd szembenéznie a Földközi-

²⁹ European Union – Restrictive measures (sanctions) in force, Európai Bizottság, http://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/measures_en.pdf (Letöltve: 2016. 09. 14.)

³⁰ Uo.

³¹ Uo.

³² Uo.

tenger felől.³³ Kadhafi még ugyanabban az évben életét veszítette, azonban jóslata néhány éven belül valóra vált. Köszönhetően a szíriai, valamint a líbiai polgárháborúnak, a Mediterrán térség két, konfliktusos államát kihasználva migránsok százezrei keltek útra az Európai Unió tagállamai felé. A Nemzetközi Menekültügyi Szervezet adatai szerint 2015-ben 853.650 fő érkezett Görögországba, valamint 153.842 fő Olaszországba a tengeren, míg 2016-ban 156.364, illetve 46.856 fő érkezett ugyanezen két országba szintén a tenger felől.³⁴

Az Európai Uniónak soha nem látott migránsválsággal kellett szembenéznie az Arab tavasz kitörésétől számított néhány éven belül, ami maga után vont a migráció jelenségének naprakészebb értelmezését. A migránsválságot alapvetően humanitárius jelenségként elemezték a szakirodalomban – bár már a '80-as években beemelték a biztonsági tanulmányokba³⁵–, ugyanakkor, mint biztonságpolitikai kockázat elemzése az elmúlt években – figyelembe véve az Európai Unió tagállamainak demográfiai mutatóit – kiemelt figyelmet kapott.³⁶

Az állami eszközökkel nem, vagy gyengén szabályozott migráció – amelyre kiváltképpen 2015-ben került sor – ugyanis aláássa a szuverenitást (határok védelmének képessége szempontjából), táptalajt ad a bűnözői csoportok megerősödésének (az embercsempészet jövedelmező üzletté vált),³⁷ illetve radikális, fegyveres konfliktusban edződött harcosok, vagy alvó sejtek is beszivároghatnak a konfliktus elől menekülők közé.³⁸

Az Európai Unió, földrajzilag lehatároltabban a Schengeni-övezet pusztá megléte arra ösztönzi az uniós döntéshozókat, hogy több, lehetőség szerint minden tagállamra kiterjedő megoldást találjanak a migráció megfelelő keretek közé szorítására, ugyanis az integráció jellegéből adódóan a tagállamok között a fel-

³³ *Padraic Flanagan: Colonel Gaddafi: Immigrants will invade Europe, Express.co.uk 2011. 03.08. <http://www.express.co.uk/news/world/233238/Colonel-Gaddafi-Immigrants-will-invade-Europe> (Letöltve: 2016. 09. 14.)*

³⁴ *Mediterranean Migrant Arrivals in 2016: 204.311; Death 2.443, International Organisation for Migration, <https://www.iom.int/news/mediterranean-migrant-arrivals-2016-204311-deaths-2443> (Letöltve: 2016. 09. 16.)*

³⁵ *Khalid Koser: When is Migration a Security Issue, The Brookings Institute, <http://www.brookings.edu/research/opinions/2011/03/31-libya-migration-koser>*

³⁶ *Lőwiné Kemenyeczi Ildikó: A migráció, mint biztonságpolitikai kockázat várható alakulása és hatása a biztonság dimenzióira 2030-ig, Hadtudományi Szemle, 2015. VIII. évfolyam 1. szám http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2014/2015_1/15_1_bp_lowine.pdf (Letöltve: 2016. 09. 14.)*

³⁷ *Tóth Zoltán Balázs: Embercsempészetben elsők a magyarok, RPS.hu, <http://rps.hu/embercsempeszetben-elsok-a-magyarok/> (Letöltve: 2016. 09. 14.)*

³⁸ *Tóth Zoltán Balázs: Már több ezer terroristát csempészték be Európába, RPS.hu, <http://rps.hu/mar-tobb-ezer-terroristat-csempeszték-be-europaba/> (Letöltve: 2016. 09. 14.)*

számolt/minimális határvédelem okán már sokkal nehezebb feltartóztatni, illetve nyilvántartásba venni a más kontinensről érkezőket. Azonban látható volt, hogy míg az Európai Unió legfontosabb intézményekben az államok képviselői és uniós döntéshozók nem jutottak érdemi döntésre, addig egyes tagállamok a nemzetbiztonsági okokra hivatkozva önálló határvédelmi lépések tettek. A nemzetbiztonság így szembekerült a humán biztonsággal, és a nemzetállamok szuverenitásuk megóvására hivatkozva pótolták ki az Európai Unió, hiányzó közös határvédelmi rendszerét.³⁹

A migráció biztonságra gyakorolt hatása (*securitization*),⁴⁰ azaz biztonsági, szűkebben nemzetbiztonsági kontextusba helyezése aktívan teret nyert mind a szakirodalomban, mind pedig az európai kormányok jelentős részében, mind pedig az egyéb releváns, egyben konzervatívabb értékrendet valló pártok esetében is. Az Európai Uniónak így nemcsak önmaga, hanem elsősorban a tagállamok nyomására is cselekednie kell. Sokkal inkább, miután az integráció megélte a történelme első kilépési kísérletét Nagy-Britannia esetében, amely elszakadásának egyik pillére az emberek szabad áramlásának elutasításán nyugodott.

A határellenőrzés megerősítésére tett egyéni erőfeszítésekre példa Olaszország 2013. október 18. és 2014. október 31. közé datálható Mare Nostrum Művelete. Olaszország az észak-afrikai térséghez való viszonylagos közelsége okán a Líbiából induló menekültáradat legfőbb állomása, 2013-ban 40 ezer, 2014-ben 170 ezer, 2015-ben 153 ezer, míg ebben az évben is már közel 25 ezer migráns érkezett a dél-európai országba. Azonban látni kell, hogy a Líbiából induló migránsok többsége nem líbiai állampolgár, a FRONTEX adatai szerint az Európai Unióba érkezők többségét eritreai, szomáliai és nigériai emberek tették ki.⁴¹

A Mare Nostrum Művelet alapvetően egy felderítő és mentő művelet volt, amely havonta 9,5 millió eurós költségkerettel működött.⁴² A Művelet kereté-

³⁹ Magyarország határvédelmi intézkedései – ideiglenes biztonsági határzár –, jóllehet számtalan negatív külföldi és belföldi kritikát kapott, mégis úttörőnek számított az illegális határátlépések felszámolása tekintetében. 2015. óta olyan államok vesznek át kisebb-nagyobb mértékben megoldásokat, mint Ausztria, Szlovákia, Szlovénia, Ausztria.

⁴⁰ A fogalmat Barry Buzan alkotta meg, a fogalom magyarátzatáról szóló összefoglalót lásd Marianne Stone: *Security According to Buzan: A Comprehensive Security Analysis*, Columbia University, New York, 2009.

http://geest.msh-paris.fr/IMG/pdf/Security_for_Buzan.mp3.pdf (Letöltve: 2016. 09. 14.)

⁴¹ <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/central-mediterranean-route/> (Letöltve: 2016. 09. 14.)

⁴² Angyal Ágnes: *Menekültáradat a Földközi-tengeren – Megoldást találhat-e Európa?* Külgazdasági és Külügyi Intézet, E-2015/15

http://kki.gov.hu/download/b/02/f0000/15_KKI-elemzes_ITA_migracio_Angyal_20150506.pdf (Letöltve: 2016. 09. 14.)

ben szolgálatot ellátó járművek az olasz partoktól egészen a líbiai felségvizekig látták el feladatukat, és nekik köszönhetően egy év leforgása alatt 160 ezer migráns mentettek ki a Földközi-tengerről.⁴³

2014. november 1-jétől uniós finanszírozással a FRONTEX égisze alatt folytatódott a Földközi-tengeren átívelő migránsútvonal ellenőrzése, jóllehet a kezdeti időszakban a Mare Nostrum Művelet költségvetéséhez képest kétharmaddal kisebb keretből gazdálkodhatott. Mindössze az állam-, és kormányfői részvétellel megtartott 2015. április 23-i csúcstalálkozón döntöttek a 120 millió eurós működési költségkeret megállapításáról, valamint további vízi járműveket és helikoptereket állítottak szolgálatba a tagállamok felajánlásának köszönhetően⁴⁴. A Triton Műveletként elkeresztelt uniós kezdeményezés egy szűkebb területen – az olasz partoktól számított 30 kilométeres sávon belül – állította szolgálatba 25 tagállam által felajánlott vízi járműveket és egyéb felszereléseket.

A Triton Műveletet erősíti a 2015-ben útjára indított Sophia Művelet (EUNAVFOR Med), amely katonai eszközökkel veszi fel a harcot az embercsempészekkel. 2015. október 7-től a Sophia Műveletbe bevont katonai járművek már a nyíltvizeken is átszállhatnak, ellenőrizhetnek gyanús járműveket, és ha az embercsempészés gyanúja fennáll, akkor le is foglalhatják a járműveket.

2016. június 20-án a Tanács további két feladattal is bővítette a Sophia Művelet profilját, amely egészen 2017. július 27-ig fog a tervek szerint hatályban maradni. Egyfelől a nemzetközileg elismert líbiai kormány parti őrségénél, illetve tengerészeténél szolgálóknak nyújt kiképzést, másfelől az ENSZ fegyverkereskedelmi embargóját erősítve intézkedéseket tesz a Líbiából induló hajók esetében akár a nyílt vízen, akár a líbiai partszakaszon.⁴⁵

Így az ENSZ határozata, illetve az Európai Unió gyakorlatba történő átültetése kiegészíti egymást. Sokkal inkább, mivel a szankciók ellenére Líbiába továbbra is érkeznek új fegyverek kiváltképpen Egyiptomból, Törökországból, az Egyesült Arab Emírségből vagy éppen Szudánból.⁴⁶ Ugyanakkor a tengeri szállítási útvonalak ellenőrzésével nem számolható fel teljesen a fegyverkereskedelem, lévén Líbia két szárazföldi szomszédja is jelentősebb potenciális kereskedelmi partnere e téren.

⁴³ Uo.

⁴⁴ Vasudevan Sridharan: *EU to triple funding for 'Operation Triton' to tackle Mediterranean migrant crisis*, 2015. április 24. *International Business Times*, <http://www.ibtimes.co.uk/eu-triple-funding-operation-triton-tackle-mediterranean-migrant-crisis-1498100> (Letöltve: 2016. 09. 14.)

⁴⁵ http://www.eas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eunavfor-med/index_en.htm (Letöltve: 2016. 09. 14.)

⁴⁶ *UN authorises EU operation against Libya arms smuggling*, *EUactive*, 2016. június 15. <http://www.euractiv.com/section/global-europe/news/un-authorises-eu-operation-against-libya-arms-smuggling/> (Letöltve: 2016. 09. 14.)

A válságkezelés kudarcai

Az Arab tavasz óta több észak-afrikai és közel-keleti állam is jelentős változásokon ment keresztül, a nemzetközi közösség számára a legnagyobb kihívást mégis a kettő polgárháborúba és végletes megosztottságba süllyedt ország, Líbia és Szíria jelenti – 2015-ben pedig Jemenben ütötte fel a fejét egy újabb belső, egyben a régió államai által befolyásolt fegyveres konfliktus a térségben.

Líbia már viszonylag korán, 2011. február-március környékén szembetalálta magát a nemzetközi közösséggel, ugyanis Kadhafi nem félt bevetni saját lakossága ellen a légi és szárazföldi haderőnemeket. A nemzetközi és emberi jogokba ütköző válaszcsepásoknak köszönhetően az ENSZ Biztonsági Tanácsa 2011. március 17-én elfogadta az 1973-as számú határozatot, amely repüléstilalmi zónát jelölt ki Líbia légterében, célként jelölte meg a líbiai hadsereg meggyengítését a civil lakosság védelmében, és megerősítette a fegyverkereskedelmi embargót. ENSZ felhatalmazással március 19-én kezdetét vette a NATO vezetésű koalíció katonai intervenciója, amelynek köszönhetően a Kadhafival szembenálló lázadók megerősödhetnek, egyben megkezdődött az ország több részre szakadása.

A NATO műveletben az egyes tagállamok, semmint egységesen az Európai Unió, közülük aktívabban pedig Franciaország és Nagy-Britannia vállalt szerepet. Kadhafi 2011. október 20-i halálával a katonai intervenció elérte a kitűzött célját, ugyanis a diktátor halálával az elnyomó rezsim megbukott.

A megpróbáltatásoknak ugyanakkor közel sem volt vége, ugyanis a polgárháborús ellentáborok megmaradtak, az ország több részre szakadt, és a nemzetközi szereplők, kiváltképpen az Egyesült Államok nem ismerte fel a békefenntartás, távlati célként pedig a békeépítés és nemzetépítés folyamatának fontosságát.

Mind az ENSZ, mind az Európai Unió egy közös egységkormány kialakításában látja a jelenlegi állapotok felszámolásának kulcsát, ami viszont eddig nem vezetett eredményre. Mindössze 2015 decemberében indult meg nemzetközi segítséggel a Tobruki és Tripoli kormány között a hivatalos párbeszéd, amely eredményeképpen megszületett a Líbiai Politikai Megállapodás. Az ENSZ Biztonsági tanácsának 2259. számú határozata konkrét ajánlásokat fogalmazott meg a szembenálló kormányzatok közötti párbeszéd mélyítésére, javasolta a Nemzeti Egyetértés Kormányának felállítását,⁴⁷ amely folyamánként a felek Marokkóban meg is tették a szükséges lépéseket. Jelenleg kilencfős elnökség kezében összpontosul a legfőbb hatalom, amely munkáját a tizenhét fős Nemzeti Egyetértés Kormány támogatja. Ugyanakkor a két hatalmi tömb között a kommunikáció

⁴⁷ *United Nations Security Council Resolution 2259 (2015)*
http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2259.pdf (Letöltve: 2016. 09. 14.)

közel sem problémamentes, ráadásul meg kell küzdeni az egyes hatalmi tömbökhöz lojális milíciák ellenállásával is.

Az viszont látni kell, hogy a líbiai válságkezelés mindössze érintőleges válaszokat nyújt a fennálló problémákra. A válságkezelés kezdeti időszakában a NATO hadműveletnek köszönhetően a biztonságpolitika katonai értelmezése nyert teret, kevesebb, mint nyolc hónap alatt európai és amerikai haderők megdöntötték Kadhafi uralmát. Azonban olyan, a már 1992-ben megszületett az *Agenda for Peace* (Agenda a Békéért) című dokumentumban is említett szakterületek nem kaptak figyelmet, mint: a nemzetgazdasági viszonyok stabilizálása, politikai intézményrendszer átalakítása, vagy a telekommunikáció.⁴⁸

1. Nemzetgazdaság: Az Európai Uniót a Líbiával való fejletlen kereskedelmi kapcsolatok révén nem érte nagy bevételkiesés a polgárháború kirobbanásával párhuzamosan. Mégis, az olajban gazdag észak-afrikai ország nemcsak regionális, hanem uniós érdek is egyben, és a kőolaj-lelőhelyek illetéktelen tulajdonviszonyba kerülése csak kitolja a konfliktust. Az unió eddig több százmillió eurót ajánlott fel Líbiának különböző címszavakkal – humanitárius segély, gazdaság fejlődésének előmozdítása –,⁴⁹ ugyanakkor a három részre szakadt országban politikai konszolidációra is szükség lenne, hogy a fejlesztési és humanitárius segélyt elérjék a kívánt célokat.
2. Politikai intézményrendszer: Ahhoz, hogy Líbia elmozduljon jelenlegi helyzetéből, az egész országot lefedő intézményrendszer és kormányzat felállítására van szükség. Erre a nemzetközi szereplők oldaláról van is igény, és az Agenda értelmében a líbiai szereplőkre hagynák a válságkezelés érdemi részét. Azonban a megosztottság – hasonlóan Szíriához – egyáltalán nem kedvez az egymással szembenálló felek párbeszédének, és hathatósabb külföldi diplomáciai-politikai támogatás nélkül ezen rendezési folyamatok nem érhetnek el érdemi előrelépést.
3. Telekommunikáció és média: Korábban említésre került, hogy fegyverkereskedők miként tudják kiaknázni a közösségi oldalak nyújtotta előnyöket, és nincs ez másképpen az egyes kormányzatok, illetve fegyveres csoportok esetében sem. Mivel a nyomtatott sajtón, televízión és rádiókon túl mind több felületen tudnak eljutni a felhasználókhoz, a különböző egyéb médiumok is a propaganda erőteljes eszközévé váltak (ugyanakkor a 18%-os Internetpenetráció⁵⁰ okán még korlátozottak a lehetőségek). Azonban az államok továbbra is a hagyományos médiumok tud-

⁴⁸ *An Agenda for Peace, United Nations Secretary-General, A/47/277, <http://www.un-documents.net/a47-277.htm> (Letöltve: 2016. 09. 14.)*

⁴⁹ *Ingo Peters: The European Union's Foreign Policy in Comparative Perspective, New York, 2016. pp. 150–151*

⁵⁰ <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2015/libya> (Letöltve: 2016. 09. 14.)

ják teljes egészében az ellenőrzésük alatt tartani. 2014-ben az Általános Nemzeti Kongresszus jogszabályt alkotott minden olyan műholdas televíziós csatorna betiltására, amely a fennálló rendszert kritizálja. Továbbá átemelték a Kadhafi érából azt a büntetőjogi tételt, miszerint 15 év börtönbüntetésre ítéltető az, aki a 2011-es forradalmat kritizálja.⁵¹ Az újságírók Kadhafi idején sem lehettek biztonságban, viszont 2011. után, főleg Líbia szétszakadása után egyfajta öncenzúra jelenség figyelhető meg, hiszen egy-egy kritikusabb hangvételű írás akár az újságíró életébe is kerülhet. A különböző frakciók és hatalmi tömbök minél gyorsabban igyekeztek megkaparintani a különböző médiumok feletti uralmat, amelynek köszönhetően mára egy szétszabdalt és saját célokra felhasznált propagandisztikus csatornákon keresztül értesülhetnek a lakosok a fejleményekről.

Amennyiben a 2000-es Brahimi jelentésben⁵² rögzített kategóriákat vesszük alapul a líbiai válságkezelés kapcsán, az alábbi megállapításokra juthatunk:

1. Megelőzés: az Arab tavasz, és az egyes országokban megjelenő állami erőszak olyannyira hirtelen söpört végig az észak-afrikai és közel-keleti térségen, hogy a prevenciónak nem volt helye. Ellenben a béketeremtés folyamatába Líbiában és Szíriában avatkoztak be aktívan harmadik szereplők, mégpedig koordinált⁵³ katonai intervenció szintjén. A beavatkozás logikája kezdetben hasonló alapokról építkezett, ugyanis egy hosszú ideje hatalmon lévő vezető eltávolítása volt a cél. Amíg Líbiában a külső katonai erőknek köszönhetően megdőlt Kadhafi uralma és több részre szakadt az ország, addig Szíriában – kiváltképpen Bassár el-Aszad Oroszország általi hathatós támogatásának köszönhetően – a központi kormányzat meg tudta őrizni erejét, és Líbia bukott állammá válása után már nem volt kívánatos cél az ország vezetőjének mindenáron történő elmozdítása.
2. Békefenntartás: harmadik szereplőknek egyelőre nincs lehetőségük szárazföldi katonai beavatkozásra, a válságkezelést így közvetlen eszközök-

⁵¹ <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2015/libya> (Letöltve: 2016. 09. 14.)

⁵² *Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects, UN General Assembly- Security Council, A/55/305-S/2000/809,* http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/55/305 (Letöltve: 2016. 09. 14.)

⁵³ *Koordinált alatt – kiváltképpen Szíria esetében – azt kell érteni, hogy egyes hatalmi tömbbe tömörülő állami és nem állami szereplők koordinálták a beavatkozásokat a saját elképzeléseik szerint. Szíria esetében így az Egyesült Államok által vezetett nyugati hatalmi tömbből, Oroszországról a síták támogatásáról (Irán és libanoni Hezbollah), valamint a közel-keleti államokról lehet beszélni.*

kel tudják megvalósítani – illegális fegyverkereskedelem betiltására tett kísérletek, gazdasági szankciók, tiltólistára helyezett személyek, vagy az Európai Unió Sophia Művelete. A líbiai légierő parancsnoka 2015 februárjában kijelentette, hogy a külföldi katonai erők jelenléte csak rontana a fennálló helyzeten, ugyanis meglátása szerint az arra ösztönözné az Iszlám Államot, valamint egyéb terrorista és radikális szervezeteket, hogy egymással összefogva harcoljanak ellenük, ezáltal pedig még erősebbé válnának.⁵⁴ Líbia több éve húzódó belső konfliktusa után nyilvánvaló, hogy a nemzeti kapacitások megerősítésére kell helyezni a hangsúlyt egy minden fél által elfogadott közös stratégia keretében a nemzetközileg el nem ismert kormányzat felszámolásával/ integrálásával az átmeneti rendszerbe.

3. Békeépítés: Az ENSZ Líbiát Támogató Misszióját (UNSMIL) az ENSZ Biztonsági Tanácsa 2011-ben hozta létre a 2009-es számú határozatával⁵⁵. A Misszió mandátuma eredetileg egy hat hónapos időszakra szólt, amikor az átmeneti kormányzat megteremtheti a fegyveres konfliktus utáni államszerkezetet. 2011 decemberében viszont kibővítették a Misszió mandátumát (2022-es határozat), majd 2012 márciusában egy újabb tizenkét hónapos időszakra bővítették ki a működési keretét (2040-es határozat). Mivel a líbiai konfliktust nem sikerült felszámolni, ezért 2014 márciusában a 2144-es határozattal egy újabb tizenkét hónappal hosszabbították meg az időtartamát.⁵⁶ Utóbbi négy területre fókuszál: a demokratikus átmenethez való segítségnyújtás; a jogállamiság és emberi jogok védelmének biztosítása; fegyverkereskedelem törvényi keretek közé szorítása, valamint államépítés.⁵⁷ A békeépítés, így kéz a kézben jár a már fent említett egységkormány kialakításának kísérletével, amely akár a demokratikus átmenet, akár a hosszabb távú államépítés alapját

⁵⁴ Louisa Loveluck – Magdy Samaan: *Do not send foreign troops here, warns Libya's air force commander*, *The Telegraph*, 2015. 02. 19.

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/11423420/Do-not-send-foreign-troops-here-warns-Libyas-air-force-commander.html> (Letöltve: 2016. 09. 14.)

⁵⁵ *United Nations Security Council Resolution 2009 (2011)*.

http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2011_09/20110927_110916-UNSCR-2009.pdf (Letöltve: 2016. 09. 14.)

⁵⁶ *UNSMIL Background*:

<https://unsmil.unmissions.org/Default.aspx?tabid=3545&language=en-US> (Letöltve: 2016. 09. 14.)

⁵⁷ *UNSMIL Mandate*

<https://unsmil.unmissions.org/Default.aspx?tabid=3544&language=en-US> (Letöltve: 2016. 09. 14.)

jelentené. Az UNSMIL prioritásai összeegyeztethetőek az Agenda a békéért egyes rendezési feltételeivel, ugyanis az illegális fegyverkereskedelem visszaszorítása, illetve a polgárháborús felek kibékítésére szánt kísérlet tetten érhető – mégha sok megoldandó feladat is áll a felek és a nemzetközi közösség előtt.

3. Összegzés

Összességében tisztában kell azzal lenni, hogy az ENSZ, NATO és az Európai Unió részéről számos olyan intézkedés történt, amely a válságkezelés széles körben elfogadott mérföldkövei mentén haladt, ugyanakkor a konfliktus tényleges felszámolására kevésnek bizonyult. Továbbá az Egyesült Államok elnöke, Barack Obama a jelenlegi líbiai viszonyok kialakulását elnökségének egyik „legnagyobb hibájának” értékelte, ugyanis nem készült fel a kormányzat kellőképpen a Kadhafi bukását követő időszakra.⁵⁸

A 2011. október után kialakult állapotok, azaz az ország több részre szakadása, a központi ellenőrzés nélkül szabadon tevékenykedő fegyveres csoportok megszorodása, illetve a szembenálló felek kompromisszumképtelensége okán a békefenntartás és béketeremtés elsősorban politikai gerincű megoldásai nem mozdítják elő kellő mértékben a konszolidációt. Ugyanis a konfliktus spirálból való kitörést gazdasági eredményekkel, a jogállamiság alapjainak lerakásával, és hathatósabb nemzetközi beavatkozással lehetne megvalósítani – igaz, utóbbi szembemegy a be nem avatkozás tilalmával, valamint a szuverenitás tiszteletben tartásával.

Jelenleg egy törékeny, a két szembenálló kormányzat beleegyezésével létrehozott döntéshozó testület is működik, amely egyfelől a hosszú távon is életképes egységkormány felállítását és az ország újraegyesítését hivatott előmozdítani, másfelől pedig legitim tárgyalópartner kíván lenni nemzetközi szervezetekkel, meghatározó államokkal szemben. Ha azonban az egyik fél kivonja magát a munka alól, azzal a Nemzeti Egyetértés Kormánya minden bizonnyal összeomlana, és továbbra is megoldatlan lenne a diplomáciai csatornák kialakítása, valamint a nemzetközi segélyek megfelelő kezekbe való eljuttatása. 2011. után látható volt, mi történt a Kadhafi hatalmának összeomlása után, a hatalmi úrt több ezer radikális szervezet és milícia töltötte ki, akik mind a mai napig folyamatos fenyegetést jelentenek, még a Nemzeti Egyetértés Kormányának pusztá létére is.

Éppen ezért az Európai Unió, nemzetközi szervezetek, és egyéb államoknak összetett megoldást kell találni egy összetett kérdésre, amely magában foglalja a szembenálló felek kibékítését, az ország egyesítését, a gazdaság beindítását, valamint a népességmozgások visszafogását. A nemzetközi közösségnek ugyan-

⁵⁸ *President Obama: Libya aftermath 'worst mistake' of presidency, BBC News, 2016. 04. 11. <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-36013703> (Letöltve: 2016. 09. 14.)*

akkor egyelőre nincsenek világos válaszai a konfliktusra, mint ahogy Szíriában, Ukrajnában és Jemenben is az különböző érdekeltségű országok alakítják az országok pillanatnyi helyzetét, figyelmen kívül hagyva a konfliktussal sújtott ország önnön érdekét.

Annyi bizonyos, hogy a konfliktus feloldásához jelentős pénzügyi és szakértői forrás bevonásával lehetne csak előre lépni, csak hogy Líbia esetében a 2011-es NATO hadműveletet leszámítva a rendezésben érdekelt szereplők inkább defenzív magatartást tanúsítanak (a konfliktus elszigetelése), semmint vállalják annak tényleges felszámolását.

Felhasznált irodalom

- An Agenda for Peace, United Nations Secretary-General, A/47/277, <http://www.un-documents.net/a47-277.htm> (Letöltve: 2016. 09. 14.)
- Angyal Ágnes: Menekültáradat a Földközi-tengeren – Megoldást találhat-e Európa? Külgazdasági és Külügyi Intézet, E-2015/15 http://kki.gov.hu/download/b/02/f0000/15_KKI-elemzes_ITA_migracio_Angyal_20150506.pdf (Letöltve: 2016. 09. 14.)
- Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects, UN Generaly Assembly- Security Council, A/55/305-S/2000/809, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/55/305 (Letöltve: 2016. 09. 14.)
- Fragile States Index 2015, Fund For Peace, <http://library.fundforpeace.org/library/fragilestatesindex-2015.pdf> (Letöltve: 2016. 09. 14.)
- Freedom House honlapja: <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2015/libya> (Letöltve: 2016. 09. 14.)
- Ingo Peters: The European Union's Foreign Policy in Comparative Perspective, New York, 2016.
- James C. Murdoch- Todd Sandler: Civil Wars and Economic Growth: a Regional Comparision, <http://web.worldbank.org/archive/website01241/WEB/IMAGES/REGIONAL.PDF> (Letöltve: 2016. 09. 14.)
- European Union-External Action, http://eeas.europa.eu/euromed/index_en.htm Letöltve: 2016. 09. 14.

- Khalid Koser: When is Migration a Security Issue, The Brookings Institute, <http://www.brookings.edu/research/opinions/2011/03/31-libya-migration-koser>
- Guide to key Libyan militias, BBC News, 2016. január 11. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-19744533> (Letöltve: 2016. 09. 14.)
- Libya – Gun Facts, Figures and the Law, <http://www.gunpolicy.org/firearms/region/libya> (Letöltve: 2016. 09. 14.)
- Louisa Loveluck – Magdy Samaan: Do not send foreign troops here, warns Libya’s air force commander, The Telegraph, 2015. 02. 19. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/11423420/Do-not-send-foreign-troops-here-warns-Libyas-air-force-commander.html> (Letöltve: 2016. 09. 14.)
- Lőwiné Kemenyecski Ildikó: A migráció, mint biztonságpolitikai kockázat várható alakulása és hatása a biztonság dimenzióira 2030-ig, Hadtudományi Szemle, 2015. VIII. évfolyam 1. szám http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2014/2015_1/15_1_bp_lowine.pdf Letöltve: 2016. 09. 14.
- Mediterranean Migrant Arrivals in 2016: 204.311; Death 2.443, International Organisation for Migration, <https://www.iom.int/news/mediterranean-migrant-arrivals-2016-204311-deaths-2443> Letöltve: 2016. 09. 14.
- Michael Shkolnik: Libya’s Fragmentation: Tribal Conflict, Islamism, and the Quest for Power, United Nations Association in Canada, 2012. 05.15. <http://unac.org/wp-content/uploads/2013/02/Libyas-Fragmentation-Tribal-Conflict-Islamism-and-the-Quest-for-Power.pdf> (Letöltve: 2016. 09. 14.)
- Padraic Flanagan: Colonel Gaddafi: Immigrants will invade Europe, Express.co.uk 2011. 03.08. <http://www.express.co.uk/news/world/233238/Colonel-Gaddafi-Immigrants-will-invade-Europe> (Letöltve: 2016. 09. 14.)
- Paul Collier: The Bottom Billion- Why the Poorest Countries are Failing and What Can Be Done About It, Oxford University Press, 2007.
- President Obama: Libya aftermath ‘worst mistake’ of presidency, BBC News, 2016. 04. 11. <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-36013703> (Letöltve: 2016. 09. 14.)

- S-15/2 Situation of human right in the Libyan Arab Jamahiriya, 2011. 02. 25. Forrás: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Libya%20A%20HRC%20S%2015%202.pdf> (Letöltve: 2016. 09. 14.)
- Tóth Zoltán Balázs: Embercsempészetben elsők a magyarok, RPS.hu, <http://rps.hu/embercsempeszetben-elsok-a-magyarok/> (Letöltve: 2016. 09. 14.)
- Taskforce deployed to S. Libya to end tribal clashes, 2016.02.07. AA.com, <http://aa.com.tr/en/politics/taskforce-deployed-to-s-libya-to-end-tribal-clashes/517626> (Letöltve: 2016. 09. 14.)
- Trafficking in firearms, Európai Bizottság, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/trafficking-in-firearms/index_en.htm (Letöltve: 2016. 09. 14.)
- UN authorises EU operation against Libya arms smuggling, EUractive, 2016. június 15. <http://www.euractiv.com/section/global-europe/news/un-authorises-eu-operation-against-libya-arms-smuggling/> (Letöltve: 2016. 09. 14.)
- United Nations Security Council Resolution 2259 (2015)
- Vasudevan Sridharan: EU to triple funding for 'Operation Triton' to tackle Mediterranean migrant crisis, 2015. április 24. International Business Times, <http://www.ibtimes.co.uk/eu-triple-funding-operation-triton-tackle-mediterranean-migrant-crisis-1498100> (Letöltve: 2016. 09. 14.)

Műholdas felmenő hívások detektálása Winrádióval

Szűcs Péter¹

Absztrakt:

Kutatási témám a „Műholdas személyi távközlési rendszerek felderíthetősége, a felderítés végrehajtásának metodikája, a keletkezett információk felhasználása Magyarország biztonsága érdekében”. A „Haza Szolgálatában 2014” konferencián bemutattam kutatási témám első eredményét, az Iridium rendszer felmenő hívásainak felderíthetőségét. Folytatva kutatásaimat második cikkemben jelentést teszek a Thuraya rendszerben indított telefonhívások detektálhatóságáról. A sorozat folytatásaként bemutatom, hogyan lehet felderíteni egy Inmarsat telefonról kezdeményezett hívást. Mindhárom rendszerben a detektáláshoz Winrádiót használtam, ezért jelen cikkemben, e rádiók felépítését, felhasználási sokoldalúságát kívánom bemutatni.

Kulcsszavak: szoftverrádió, vevőkártya, spektrumkép, moduláció, demoduláció, IQ.

Abstract:

My research topic is the detection of personal satellite communication systems, method of detection procedure and use of acquired information in order to protect the security of Hungary. "In the service of my country 2014" conference presented the first results of the research topic, the Iridium system calls to the ascending detectable. Continuing my research in my article I launched a report on the Thuraya system calls reconnaissance. As a continuation of the series shows how to detect an Inmarsat phone to make a call. All three detection system to Winradios were used, so in this article I build this radio, I intend to present the versatility of use.

Keywords: Winradio, SDR, software defined radio, IQ

¹ NKE KMDI doktorandusza, szucs.peter@nbsz.gov.hu ORCID: 0000-0001-8033-6230

Bevezetés

A szoftvervezérlésű rádió, rövidebb elnevezésével a szoftverrádió Software Defined Radio (SDR) definíciója szerint: „*olyan rádiótechnológia, amely szoftveres úton lehetővé teszi a modulációs eljárások széles körének kiválasztását, a széles, vagy keskenysávú üzemmódokat, a forgalmazás különböző eljárásokkal való rejtését, titkosítását, az adott hullámsávban jelenleg, vagy akár a jövőben használatos szabványok, eljárások rugalmas beépítését, alkalmazását. A szoftverrádió technológia olyan funkcionális moduloknak szoftveres eszközökkel egy rádiórendszerbe való összekapcsolása, mint például:*

- *oszcillátor (jelgenerátor);*
- *modulátor /demodulátor;*
- *kódoló (kapcsolati réteg protokollok);*
- *sokszorozók/osztók, stb.*”²

Az SDR technológia lehetővé teszi a programozható hardver modulok összekapcsolását és ennek a nyílt architektúrának a felhasználó igényeinek leginkább megfelelő szoftverrel való együttműködését. A rádiókészülékek alapvető paramétereit meghatározó oszcillátorok, modulátorok, demodulátorok, kódolók, dekódolók, titkosítók és az együttműködést meghatározó kapcsolati réteg protokollok működését és jellemzőit a szoftver határozza meg, így szükség esetén az egész rendszer egy szoftverfrissítéssel újabb szabványok alkalmazására tehető alkalmassá, vagy akár egy újabb berendezés típusú alakítható át. Ezáltal az egész berendezés a hardverelemek cseréje nélkül is modernizálható.³

Winrádió bemutatása

A WINRADIO WR-G39DDC rádióvevő két verzióban érhető el:

- külső eszközként WR-G39DDCe USB (Universal Serial Bus) csatlakozóval
- alaplaphoz integrálva WR-G39DDCi

A két eszköz rádiófrekvenciás egységében nincs különbség, de a WR-G39DDCe eszköznél a második vevőegység DDC (Digitally Down Converted) sávzélessége 2 MHz-ben van maximalizálva, az USB adatátviteli kapacitásának limi-

² Dr. Ványa László: *Út a szoftverrádiók és szoftver rádiózavaró állomások felé. Kommunikáció 2006, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem konferencia kiadvány, ISBN: 978-963-7060-18-2, pp. : 76–83*

³ Uo.

tálsága miatt. Méréseim során végig a WR-G39DDCe rádiót használtam. Mindkét berendezés alkalmas a spektrum vizsgálatára 0-tól 3,5 GHz-ig.

1.ábra: A WR-G39DDC Excelsior szoftvervezérelt rádióvevő fizikai felépítése⁴

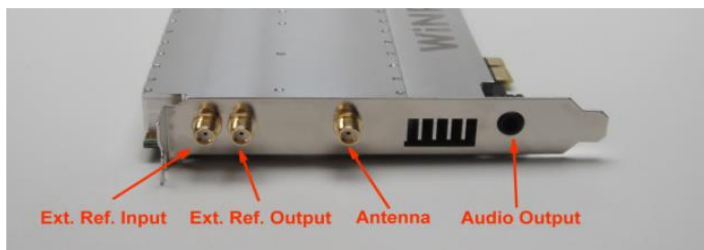
Használatához vezérlő számítógépre van szükségünk, amelynek a következő minimum paraméterekkel kell rendelkeznie:

- CPU: 2 GHz Quad Core
- RAM: 2 GB RAM
- monitor: SVGA
- HD szabad terület: 20 MB
- Hangkártya: bármely Windows-kompatibilis kártya
- Csatlakozó: PCI Express (G39DDCi)
- Operációs rendszer: Windows XP, Vista, 7
- kártya feszültség igénye: 12V DC (+/- 1 V)
- kártya áramigénye: 2A

Látható, hogy nincs komoly gépigénye a vevőkártyának, ami a költségek szempontjából nem elhanyagolható. Egy kimenete van a hangnak (mini jack típusú) és egy SMA⁵ típusú antennabemenet az elektromágneses jeleknek.

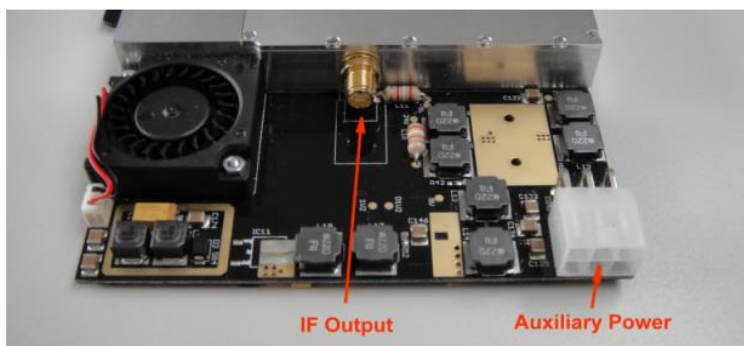
⁴ *WiNRADiO G39DDC User's Guide - Ver. 1.01.pdf*

⁵ *Kicsi, 5 watt alatti teljesítményű VHF, UHF és SHF miniatűr kézirádiók esetén, illetve mikrohullámú berendezésekben, előszeretettel használják ezt a csatlakozótípust antenna csatlakoztatására.*

2.ábra: G39DDCi PCIe kártya csatlakozói⁶

Alapesetben a vevőkártya a PCIe⁷ busz rendszeren keresztül kapja az áramot, de amennyiben több vevőkártyát is integrálunk a számítógépbe, a megnövekedett áramigény kielégítésére egy külön 6 lábás áramcsatlakozási lehetőség is van. A vevőkártyában opcionálisan van egy KF középfrekvenciás kimenet is (70 MHz).

3.ábra: IF kimenet és külső tápcsatlakozó⁸

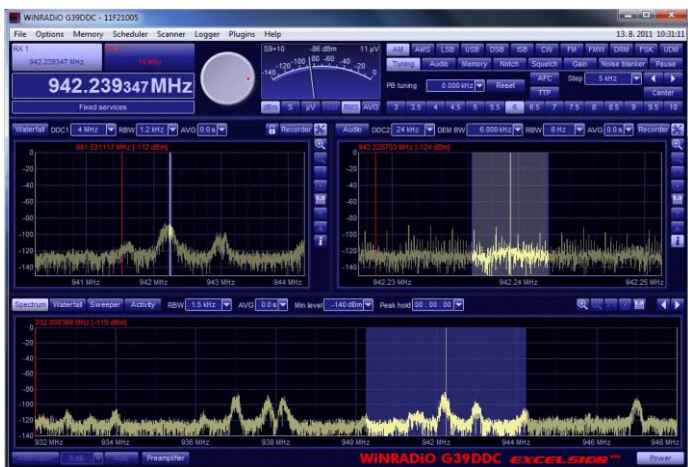
Beszereles és telepítés a meghatározottak szerint egyszerűen elvégezhető. A szoftver a telepítés után egyszerűen futtatható, az asztalra kitett WINRADIO ikonnal megnyitható. A szoftver automatikusan elindul, nem kell több másodpercet várni (mint több más berendezésnél), amíg az eszköz üzemkész lesz.

⁶ WinRADIO G39DDC User's Guide - Ver. 1.01.pdf

⁷ A PCIe a PCI-hoz hasonlóan az OSI modell alsó négy rétegét implementálja (fizikai, adatkapcsolati, hálózati és szállítási réteg). A legfelső réteg megvalósítása a két sín esetén kompatibilis, így az alkalmazások mindkét esetben ugyanazt a folytonos címzési modellt használhatják.

⁸ WinRADIO G39DDC User's Guide - Ver. 1.01.pdf

A megnyitáskor a következő virtuális vezérlő panel jelenik meg a számítógép kijelzőjén:

4.ábra: A virtuális vezérlő panelen a rádiós spektrum kép jelenik meg.⁹

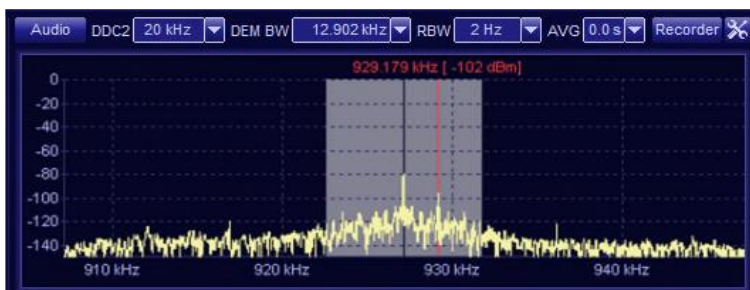
5.ábra: Spektrum kijelzése a DDC1 felületen.¹⁰

A sáv tartomány alapértelmezésben 20 KHz – 4 MHz közötti -, de amennyiben kiválasztjuk a széles sáv funkciót, akkor 20 KHz – 6 MHz között állítható. A frekvencia kiválasztott tartományon belül 26 lépésben állítható a minimum és ma-

⁹ WinRADIo G39DDC User's Guide - Ver. 1.01.pdf

¹⁰ Uo.

ximum értékek között. Az idő 0 és 2 másodperc között állítható 21 lépésben 0,1 másodperces időközönként. A felderített frekvencia rögzíthető.

6.ábra: DDC2 panelen kijelezhető a rádióspektrum és az audiospektrum.¹¹

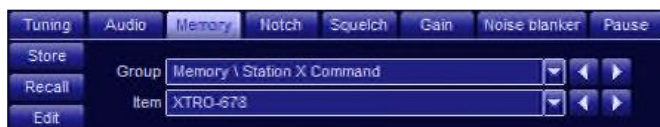
A sávartomány 20 KHz – 320 KHz között 13 lépésben állítható a minimum és maximum értékek között. Az idő 0 és 2 másodperc között állítható 21 lépésben 0,1 másodperces időközönként. A figyelt frekvencia itt is rögzíthető.

Az eszközzel egy időben két rádióállomás is lehallgatható, amennyiben 16 MHz-es sávon belül sugároznak. Ilyenkor engedélyeznünk kell az RX 2-es virtuális vevőegység alkalmazását, amivel párhuzamosan a DDC1-es panel sávartományát 4 MHz-es maximális kijelzési sáv szélességre „rontjuk” le.

7.ábra: RX1 és RX2 virtuális vevő kijelzője¹²

Az RX1-es és az RX2-es virtuális vevőegységre kell beállítani a kívánt frekvenciákat. Ezzel az opcióval két különböző frekvenciájú kommunikációt egy időben figyelhetünk. Nem kell folyamatosan hangolni a rádióvevőnket. Vett jeleket lehet külön-külön lehallgatni vagy egyszerre, és mindeközben a vett anyagok rögzítésére is van lehetőség.

8.ábra: Beállított rádiós frekvenciák ellenőrzése¹³

¹¹ WinRADIO G39DDC User's Guide - Ver. 1.01.pdf

¹² Uo.

Lehetőség van előre elkészíteni olyan feladatot, amelyekben beállítjuk a figyelni kívánt frekvenciákat a hozzájuk tartozó paraméterekkel. Erre lehet példa, hogy beállítjuk egy feladatnak a 446,00625MHz-es és 446,100 MHz-es sáv közé eső analóg PMR¹⁴ frekvenciák szkennelését. A feladat alkalmazásának elindításával a berendezés folyamatosan lépteti a fix frekvenciákat és a beállítások alapján megáll az adás folyamán, majd miután az adásnak vége, tovább lépteti a figyelte frekvenciákat. Az ily módon felfedezett adásokat rögzíteni is tudjuk.

Lehetőség van egy meghatározott feladaton belül különböző modulációs módot használó jelek figyelésére is. Erre lehet példa a PMR frekvenciák és a DPMR¹⁵ frekvenciák egyidejű beállítása.

A berendezés gyárilag a következő demodulátorokkal van felszerelve:

- AM Amplitúdó Moduláció
- AMS Amplitúdó Moduláció (Szinkron Demoduláció)
- LSB Alsó Oldalsáv
- USB Felső Oldalsáv
- ISB Független Oldalsáv
- DSB Két Oldalsáv
- CW Continuous Wave (Morse)
- FM Frekvencia Moduláció
- FMW Széles Sávú Frekvencia Moduláció
- DRM "Digital Radio Mondiale" (HF Digital Radio) „FM-szerű” minőségben, nagy távolságból vehető AM rendszerű műsorsugárzás leváltása.
- FSK Frekvenciabillentyűzés
- UDM Felhasználó által definiált működés

A vett jelek demodulálása egy gombnyomásra történik a kívánt demodulátor ikonjának lenyomásával. Amennyiben nem sikerült a jelet az elsőnek kiválasztott alkalmazással demodulálni, akkor a demodulátorok változtathatók az ikonok

¹³ *WiNRADiO G39DDC User's Guide - Ver. 1.01.pdf*

¹⁴ *Personal Mobile Radio – személyi mobil rádió*

¹⁵ *Digital Personal Mobile Radio – digitális személyi mobil rádió. A rendszer részére 446,100 – 446,200 MHz között 16 db 6,25 kHz-es csatorna van kiosztva, ezáltal az analóg változat 8 csatornája helyett itt kétszer annyi valódi csatornán folyhat majd hangátvitel.*

egymás utáni lenyomásával. Abban az esetben, ha a vett jel nem alakítható át a beépített modulokkal, akkor a vezérlő számítógépre telepített segédsoftverek lehetnek segítségünkre.

Az RF spektrumban folyamatosan jelennek meg új modulálási és titkosítási eljárásokat alkalmazó jelek, amelyekkel csökkenteni szeretnék a lehallgatás valószínűségét. Ezek az adások nem alakíthatóak vissza régi (nem szoftveres) rádióvevő készülékekkel oly módon, hogy a kezelő kinyerhesse belőlük a hang, a kép, vagy az adattartalmat. Ebben az esetben szükség van a vevőkészülékhez csatlakoztatott egyéb berendezésekre, amelyek a rádióhoz csatlakoztathatók.

A WINRADIO WR-G39DDC vevőkártya alkalmazásakor nem feltétlenül kell további hardvereket alkalmaznunk, elég lehet a vezérlő számítógépre telepített a kívánt képességekkel rendelkező szoftver. Így viszonylag gyorsan és egyszerűen (és persze kis költséggel) lehet a berendezésünk demodulálási képességeit továbbfejleszteni, így annak tudása nem korlátozódik a gyári alapbeállításokra.

A rádió nem alkalmas vizualizációra, így nem képes videó jelek és adatfolyamok megjelenítésére. Amennyiben videó jelek „képét”, vagy például rövidhullámon sugárzott kódtávíratok adatsorait szeretnénk látni, akkor a vezérlő számítógépre telepített további segédprogramokra, vagy újabb hardverekre van szükség.

A vevőkártya sajnos csak egy antennabemenettel rendelkezik. Abban az esetben, ha ki szeretnénk használni a berendezésünk által venni képes teljes sáv tartományt (0 – 3,5 GHz), akkor szélessávú antennát kell használnunk. Erre megoldás lehet egy antennamátrix. Ebbe az antennamátrixba kell bekötni a különböző sávokra optimalizált antennákat (V4R, Logper, Discone, Yagi, stb.). A mátrixból kijövő kábel van bekötve a vevőkártya antenna bemenetére, és mindig az éppen vizsgált sáv tartományhoz választjuk ki a megfelelő érzékelőt.

Iridium műholdas felmenő hívások winrádióval

Elvégeztem a tesztelésre megkapott 3 különböző típusú műholdas telefon (Inmarsat, Thuraya, Iridium) technikai elemzését. Jelen cikkemben az Iridium telefon felmenő hívásainak mérési eredményeit mutatom be. A mérésemhez a következő eszközöket használtam:

- L –sávú FLAT antenna, beépített LNA (Low Noise Amplifier) és L-Band Uplink Filter
- Winradio Power Injector (tápfeladó az antenna erősítőjéhez, 12 V – 200 mA.)

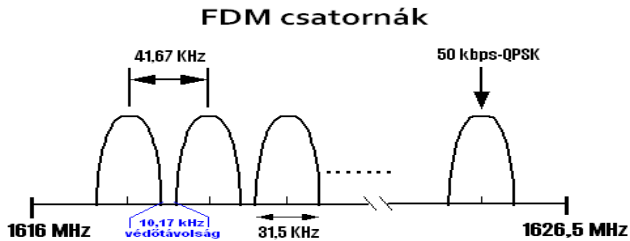
- Winradio G39DDCe (a G39DDC külső változata, mely USB 2.0 porton keresztül kapcsolódik a számítógéphez)
- Vezérlő számítógép

9. ábra Mérési összeállítás (készítette: szerző)

A tesztelés során rögzített IQ felvételeken elvégzett technikai elemzés, illetve spektrumképek vizsgálata során az Iridium műholdas rendszerrel kapcsolatos tapasztalataim a következők:

Az Iridium rendszer az 1616-1626,5 MHz sáv tartományban dolgozik, mely tartomány csatornakiosztása egymástól 41,67 kHz távolságra lévő 31,5 kHz széles FDM kommunikációs csatornák sorozatából épül fel.

10. ábra: Iridium rendszer csatorna kiosztása¹⁶

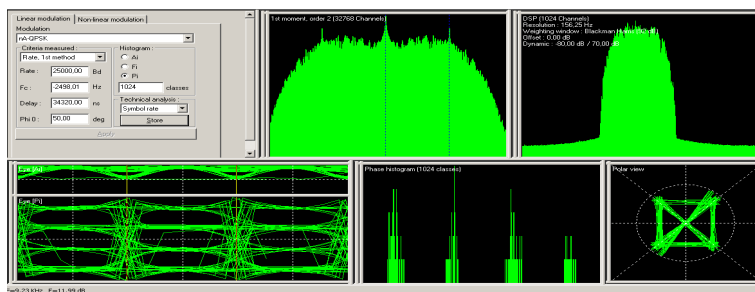
¹⁶ IRIDIUM® Subscriber License Information

http://marine.rutgers.edu/~kerfoot/pub/slocum/RELEASE_6_32/src/doco/specifications/iridium-phone/IR_Lband.doc.rtf (Letöltve: 2013. 10. 11.)

A technika elemzés során mért modulációs paraméterek:

szimbólumsebesség: 25000 Bd (50 kbps adatsebesség)

moduláció: QPSK /DEQPSK (Differentially Encoded QPSK)/

11.ábra: Iridium rendszer mért modulációs paramétereit (készítette: szerző)

A nagysebességű rádiókommunikációs eszközöknél fellépő Doppler effektus hatására a csatornák „egymásba csúszásának” megelőzése érdekében a rendszer tervezői az egyes csatornák között 10,17 kHz „védőtávolságot” hagytak. Így a frekvencia eltérési értéket meghaladva a rendszer a folyamatos és zavarmentes adatátvitel érdekében egy véletlenszerűen kiválasztott éppen szabad csatornára vált át.¹⁷

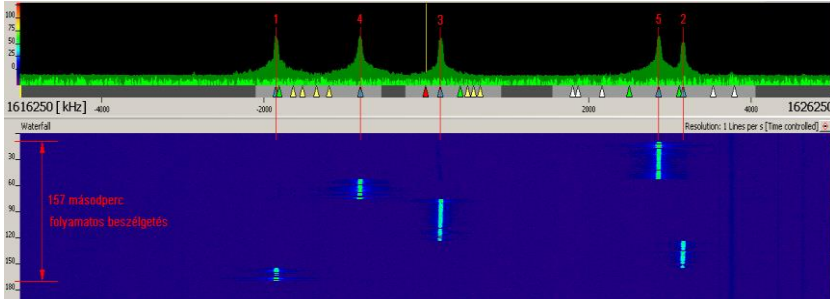
Egy 157 másodperces folyamatos beszélgetés alatt végrehajtott csatornaváltást mutat a lenti ábra, melyen jól látható, hogy ezen idő alatt a rendszer 5 alkalommal vált csatornát, továbbá hogy az egyes – éppen aktív – csatornák hosszai változó értéket mutatnak, annak függvényében, hogy az adott csatorna mikor éri el Doppler-határt.¹⁸

¹⁷ IRIDIUM® Subscriber License Information

http://marine.rutgers.edu/~kerfoot/pub/slocum/RELEASE_6_32/src/doco/specifications/iridium-phone/IR_Lband.doc.rtf (Letöltve: 2013. 10. 11.)

¹⁸ IRIDIUM® Subscriber License Information

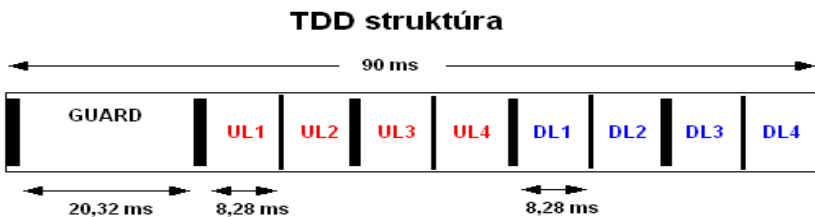
http://marine.rutgers.edu/~kerfoot/pub/slocum/RELEASE_6_32/src/doco/specifications/iridium-phone/IR_Lband.doc.rtf (Letöltve: 2013. 10. 11.)

**12.ábra: 157 másodperces beszédkapcsolat spektrum ábrája
(készítette: szerző)**

Az adatátvitelhez a rendszer a TDD módszert (Time Domain Duplex – időosztásos kettőzést) alkalmazza, azaz egy keretrendszerben kiosztott időrésekben ad és vesz ugyanazon a frekvenciasávban. FDMA/TDMA (Frequency Division Multiple Access/ Time Division Multiple Access) módszerrel rendelik hozzá 1-1 előfizetőhöz az általa használható csatornát, ami a frekvenciából és az időrésből tevődik össze az adott cellán. A csatorna hozzárendelést a műhold vezérli a cellák határain.¹⁹

A TDD struktúra 90 ms-os keretéből áll, ami egy 20,32 ms-os (Guard) védőidővel kezdődik, melyet 4-4 db, egyenként 8,28 ms-os uplink (UL) és downlink (DL) időrés követ.²⁰

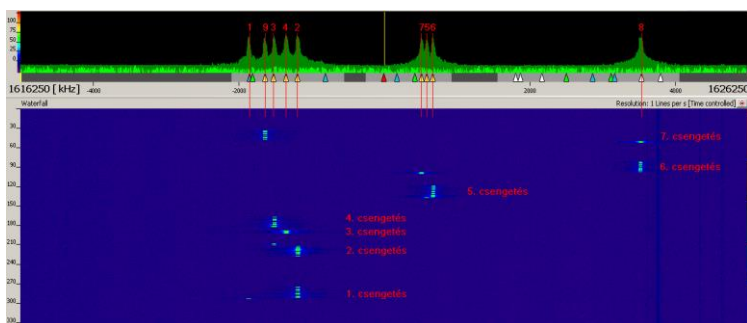
13.ábra: Az időkeret felépítése²¹

¹⁹ IRIDIUM® Subscriber License Information
http://marine.rutgers.edu/~kerfoot/pub/slocum/RELEASE_6_32/src/doco/specifications/iridium-phone/IR_Lband.doc.rtf (Letöltve: 2013. 10. 11.)

²⁰ Uo.

²¹ Uo.

Az Iridium 9555 készülékkel 7-szer kezdeményezett hívás jellegzetességei az alábbi ábrán láthatók:

14.ábra: Felmenő hívások spektrum képe és esőábrája (készítette: szerző)

A lejövő adatforgalmat csak egy - kifejezetten erre a sáv tartományra méretezett – FLAT antennával mértem. Az elemzés során megállapítható, hogy a felmenő jelekkel megegyező modulációt és TDD (Time Domain Duplex) struktúrát használ. A többi csatornához képest ezeken a csatornákon – a tesztelés során – nem látható folyamatos adatátvitel, csak az esőábrán látható rövid kommunikáció.

Következtetések

Kérdés, hogy a közeljövőben a műholdas távközlési rendszerek csak a földi rendszerek kiegészítései, meghosszabbításai maradnak, esetleg visszaszorulnak. Az is elképzelhető, hogy a technológia fejlődésével, a műholdas eszközök miniatürizálásával, a robotika eredményeinek felhasználásával átveszik a földi infrastruktúrák szerepét, és a földön a műholdas kommunikáció lesz a kizárólagos kommunikációs szolgáltatási forma. Ezt még nem tudom, de az biztos, hogy napjainkban is és a közeljövőben is működni fognak, szolgáltatásaik igénybe vehetőek, ezért indokolt, hogy foglalkozunk velük, megismerjük képességeiket, működésüket.

Méréseim során bebizonyosodott, hogy a Winradio G39DDCe rádió kiválóan *alkalmas* az ilyen típusú műholdas telefonok jeleinek detektálására és felvételek készítésére, melyekből utólagos elemzéssel megállapítható, hogy milyen típusú műholdas telefonnal történt a fogalmazás. A gyári szoftverével ez csak úgy te-

hető meg, hogy egy operátor kezeli az eszközt és manuálisan végzi a felderítést és a felvételek készítését. A gyártó biztosít az eszközhöz SDK-t (Software Development Kit), amelynek segítségével egy tapasztalt programozó, aki rendelkezik némi rádiófelderítési ismerettel, viszonylag könnyen készíthet olyan alkalmazást, amely ezt a feladatot automatikusan is el tudja végezni.

Iridium telefonkészülékről indított rádióforgalmak a felhasznált frekvenciatartomány, a technikai elemzés során kinyert paraméterek, illetve az adás jellegzetességei alapján a továbbiakban *technikai elemzés nélkül is könnyen megkülönböztethetőek más műholdas rendszerektől*. Az elvégzett mérésekből megállapítható, hogy az Iridium telefonkészülékek csak *aktív kommunikáció alatt* (hívás felépítés, beszélgetés, SMS) *deríthetők fel*, készenléti állapotban nem.

Célom, hogy olyan automatizált, a szabadba kihelyezhető, távolról menedzselhető mérőrendszert építsek, amely képes a műholdas felmenő hívások felderítésére. Kutatásaimat ebbe az irányba folytatom tovább.

Felhasznált irodalom:

- NAGY Lajos, FARKASVÖLGYI Andrea: Műholdas szolgáltatások. Magyar Tudomány 2007/7 ISSN 0025 0325 pp. 899–902.
- Roman BERESIK, Milos SOTAK, Frantisek NEBUS, Jozef PUTTERA: Satellite communication system's detection. Electrical Review, ISSN 0033-2097, NR 7/2011
- VÁNYA László: Út a szoftverrádiók és szoftver rádiózavaró állomások felé. Kommunikáció 2006, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem konferencia kiadvány, ISBN: 978-963-7060-18-2, pp. 76–83.
- Komplex IQ jelek feldolgozása
<http://forum.xham.org/index.php?topic=292.0> (Letöltve 2015. 08.10)
- IRIDIUM Subscriber License Information
http://marine.rutgers.edu/~kerfoot/pub/slocum/RELEASE_6_32/src/doco/specifications/iridium-phone/IR_Lband.doc.rtf (Letöltve: 2013. 10. 11.)
- WiNRADiO <http://www.winradio.com> (Letöltve 2015. 08. 10.)
- WiNRADiO G39DDC User's Guide - Ver. 1.01.pdf

Magyarország védelmi rendszerének elemzése a migrációs helyzet szemszögéből

Prohászka Petra¹

Abstract:

The analysis of Hungary's defense system from the aspect of the migration crisis. The study introduces Hungary in the aspect of special legal situations. The escalation of the migration crisis means an entirely new challenge. Presently five qualified periods exist from which four have already been a part of the constitution while the fifth was introduced in 2015. The constitution defines the following cases of special law: state of extraordinary measure, state of necessity, preventive defensive situation, unexpected attack and state of emergency. In order to handle migration crisis related threats declaring 'preventive defensive situation' proved to be the most efficient solution. In September 2015 a new category 'crisis of mass migration' was introduced. Hungary's National Security Strategy states that in the case of new security related challenges comprehensive and coordinated political, economical and – if it's necessary – military measures have to be taken. This study examines the additional authority of the army in the case of mass migration in details.

Keywords: migration, defence situation, special law, crisis

Absztrakt:

A tanulmány Magyarország védelmi helyzetét a különleges jogrend szemszögéből kiindulva mutatja be. A migrációs válság fokozódása új kihívást jelent. Jelenleg különleges jogrendi időszak létezik, ebből négyet már az Alkotmány is nevesített, az ötödik nevesítésére pedig Alaptörvény megalkotásakor került sor. Az Alaptörvény által meghatározott különleges jogrend esetei a következők: rendkívüli állapot, szükségállapot, megelőző védelmi helyzet, váratlan támadás esete és veszélyhelyzet. Migrációs helyzetből adódó fenyegetettség esetére leginkább a megelőző védelmi helyzet kihirdetése tűnt megfelelő megoldásnak. 2015 szeptemberében a jogalkotó azonban létrehozott egy új kategóriát, ez a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet. Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája leszögezi, hogy az újonnan jelentkező biztonságpolitikai kihívások kezeléséhez átfogó és összehangolt politikai, gazdasági és – indokolt esetben – katonai fellépésre van szükség. A tanulmány részletesen vizsgálja, hogy a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet fennállta esetén a honvédség milyen többletjogosi intézkedésekkel rendelkezik.

Kulcsszavak: migráció, megelőző védelmi helyzet, különleges jogrend, válsághelyzet

¹ NKE Hadtudományi Doktori Iskola, doktorandusz, ORCID 0000-0002-6980-2584

Bevezetés

„A biztonság fogalma egyre átfogóbb értelmezést nyer” – állapítja meg Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája, egyúttal pedig hangsúlyozza azt is, hogy „egyre inkább előtérbe kerülnek azok a biztonságpolitikai kihívások, amelyek kezeléséhez átfogó és összehangolt politikai, gazdasági és – szükség esetén – katonai fellépésre van szükség”.²

A hagyományos fegyveres konfliktus veszélye – még ha nem is szűnt meg teljesen, de – csökkent, emellett azonban megjelent, illetve határozottan felerősödött vagy módosult formában jelent meg számos régi és új kockázat, illetve fenyegetés. Példaként említhető a környezetszennyezés, az energiahordozók kimerülése, a demográfiai robbanás, a nacionalizmus, a fundamentalizmus, a fegyver- és kábítószer-kereskedelem, a nemzetközi terrorizmus.³ Napjaink kihívásai közül szükséges kiemelni a tömeges illegális migrációt, mint rendkívül aktuális és egyre nagyobb méreteket öltő problémahalmazt.

Számos tanulmány vizsgálta/vizsgálja a tömeges illegális migráció biztonságpolitikai összefüggéseit. Bakondi György e hatások sorában a közbiztonsági, a nemzetbiztonsági, a közegészségügyi, a gazdasági, a demográfiai, illetve etnikai, valamint a társadalmi hatásokat azonosítja. Közbiztonsági kockázatot jelenthet az, hogy a rendvédelmi erők átcsoportosítása deficitet eredményezhet, ennek következtében pedig megnövekedhet a bűncselekmények száma. Az illegális migránsok igénybe veszik – részben vagy egészben – embercsempészek szolgáltatásait; az emberkereskedők és a velük együttműködő bűnelkövetők elleni küzdelem rendkívüli kihívást jelent.⁴ Közegészségügyi kockázat a járványveszély, valamint az, hogy az epidémiára történő felkészülés érdekében külön erőforrásokat kell biztosítani az orvosok és az egészségügyi személyzet speciális képzésére. Ugyancsak többletterhet ró a központi költségvetésre a szociális háló, illetve az oktatási rendszer menekültekre történő kiterjesztése (gazdasági hatás). A tömeges illegális migráció és az azzal járó társadalmi-gazdasági többletterhek „erősítik a társadalomban munkáló kriminogén tendenciákat, és ellenszenvet keltenek a polgárok körében”.⁵ Bakondi ezzel a jelenséggel összefüggésben mu-

² A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról 1. számú Melléklet: Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája I.2. pont

³ Keszely László (szerk.) (2013): *Az átfogó megközelítés és a védelmi igazgatás. Védelmi igazgatás, hagyomány és megújulás.* Zrínyi Kiadó. Budapest. p. 9.

⁴ Bakondi i.m. 12-13. dia

⁵ Póczik Szilveszter – Fehér Lenke – Dunavölgyi Szilveszter – Augusztin Tamás – Windt Szandra (2008): *Nemzetközi migráció - nemzetközi kockázatok.* Magyar Tudomány, 2008/09. <http://www.matud.iif.hu/08sze/07.html> (Letöltve: 2016.08.11.)

tat rá a tömeges illegális migráció társadalmi kockázataira: példaként említi azt, hogy Németországban 2016-ban mintegy 350 menekültet elleni támadást regisztráltak a hatóságok.⁶

A nemzetbiztonsági kockázatok közül a terrorveszélyt emeli ki Bakondi.⁷ Itt szükséges hangsúlyozni, hogy a biztonság egyrészt jelent valós, objektív fenyegetettséget, másrészt azonban létezik egy szubjektív értelmezése is, melyet a szakirodalom érzékelt fenyegetéspercepció néven említi. A kétféle értelmezés nem feltétlenül, illetve nem minden esetben fedi egymást, „bizonyos esetekben azonban a szubjektíven érzékelt fenyegetés is biztonsági tényezővé válhat”.⁸ Bakondi ezzel kapcsolatosan németországi felmérésekre hivatkozik: ezek szerint „minden második lakos úgy gondolja, hogy a migráció növeli a terrorveszélyeztetettséget”.⁹

Jelen tanulmány célkitűzése Magyarország védelmi rendszerének elemzése a tömeges illegális migráció által előidézett helyzet szemszögéből. A téma jogi, alkotmányjogi megközelítésű. A kutatás módszere – a témához igazodóan – a leíró-elemző módszer, mely a rendelkezésre álló szakirodalom másodelemzésére és a releváns jogszabályok kritikai elemzésére épül. Ez utóbbiak sorában kiemelt helyen kezelem Magyarország hatályos Nemzeti Biztonsági Stratégiáját. Mindezek mellett statisztikai adatbázisokat is felhasználok (Frontex, Központi Statisztikai Hivatal, Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, ORFK), valamint – tekintettel a téma aktualitására – internetes forrásokra is támaszkodom. Fontos kiemelni, hogy az alábbi tények a 2016. augusztus 15-ig lezajlott eseményes és történések alapján kerültek feldolgozásra.

1. A téma aktualitása

Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája komplex kérdésként kezeli a migrációt, mely egyszerre rejt magában „gazdasági és demográfiai előnyöket, valamint köz- és nemzetbiztonsági kockázatokat”.¹⁰ Egyrészt uniós tagságból fakadó kötelezettség, másrészt pedig nemzeti érdek is az illegális migrációból fakadó nemzetbiztonsági kockázatok kezelése.¹¹ Tény ugyanakkor, hogy a Nemzetbiztonsági Stratégia megalkotásakor, 2012-ben még távolról sem öltött a jelenlegihez hasonlítható méreteket a migráció.

⁶ Bakondi György (2016): *Magyar migrációs politika. Magyarország Kormánya. Budapest. 12. dia*

⁷ Bakondi i.m. 12. dia

⁸ Gazdag Ferenc (szerk.) (2011): *Biztonságpolitika – Biztonsági tanulmányok. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. Budapest. p. 25.*

⁹ Bakondi i.m. 12. dia

¹⁰ 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat 1. számú Melléklet 37. pont

¹¹ Uo.

2. Migráció a számok tükrében

A migráció kérdése napjainkra a nemzetközi figyelem középpontjába került. Az Európai Unióban 1992-ben 672 ezer volt a beadott menedékkérelmek száma. Némi visszaesést, illetve stagnálást követően 2001-ben 424 ezer volt ez a szám, majd egészen 2006-ig csökkent a menedékkérelmek száma, 2006-ban már a kétszázévezret sem érte el. Ezt követően lassú emelkedés indult, mely azonban 2013-ban egyre inkább felgyorsult: 2013-ban 431 ezer, 2014-ben 626 ezer volt a menedékkérelmek száma.¹²

2014-ben 283 532 migráns illegálisan jutott az Európai Unió területére, legnagyobb részük a balkáni, illetve a keleti földközi-tengeri és a közép-földközi-tengeri útvonalakon. A legnagyobb számban Olaszországba érkeztek menekültek, tengeri úton, Líbián át (170 664 fő, mely 2013-hoz képest 277 százalékos növekedést jelent).

2014 utolsó negyedében, illetve 2015-ben azonban több vonatkozásban is megváltozott a helyzet: egyrészt az olasz partok helyett ekkor már Görögországot célozták meg nagyobb számban a menekültek. Másrészt, az érkezők létszámában rendkívüli növekedés állt be: 2015 első negyedévében összesen 184 800 menedékkérelmet regisztráltak az Európai Unióban, ez a megelőző év első negyedévéhez képest 86 százalékos növekedést jelent. 2015 szeptember végéig meghaladta a 710 ezret az érkező migránsok száma, év végéig pedig mintegy 1 550 000 menekültet regisztráltak.¹³

Mindeközben Magyarország kevesebb menekültet fogadott be, mint ahány menekültet kitoloncolt. Az Európai Parlament alapvető célja a migrációs kérdéskör kezelése terén „megbízható, méltányos, hatékony” eljárások kidolgozása, melyek a „visszaküldés tilalmának elvén alapulnak”, és amelyek engedik érvényesülni a szolidaritás elvét.¹⁴ Dolgozatomban nem célja a menekültügy európai uniós intézményeinek és eljárásainak ismertetése, ehelyütt azonban szükségesnek tartok két momentumot kiemelni. Az Európai Bizottság 2015. szeptember 9-én fogadta el az „áthelyezési válságmechanizmusról”, illetve a menekültek köte-

¹² Központi Statisztikai Hivatal (2015): *Menekültügyi világnap. Statisztikai Tükör 2015/47.* <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/menekult14.pdf> (Letöltve: 2016.01.22.)

¹³ <http://frontex.europa.eu/news/710-000-migrants-entered-eu-in-first-nine-months-of-2015-NUiBkk>
<http://frontex.europa.eu/news/number-of-migrants-arriving-in-greece-dropped-by-half-in-november-cITv3V> (Letöltve: 2016.01.22.)

¹⁴ Sy, Sarah (2015): *A menekültügyi politika. 2015.*

http://europarl.europa.eu/atyoursevice/hu/displayFtu.html?ftuld=FTU_5.12.2.html (Letöltve: 2016.08.11.)

lező kvóta szerinti elosztásáról szóló javaslatot.¹⁵ 2016. március 7-én pedig létrejött az Európai Unió és Törökország közötti azon megállapodás, amelyben a török fél vállalta, hogy visszaküldi haladéktalanul Görögországba azokat a nemzetközi védelemre nem jogosult migránsokat, akik Törökországon keresztül érkeztek Görögországba, illetve az Európai Unió területére. A megállapodás szerint valamennyi, Törökországba visszaküldött szír migráns után egy szír polgárt vesz át az Európai Unió török területről.¹⁶

Magyarország menekültkérdésben elfoglalt álláspontja ugyanakkor nem minden ponton azonos az európai uniós állásponttal. Irányadónak tekinthetjük a Bakondi György által 2016 februárjában elmondottakat. „Az a meggyőződésünk” – fejtette ki ekkor a kormányfő belbiztonsági tanácsadója –, hogy az Európai Unió külső határait kell megőriznünk, és ott kell elvégezni azokat a külső ellenőrzéseket, amelyek a biztonságot garantálják. Mindent meg kell tenni, hogy a menekültek hazatérhessenek, és otthonukban rendeződjön a helyzet.”¹⁷

Magyarország a nemzetközi migráció szempontjából tranzitországnak tekintendő, az érkező migránsok/illegális migránsok egyértelmű célja az, hogy az országon a lehető leggyorsabban áthaladva Nyugat-Európába, legfőképpen pedig Németországba jussanak. A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal adatai szerint az előterjesztett menedéjközi kérelmek száma 2013-ban 18 900 volt, 2014-ben 42 777 (2014 szeptemberéig: 14 146), 2015 szeptemberéig 175 963. E vonatkozásban a növekmény 2014 első kilenc hónapjában a megelőző év ugyanezen időszakához képest 1144 százalékos volt). Legálisan 2013-ban 310, 2014-ben 856 személy érkezett. A menekültügyi hatóság 2014 első kilenc hónapjában 198, 2015 azonos időszakában 105 kérelmezőt ismert el menekültként. Az illegá-

¹⁵ Az Európai Bizottság javaslata COM(2015) 450 final 2015/0208 (COD): Az Európai Parlament és a Tanács rendelete áthelyezési válságmechanizmus létrehozásáról, valamint az egy harmadik országbeli állampolgár vagy egy hontalan személy által a tagállamok egyikében benyújtott nemzetközi védelem iránti kérelem megvizsgálásáért felelős tagállam meghatározására vonatkozó feltételek és eljárási szabályok megállapításáról szóló, 2013. június 26-i 604/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról.http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/proposal_for_regulation_of_ep_and_council_establishing_a_crisis_relocation_mechanism_hu.pdf

¹⁶ EU–Törökország nyilatkozat, 2016. március 18.
<http://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/> (Letöltve: 2016.08.11.)

¹⁷ „Franciaország soha nem mondta azt 'gyertek Franciaországba'”. 2016.02.13.
MTI/magyarhirlap.hu.
http://magyarhirlap.hu/cikk/47614/Manuel_Valls_elutasította_az_allando_kvotarendszer_t_a_menekultek_befogadasara (Letöltve: 2016.08.11.)

lisan érkezettek száma 2013-ban 18 590, 2014-ben 41 921 volt. A kiutasítások száma 2013-ban 1352 volt, 2014-ben 1962, 2015. szeptember végéig 1021, kitoloncolásra 2013-ban 599, 2014-ben 1121, 2015 októberéig 870 esetben került sor.¹⁸ A menekültügyi hatóság 2014-ben 240 kérelmezőt ismert el menekültként, oltalmazottként 236-at. 2015-ben 146 személy kapott menekült státuszt, oltalmazott státuszt 356. Sokatmondó az az adat is, amely szerint 2015 év végéig 152 260 kérelem ügyében azért kellett megszüntetni a menekültügyi eljárást, mert a kérelmező a kérelem benyújtását követően elhagyta Magyarország területét.¹⁹

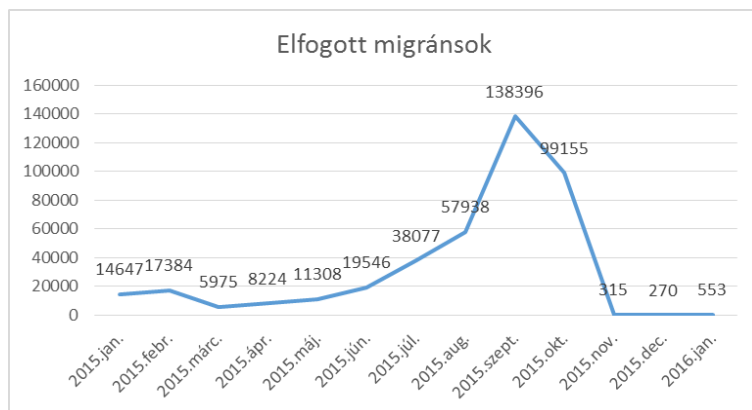
A következő ábra az Országos Rendőr-főkapitányság adatai alapján azt szemlélteti, hogy egy éves intervallumban – 2015. január 1. és 2016. január 31. között – a határsértés miatt elfogottak száma miként alakult. 2015 elején igen magas volt az elfogott határsértők száma, különösképpen februárban (17 384 fő), márciusban (5 975 fő) visszaesés volt tapasztalható, a nyári hónapokban azonban kiugró értékeket regisztráltak (júniusban 19 546 határsértőt fogtak el, júliusban 38 077-et, augusztusban 57 938-et. A tetőzés szeptemberben következett be (138 396 fő), novembertől – köszönhetően a kormányzati fellépésnek – jelentős mértékben visszaestek az értékek (november: 315 fő, december: 270 fő). 2016 tavaszán, nyarán az elfogott migránsok száma tartósan alacsony, és a tendencia összességében csökkenő. Így például 2016 júliusában 403 határsértőt regisztráltak, augusztus első felében 169-et.²⁰

¹⁸ *Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (2015): Statisztikák.*

http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu (Letöltve: 2016.01.22.)

¹⁹ *uo.*

²⁰ *ORFK (2016): Elfogott migránsok száma – dátum szerinti lekérdezés.* <http://www.police.hu/hirek-es-informaciok/hatarinfo/elfogott-migransok-szama-lekerdezés> (Letöltve: 2016.08.11.)

1. ábra: Elfogott határsértők száma 2015.01.01. és 2016.01.01. között. saját szerkesztés. Forrás: police.hu, 2016²¹

3. Különleges jogrend az Alaptörvényben

3.1. Elméleti alapvetések

Indokolt, hogy az alkotmányos állam felkészüljön: működése során szembesülhet olyan államot, illetve alkotmányosságot veszélyeztető helyzetekkel, melyeket az alkotmány szabta keretek között nem, vagy csak jelentős késedelem árán lehetséges elhárítani. A jogirodalom erre a szituációra a „különleges állapotok” megjelölést alkalmazza, és megkülönbözteti az alkotmányos zavartól (Verfassungstörung). Ez utóbbi alatt olyan helyzetet értenek, mely az állam belső szférájából ered; klasszikus példát erre a Weimari Köztársaság utolsó éveiből találunk, amikor is a parlament saját maga függesztette fel a tevékenységét.²²

A különleges állapotokra különleges szabályokat kell alkotni: e szabályok egyrészt a cselekvés gyorsasága és hatékonysága érdekében az alkotmányos kötöttségeket „lazítják”. Másrészt pedig garanciákat tartalmaznak, melyek célja az, hogy e „lazítások” ne vezessenek visszaélésekhez. A különleges állapotok joga azonban éppen e kettősségből fakadóan ellenmondástól terhelt. A különleges jogrend alapvető feladata ugyanis az, hogy az államot mielőbb visszavegye az

²¹ ORFK (2016): *Elfogott migránsok száma – dátum szerinti lekérdezés.*

<http://www.police.hu/hirek-es-informaciok/hatarinfo/elfogott-migransok-szama-lekerdezés> (Letöltve: 2016.08.11.)

²² Jakab András (2009): *II. Az Országgyűlés, Az Országgyűlés akadályoztatása különleges állapotban.* In: Jakab András (szerk.) (2009): *Az Alkotmány kommentárja I. kötet. Századvég Kiadó. Budapest. p. 635.*

alkotmányos keretek közé. A gyakorlatban azonban nehéz megtalálni a kellő egyensúlyt, az alkotmányos kereteket „lazító” szabályok, illetve a túlkapasokat megakadályozni hivatott garanciák között. Az arányosság elvéből az következik, hogy a hatalomkoncentráció éppen csak akkora lehet, mint amekkorát az adott helyzet megoldása feltétlenül indokol. A különleges jogrendre vonatkozó szabályok megalkotásakor tehát az egyensúlyt a hatékonyság és a „visszaéléstől való félelem” között kell megtalálni.²³

Általánosságban elmondható, hogy azokban az országokban és/vagy azokban az időszakokban részletesebb, garanciákkal jobban körülbástyázott a különleges állapotok szabályozása, ahol/amikor a visszaéléstől való félelem jelentősebb. Másik oldalról pedig, minél jelentősebbek az állam- és alkotmányveszélyeztető helyzetek, annál többfélék az eszközök, és annál kisebbek a garanciák.²⁴

A továbbiakban azt vetem vizsgálat alá – dolgozatom terjedelmi kereteihez igazodó mélységben –, hogy Alaptörvényünk miként szabályozza a különleges jogrendet.

3.2. A minősített időszakok rendszere

A magyar jogrendszer hatfajta különleges állapotot (vagy a közigazgatásban inkább szokásos megjelölés szerint „minősített időszakot”) ismer, ezek a következők:

- rendkívüli állapot – nemzetközi konfliktus esete („*hadiállapot kinyilvánítása vagy idegen hatalom fegyveres támadásának közvetlen veszélye*”),²⁵
- szükségállapot – országon belüli eredetű szükséghelyzet („*a törvényes rend megdöntésére vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányuló fegyveres cselekmények, továbbá az élet- és vagyonbiztonságot tömeges méretekben veszélyeztető, fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett súlyos, erőszakos cselekmények*”),²⁶
- megelőző védelmi helyzet – rendkívüli állapot kihirdetése előtti háborús veszély („*fegyveres támadás veszélye vagy szövetségi kötelezettség teljesítése*”),²⁷
- váratlan támadás esete – külső fegyveres támadás („*külső fegyveres csoportoknak Magyarország területére történő váratlan betörése*”),²⁸

²³ Jakab 2009 pp. 635–636

²⁴ Jakab 2009 p. 636

²⁵ Alaptörvény 48. cikk a) pont, 49. cikk

²⁶ Alaptörvény 48. cikk b) pont, 50. cikk

²⁷ Alaptörvény 51. cikk

²⁸ Alaptörvény 52. cikk

- veszélyhelyzet – országon belüli eredetű, a szükséghelyzethez képest kevésbé súlyos helyzet („*az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség*”),²⁹
- terrorveszély-helyzet.

Az Alaptörvény a különleges jogrendre vonatkozó szabályokat külön fejezetben tárgyalja, ezzel eltér a korábbi Alkotmány által alkalmazott megoldástól, mely a vonatkozó szabályokat szétszórva tartalmazta, az Országgyűlés, illetve a Kormány fejezetében. A különleges jogrendre vonatkozó szabályanyag – miként arra Árva Zsuzsanna is rámutat – rendkívül részletes, az Alaptörvényen belül az egyik legterjedelmesebb rész.³⁰

Az Alaptörvény a különleges jogrend egyes formáit külön-külön cikkeken szabályozza, ezen belül előbb definiálja a rendkívüli állapotot és a szükséghelyzetet, majd ismerteti a közös szabályokat. Ezt követik a megelőző védelmi helyzetre, a *terrorveszély-helyzetre*, a váratlan támadásra, illetve a veszélyhelyzetre vonatkozó cikke, a fejezet végén a különleges jogrendre vonatkozó közös szabályokat találjuk. Az Alaptörvény a részletszabályok meghatározását sarkalatos törvényekre bízza. A különleges jogrend elemei közül a rendkívüli állapot, a szükségállapot, a megelőző védelmi helyzet, illetve a váratlan támadás esetén alkalmazható intézkedéseket a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény (továbbiakban: honvédelmi törvény, Hvt.) tartalmazza.

Az Országgyűlés 2016. június 7-én szavazta meg az Alaptörvény hetedik módosítását. A módosítás folytán az Alaptörvény különleges jogrendről szóló fejezete kiegészült a „Terrorveszély-helyzet” alcímmel, és az annak részleteit szabályozó 51/A. cikkel. A miniszteri indokolás szerint a terrorveszély-helyzet „a megelőző védelmi helyzet belbiztonsági megfelelője, de annál szűkebb felhatalmazásokat nyit meg a honvédelmi törvény szintjén, valamint lehetőséget teremt a Magyar Honvédség felhasználására, ha a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok erői nem elegendők”.³¹

Terrorveszély-helyzet „*terrortámadás jelentős és közvetlen veszélye vagy terrortámadás esetén*” állhat fenn.³² E körülmények valamelyikének fennforgásakor az Országgyűlés jogosult kihirdetni a terrorveszély-helyzetet; e hatáskörét a Kormány kezdeményezésére gyakorolja. Az Alaptörvény a szavazáshoz minősített többséget ír elő, vagyis „a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadá-

²⁹ Alaptörvény 51/A. cikk

³⁰ Árva Zsuzsanna (2013): *Kommentár Magyarország Alaptörvényéhez*. Wolters Kluwer. Budapest. p. 460.

³¹ *Magyarország Alaptörvényének hatodik módosítása (T/10416 iromány)*. Részletes indokolás az 1. §-hoz <http://www.parlament.hu/irom40/10416/10416.pdf>

³² Alaptörvény 51/A. cikk (1) bekezdés

nak szavazata szükséges”.³³ A különleges jogrendet meghatározott időtartamra hirdetik ki, ezen időtartam prolongálható. Az Országgyűlés a terrorveszélyhelyzet kihirdetésével egyidejűleg „felhatalmazza a Kormányt sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedések bevezetésére”.³⁴ A rendkívüli intézkedések az Országgyűlés döntéséig, legfeljebb azonban tizenöt napig maradnak hatályban.³⁵ A Kormány rendeleti úton kormányozhat, „egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat”.³⁶

4. Tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet

4.1. A tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet törvényi definíciója

2015 tavaszán, a migrációs válság fokozódásakor az országgyűlés módosított több törvényt (így a honvédelmi törvényt is), és bevezette a „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet” kategóriáját.³⁷ A „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet” elrendelése a menekültek létszámához, a tranzitónákban lévők számához és egy meglehetősen rugalmasan értelmezhető kategóriához kötött.

A menedéjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény (továbbiakban: menedékjogi törvény, Mjt.) értelmében tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet abban az esetben rendelhető el, „ha

a) a Magyarországra érkező elismerést kérők száma

aa) egy hónap átlagában a napi ötszáz főt,

ab) két egymást követő hét átlagában a napi hétszázötven főt vagy

ac) egy hét átlagában a napi nyolcszáz főt

meghaladja,

b) a Magyarországon a tranzitónában tartózkodók száma – a külföldiek ellátásában közreműködő személyeket nem számítva –

ba) egy hónap átlagában a napi ezer főt,

bb) két egymást követő hét átlagában a napi ezeröttszáz főt vagy

bc) egy hét átlagában a napi ezerhatszáz főt

meghaladja”.

Továbbá, a fenti eseteken túlmenően akkor is, „ha

³³ Alaptörvény 51/A. cikk (2) bekezdés

³⁴ Alaptörvény 51/A. cikk (1) bekezdés

³⁵ Alaptörvény 51/A. cikk (3) bekezdés

³⁶ Alaptörvény 51/A. cikk (4) bekezdés

³⁷ 2015. évi CXL. törvény egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról 16. §; 2015. évi CXL. törvény egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról 17. §

c) bármely olyan migrációs helyzettel összefüggő körülmény alakul ki, amely valamely település közbiztonságát, közrendjét vagy a közegészségügyet közvetlenül veszélyezteti". A törvény, példálózó jelleggel megemlíti, hogy ez a helyzet áll fenn akkor, „ha az adott településen vagy annak külterületén található befogadó állomáson vagy a külföldiek elhelyezését biztosító egyéb létesítményben zavargás tör ki, vagy erőszakos cselekményeket követnek el”.³⁸

E feltételek fennállása esetén a kormány akár az ország egészére, vagy meghatározott területére kiterjedően elrendelheti a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet. Ennek hatálya legfeljebb hat hónap lehet, ám a kormány azt meghosszabbíthatja.³⁹ Egyebekben az országos rendőrfőkapitány és a menekültügyi hatóság vezetője köteles folyamatosan figyelemmel kísérni az elrendelés feltételeinek fennállását, és amennyiben úgy találják, hogy e feltételek már nem állnak fenn, úgy kezdeményezik a miniszternél, hogy tegyen javaslatot a kormány felé az elrendelő kormányrendelet hatályon kívül helyezésére.⁴⁰

A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal adatai szerint a menedékkérelmek iránti kérelemmel élők számának napi átlaga a 2015. augusztus 9. és 2015. szeptember 9. közötti időszakban 1780 volt, a 2015. augusztus 24. és 2015. szeptember 6. közötti két hétre vonatkozóan az átlag 1914, a 2015. augusztus 31. és 2015. szeptember 6. közötti egy hétre vonatkozóan az átlag 2002.⁴¹ Minderre tekintettel a kormány 2015 szeptemberében két lépésben, összesen hat megyére (Bács-Kiskun, Csongrád, Baranya, Somogy, Zala és Vas megyék) kiterjedően rendelt el tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet, majd azt 2016 márciusában az ország egész területére kiterjesztette.⁴²

³⁸ Mjt. 80/A. § (1) bekezdés

³⁹ Mjt. 80/A. § (4) bekezdés

⁴⁰ Mjt. 80/A. (3) bekezdés

⁴¹ Tovább épülhet a kerítés, újabb megyékben van válsághelyzet. 2015.09.21.

<http://vs.hu/kozelet/osszes/hat-megyere-hirdettek-ki-a-tomeges-bevandorlas-okozta-valshahelyzetet-0921#ls2> (Letöltve: 2016.01.22.)

⁴² 269/2015. (IX. 15.) Korm. rendelet a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kihirdetéséről, valamint a válsághelyzet elrendelésével, fennállásával és megszüntetésével összefüggő szabályokról

41/2016. (III. 9.) Korm. rendelet a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet Magyarországon egész területére történő elrendeléséről, valamint a válsághelyzet elrendelésével, fennállásával és megszüntetésével összefüggő szabályokról

4.2. Egyes, tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetben alkalmazható intézkedések

A menedékjogi törvény meghatároz egyes, a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetben alkalmazható intézkedéseket. Így például az állam vagy a helyi önkormányzat tulajdonában (vagy többségi tulajdonában), illetve vagyongazdálkodásában álló ingók és ingatlanok – kártalanítás ellenében – ideiglenesen (de legfeljebb hat hónapra) igénybe vehetők.⁴³ Az igénybevétel kiterjedhet olyan (például kritikus infrastruktúrához tartozó, a lakosság ellátását alapvetően érintő) vagyontárgyakra, amelyek esetében az igénybevétellel előreláthatólag okozott kár lényegesen meghaladhatja az eltervezett használati célhoz fűződő érdeket. Ebben az esetben a vagyongazdálkodó kifogást terjeszthet elő.⁴⁴

4.3. Speciális szabályok a rendőrség és a honvédség alkalmazására

Tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetben speciális szabályok vonatkoznak a rendőrség és a honvédség eljárására is. A rendőrség többletjogosítványai a következőképpen alakulnak: a rendőr

- forgalom elől lezárhat útvonalat, közterülete, korlátozhatja a forgalmat,
- korlátozhatja nyilvános és közforgalmú intézmények működését,
- külön írásos engedély alapján ellenőrzés, a helyszín megfigyelése, illetve biztosítása céljából magánlakásba beléphet, a feladat teljesítéséig ott tartózkodhat,
- területet, épületet lezárhat, az ott tartózkodókat távozásra kötelezheti.⁴⁵

Módosult ezzel egyidejűleg a honvédelmi törvény is, ennek alapján a honvédség felhatalmazást nyert, hogy fegyverhasználati joggal közreműködjön:

- az államhatár őrzésében,
- mindazon intézkedések végrehajtásában, melyek az államhatár rendjét közvetlenül veszélyeztető konfliktushelyzet és a tömeges méretű migráció kezelése érdekében szükségesek,
- az államhatár ellen irányuló erőszakos cselekmények felszámolásában.⁴⁶

A módosítás célja az volt, hogy a honvédség a missziós gyakorlatában már meglévő, élet kioltására nem alkalmas tömegkezelési eszközök alkalmazásával segítse a rendőrséget a tömegkezelési feladatai végrehajtásában.

⁴³ Mjt. 80/B. § (1) bekezdés

⁴⁴ Mjt. 81/B. § (3) bekezdés

⁴⁵ 2015. évi CXLII. törvény egyes törvények Magyarország államhatárának hatékonyabb védelmével és a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról 4. §

⁴⁶ Uo.

Nóvum a honvédelmi törvényben az is, hogy a jogalkotó a feladatellátásban érintett állományt feljogosít egyes, Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvényben (továbbiakban: Rtv.) meghatározott rendőri intézkedések alkalmazására. Csak egyes, nevesített rendőri intézkedésekről van szó, és csak olyan körben, hogy a honvédség erői képesek legyenek érdemben segíteni a rendőrséget a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kezelésére irányuló tevékenységében.

E körben a katona – a honvédelmi törvényben írt korlátozásokkal – jogosult a rendőrségi törvényben írt intézkedéseket megtenni, illetve kényszerítő eszközt alkalmazni. Így a katona további intézkedés megtétele céljából elfogja és az illetékes hatóság elé állítja azt,

- akit szándékos bűncselekmény elkövetésén tetten értek,
- aki az ország területén jogellenesen tartózkodik.⁴⁷

A katona az illetékes szerv vagy hatóság elé állíthatja,

- aki felszólításra nem tudja, vagy nem akarja magát hitelt érdemlően igazolni,
- aki bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható,
- aki a szabálysértést az abbagyásra irányuló felszólítást követően is folytatja.⁴⁸

A katona jogosult idegenrendészeti intézkedés megtételére, vagyis nemzetközi szerződésben biztosított felhatalmazás alapján végrehajtja személyek államhatáron történő átadását, átvételét, átszállítását, ezzel kapcsolatos személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedést a tranzitterületen is foganatosíthat.⁴⁹

A katona jogosult egyes biztonsági intézkedéseket megtenni, így a személyeket, anyagi javakat fenyegető veszélyhelyzet megszüntetése, illetve az államháttár védelme érdekében haladéktalanul megteszi a feladatkörébe tartozó intézkedéseket, közreműködik az önmagát vagy másokat veszélyeztető állapotú személy orvoshoz, egészségügyi intézménybe történő szállításában. Ezen túlmenően feladatának ellátása során irányíthatja, korlátozhatja, vagy akár szüneteltetheti is a közúti forgalmat.⁵⁰

Rendkívül jelentős az a garanciális szabály, mely szerint a katonát nem terheli a fegyverhasználati kötelezettség, és bár más alkalmas eszköz hiányában használhat testi sérülés okozására is alkalmas eszközt, de az eljárása nem irányulhat az emberi élet kioltására.⁵¹ E szabály alól kivételt jelent az, hogy meghatározott

⁴⁷ Rtv. 33. § (1) bekezdés a) és b) pontok

⁴⁸ Rtv. 33. § (2) bekezdés a), b) és f) pontok

⁴⁹ Rtv. 35. §

⁵⁰ Rtv. 37. § a) és b) pontja; Hvt. 54/D. (1) bekezdés a) és b) pontok

⁵¹ Hvt. 54/D. § (3) bekezdés

eszközök használata e vonatkozásban nem minősül fegyverhasználatnak. Ez a helyzet „a gumilövedék, a pirotechnikai eszköz, a könnygázgránát, az elfogó háló löfegyverrel vagy az e célra szolgáló egyéb kilövő eszközzel történő célba juttatása” esetén.⁵²

Az Alaptörvény hatodik módosításával egyidejűleg sor került egyes, a terrorveszély-helyzettel összefüggő szabályok átvezetésére is a honvédelmi törvényben. Ezek közül kiemelendők azok az intézkedések, amelyeket a Kormány a terrorveszély-helyzet kihirdetésének kezdeményezése után bevezethet (például közúti, vasúti, vízi és légi járművek forgalma korlátozható, kijárási tilalom rendelhető el, megtiltható nyilvános gyűlések, közterületi rendezvények tartása).⁵³

5. Összegzés

Napjaink Európájában az egyik leghangsúlyosabb biztonsági kockázatokat jelentő kihívás a migrációs válsághelyzet. Magyarország 2012-ben született Nemzeti Biztonsági Stratégiája a migrációt olyan természetes jelenségként kezeli, mely ugyan rejt magában köz- és nemzetbiztonsági kockázatokat is, ám rendelkezik gazdasági és demográfiai előnyökkel is. 2015-ben az Európába érkező menekültek száma azonban minden eddig csúcspot megdöntött, ez pedig minden érintett államot arra készítetett, hogy átgondolja migrációs politikáját.

Magyarország Alkotmánya, és jelenlegi Alaptörvénye is hat típusát ismeri a különleges jogrendnek, ezek a következők: rendkívüli állapot, szükségállapot, megelőző védelmi helyzet, terrorveszély-helyzet, váratlan támadás esete és veszélyhelyzet. Tanulmányomban rámutattam két, az alkotmányjogi szakirodalom által tárgyalt összefüggésre. Az egyik szerint a különleges jogrendre vonatkozó szabályok megalkotásakor a jogalkotónak meg kell találnia az egyensúlyt a hatékonyság és a „visszaéléstől való félelem” között. A másik összefüggés pedig az, hogy azokban az országokban, illetve időszakokban, ahol a „normál” mértéket meghaladóak az államot, illetve az alkotmányt veszélyeztető helyzetek, ott és akkor annál többfélék a rendkívüli eszközök, és annál kisebbek a garanciák.

Tanulmányomban vázoltam, hogy az Alaptörvény milyen logika mentén szabályozza az egyes különleges állapotokat. 2015 szeptemberében – a fokozódó migrációs helytere tekintettel – vezette be a jogalkotó a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kategóriáját. Az ezzel összefüggésben módosításra kerülő jogszabályok közül a honvédelmi törvény új rendelkezéseit vetettem vizsgálat alá, illetve a katonákat megillető új jogosítványokat részleteztem. Jelen írásban – a terjedelmi korlátok miatt – nem tértem ki azokra a jogszabályváltozásokra, amelyek a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kapcsán a menekültügyi törvényt, illetve a büntetőjogi fellépés egyes eszközeit érintették.

⁵² Hvt. 54/D. §

⁵³ Hvt. 64. §, 65. § (1) bekezdés, 70. § (4) – (6) bekezdések

Felhasznált irodalom

- Árva Zsuzsanna (2013): Kommentár Magyarország Alaptörvényéhez. Wolters Kluwer. Budapest
- Bakondi György (2016): Magyar migrációs politika. Magyarország Kormánya. Budapest
- Jakab András (2009): II. Az Országgyűlés, Az Országgyűlés akadályoztatása különleges állapotban. In: Jakab András (szerk.) (2009): Az Alkotmány kommentárja I. kötet. Századvég Kiadó. Budapest.
- Gazdag Ferenc (szerk.) (2011): Biztonságpolitika – Biztonsági tanulmányok. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. Budapest
- Keszely László (szerk.) (2013): Az átfogó megközelítés és a védelmi igazgatás. Védelmi igazgatás, hagyomány és megújulás. Zrínyi Kiadó. Budapest
- Póczik Szilveszter – Fehér Lenke – Dunavölgyi Szilveszter – Augusztin Tamás – Windt Szandra (2008): Nemzetközi migráció - nemzetközi kockázatok. Magyar Tudomány, 2008/09.
<http://www.matud.iif.hu/08sze/07.html> (Letöltve: 2016.08.11.)
- Sy, Sarah (2015): A menekültügyi politika. 2015.
- http://europarl.europa.eu/atyoursevice/hu/displayFtu.html?ftuld=FTU-_5.12.2.html (Letöltve: 2016.08.11.)

Interneten elérhető források

- Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (2015): Statisztikák.
http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu (Letöltve: 2016.01.22.)
- Központi Statisztikai Hivatal (2015): Menekültügyi világnap. Statisztikai Tükör 2015/47.
<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/menekult14.pdf> (Letöltve: 2016.01.22.)
- ORFK (2016): Elfogott migránsok száma – dátum szerinti lekérdezés.
<http://www.police.hu/hirek-es-informaciok/hatarinfo/elfogott-migransok-szama-lekerdezes> (Letöltve: 2016.08.11.)
- Alkotmánymódosítást javasolnak. Az alaptörvényben kell szabályozni a terrorveszély-helyzetet a kormány szerint. 2016.01.12
http://www.ma.hu/belfold/270842/Az_alaptorvenyben_kell_szabalyozni_a_terrorveszelyhelyzetet_a_kormany_szerint (Letöltve: 2016.01.22.)
- Tényleg teljhatalmat kap Orbán egy terrorhelyzetben? 2016.01.19.
http://index.hu/belfold/2016/01/19/tenyleg_teljhatalmat_kap_orban_e

gy_terrorhelyzetben_-_terrorveszelyhelyzet_az_alaptorvenyben/ (Letöltve: 2016.01.22.)

- Orbán: A menekültek nem jönnek még egyszer keresztül Magyarországon. 2016.01.22.
http://index.hu/belfold/2016/01/22/orban_viktor_menekultvalsag_csok/ (Letöltve: 2016.01.22.)
- Tovább épülhet a kerítés, újabb megyékben van válsághelyzet. 2015.09.21.
<http://vs.hu/kozelet/osszes/hat-megyere-hirdettek-ki-a-tomeges-bevandorlas-okozta-valsaghelyzetet-0921#!s2> (Letöltve: 2016.01.22.)
- <http://frontex.europa.eu/news/710-000-migrants-entered-eu-in-first-nine-months-of-2015-NUiBkk> (Letöltve: 2016.01.22.)
- <http://frontex.europa.eu/news/number-of-migrants-arriving-in-greece-dropped-by-half-in-november-cITv3V> (Letöltve: 2016.01.22.)
- „Franciaország soha nem mondta azt 'gyertek Franciaországba'”. 2016.02.13. MTI/magyarhirlap.hu.
http://magyarhirlap.hu/cikk/47614/Manuel_Valls_elutasította_az_allando_kvotarendszert_a_menekultek_befogadasara (Letöltve: 2016.08.11.)

Jogforrások

- Magyarország Alaptörvénye
- 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
- 2007. évi LXXX. törvény a menedéjogról
- 2011. évi CXIII. törvény a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről
- 2015. évi CXL. törvény egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról
- 2015. évi CXLII. törvény egyes törvények Magyarország államhatárának hatékonyabb védelmével és a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról
- 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról
- 269/2015. (IX. 15.) Korm. rendelet a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kihirdetéséről, valamint a válsághelyzet elrendelésével, fennállásával és megszüntetésével összefüggő szabályokról
- 41/2016. (III. 9.) Korm. rendelet a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet Magyarország egész területére történő elrendeléséről, valamint a válsághelyzet elrendelésével, fennállásával és megszüntetésével összefüggő szabályokról

Egyéb források

- Az Európai Bizottság javaslata COM(2015) 450 final 2015/0208 (COD): Az Európai Parlament és a Tanács rendelete áthelyezési válságmechanizmus létrehozásáról, valamint az egy harmadik országbeli állampolgár vagy egy hontalan személy által a tagállamok egyikében benyújtott nemzetközi védelem iránti kérelem megvizsgálásáért felelős tagállam meghatározására vonatkozó feltételek és eljárási szabályok megállapításáról szóló, 2013. június 26-i 604/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról.
http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/proposal_for_regulation_of_ep_and_council_establishing_a_crisis_relocation_mechanism_hu.pdf (Letöltve: 2016.08.11.)
- EU–Törökország nyilatkozat, 2016. március 18.
<http://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/> (Letöltve: 2016.08.11.)

Könyvismertető - David E. Hoffman: A milliárddolláros kém című könyvéről

Makai József

David E. Hoffman: A milliárddolláros kém (*Maxim Könyvkiadó, Szeged, é. n., fordította Béresi Csilla, ISBN: 978 963 261 370 3. Az eredeti mű címe: The Billion Dollar Spy*) 376 oldalas kötete érdekes és izgalmas beszámoló a hidegháborús hírszerzés egyik epizódjáról.

Hoffman, a The Washington Post munkatársa, Adolf Georgijevics Tolkacsev történetét írta meg. Hoffman tapasztalt elismert és díjazott újságíró; volt moszkvai tudósító, és hosszú pályafutása alatt, az amerikai nemzetbiztonsági ügynökségek berkeiben is kiváló kapcsolatokat épített ki. A könyvében feldolgozott történet eddig sem volt ismeretlen, és tudni lehetett, hogy Tolkacsev volt a CIA egyik legjelentősebb ügynöke.¹

Mitől lett ez jóval több, mint egy ügyesen megírt, kiválóan szerkesztett non-fiction könyv, amikben egyébként az amerikai újságírók általában jeleskednek? Hiszen egy ilyen vállalkozás esetében természetes, hogy a szerző interjúkat készít a résztvevőkkel, és bejárja a történet helyszíneit. Hoffman könyve, elsősorban és főként attól különösen értékes, hogy közel ezer oldalnyi, a titkosítás alól feloldott dokumentum alapján rekonstruálta Tolkacsev kémkedésének történetét. Az információs szabadságról szóló, 1967 óta hatályos amerikai törvény, a Freedom of Information Act (FOIA) lehetővé tette, hogy Hoffman megismerhesse a CIA és FBI dokumentumait. De az újságírói rutint és kíváncsiságot történelmi alapossággal párosító szerző nem csupán Tolkacsev történetét mondja el, hanem kontextussal is szolgál, és betekintést ad a hidegháborús korszak hírszerzésének világába is. Hoffman rengeteg értékes, eredeti forrást használ, ráadásul jegyzetei között magyarázó, kifejtő jellegűek is vannak.

A titkos szovjet katonai programokon dolgozó, rádiólokátorokkal foglalkozó mérnök jelentkezése előtt, a CIA moszkvai kirendeltségének nem voltak helyben beszervezett ügynökei. Informátoraikat – a KGB vagy a GRU tisztjeit, esetleg diplomátákat – külföldön, a moszkvai központtól távol környékezték meg. A moszkvai beszerzéseket Langley sem bátorította – sőt egy ideig a kirendeltség ún. zárlat alatt állt, és nem kezdeményezhetett új műveleteket. Volt olyan amerikai hírszerző, aki két év moszkvai szolgálat alatt egyetlen szovjet ügynökkel sem találkozott (32. o.).

¹ Royden, Barry G.: Tolkachev, A Worthy Successor to Penkovsky: An Exceptional Espionage Operation, in: *Studies in Intelligence: Vol. 47, No. 3, 2003, Unclassified Edition* www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol47no3/article02.html

E nehéz időszakban, 1977 januárjában szólította meg egy ismeretlen férfi Robert Fultont, a CIA a moszkvai kirendeltségének vezetőjét. Üzenetére, a központ utasításai miatt, nem reagálhattak. Az ismeretlen férfi azonban még további négy alkalommal próbálta felvenni a kapcsolatot az amerikaiakkal. Választ több mint egy év múlva, 1978 márciusában kapott, az első üzenetet 1978 augusztusában juttatják el hozzá, az első találkozót pedig 1979 januárjában ejtik meg. Két évnyi elemzésre, tervezésére volt szükség ahhoz, hogy a CIA tisztjei először találkozzanak az önként jelentkező ügynökkel. Ez a könyv egyik fontos tanulsága: az idő jelentősége a hírszerzői munkában. Az ügynökkel való kapcsolatfelvétel, a találkozók előkészítése és lebonyolítása nehéz és időigényes, rengeteg kudarccal és veszéllyel.

Tolkacsev – kódneve CKSPHERE (majd CKVANQUISH) lett – olyan értékes információkkal jelentkezett, hogy az amerikaiak nem tudtak nem foglalkozni vele. Ebben az időben ugyanis a CIA igazgatója fontosabbnak tartotta az erőviszonyok hiteles felmérését az új szovjet fejlesztések pusztá felsorolásánál (62. o.). A CKSPHERE révén megszerzett anyagok pedig pont ezt a lehetőséget segítették. Anyagainak (is) köszönhetően az amerikaiak tisztában lehettek a szovjet légvédelem hiányosságaiával. Ez többek között azt jelentette, hogy az amerikaiak tudták: volt értelme kifejleszteni a Tomahawk robotrepülőt. Az alacsonyan repülő és manőverező repülő – amellyel az első próbarepülést 1979-ben hajtották végre – ugyanis a szovjet légvédelem és légiőr nem tudta érzékelni (113-114. o.).

Tolkacsev éveken át olyan jelentős adatokat adott át az amerikaiaknak, hogy – nyilván cseppet sem paradox módon – az is felmerült: az egész valójában a KGB dezinformációs művelete, és célja nyilvánvalóan a CIA félrevezetése, és az USA döntéshozóinak megtévesztése. A CIA, eleinte óvatosan fogadta Tolkacsev információit. Az első elemzések még 50 százalékra becsülték a mérnök megbízhatóságát (86. o.). Két és fél évvel Tolkacsev jelentkezése után, még mindig voltak kétségeik, és valós veszélynek tartották, hogy a KGB megtévesztésével van dolguk. Ám Tolkacsev olyan jelentőségű adatokat szolgáltatott a Szovjetunió szándékairól, terveiről és főleg képességeiről, hogy az amerikai hírszerzők egyre inkább hajlamosak voltak hinni neki. A beérkezett információk ugyanis túl értékesek voltak ahhoz, hogy a KGB – még egy fontosabb stratégiai cél érdekében is – kiszolgáltatassa őket. Az információkat annyira jelentősnek találták, hogy úgy becsülték, Tolkacsev ötévi kutatást és fejlesztést takarított meg az Egyesült Államoknak (110. o.). És jóformán felbecsülhetetlen mennyiségű pénzt is, azt, amit a megtakarított öt év alatt nem kellett elkölteni. A CIA évekig újra és újra átfésülte Tolkacsev anyagait, és egyetlen, dezinformációra utaló adatot sem talált köztük (316. o.).

Természetesen, van aki szerint mindez túl szép, hogy igaz legyen. E narratíva szerint Tolkacsev valójában nem is létezett, és állítólagos árulása a KGB koholmánya volt. A CIA egyik volt alkalmazottja – aki az ügynökség történészeként is dolgozott – azt is árulkodó jelnek tartja, hogy a KGB az Adolf személynevet

adta Tolkacsevnek. Ezt a szovjet közvéleménynek szánt üzenetnek tartja, hiszen Adolf Hitler a szovjet/oroszl történelem leggyűlöltebb alakja.² Ez azonban magányos vélemény: Hoffman munkájáról a CIA is elismeréssel szól,³ kivégzéséről pedig a Politikai Bizottság ülésén is beszéltek.⁴ Mindezek önmagukban semmit sem jelentenének, ám Tolkacsev jelentőségéről sokat elárul a tény, hogy immár több mint két évtizede a konfliktusokban és háborúkban az Egyesült Államok uralja a légtereket.

Ám bármennyire is óvta forrását a CIA, Tolkacsevet hat év után elfogta a KGB. A jelenleg rendelkezésre álló információk alapján vesztét nem saját – helyenként a könnyelműséggel határos – buzgósága okozta, hanem a CIA berkeiben elkövetett árulás. Minden jel szerint egy, a kiképzése után elbocsátott tiszt, Edward Lee Howard adta át az ügynökről szóló információkat a szovjeteknek. A CIA Howardot Moszkvába akarta küldeni, feladata – sok más mellett – a Tolkacsevvel való kapcsolattartás lett volna. Már a felkészülési időszakban bejárása volt a CIA szovjet részlegébe, később pedig az állomány része lett. Hozzáfért a napi jelentésekhez, köztük CKSPHERE anyagaihoz is. Arról nincs adat, hogy tisztában volt-e kilétével, de hozzáférhetett, azokhoz az anyagokhoz, amelyekben Tolkacsev önmagáról írt, és amikből kiderült munkahelye. A kiküldetés előtt azonban Howard poligráfos tesztjeinek eredményei nem voltak kielégítőek. A CIA úgy döntött, hogy Howard nem utazhat Moszkvába és az ügynökségtől is elbocsátották. Az alkoholproblémákkal küszködő, sértett Howard bosszút állt, tájékoztatta Moszkvát, és Finnországon keresztül a Szovjetunióba menekült, és ott is halt meg (303. o.).

Tehát egy alkalmatlan tiszt meggondolatlan kirúgása lett Tolkacsev veszte. A mérnök nem volt képzett ügynök, és egy olyan korban kémkedett, amikor a kommunikációs eszközök – a mai lehetőségekhez képest – még kezdetlegesek voltak. A tisztek és az ügynök személyes kapcsolattartása azonban azért is fontos volt, mert CKSPHERE ezt igényelte: végül az buktatta meg, akit arra képeztek, hogy kapcsolatban legyen az USA egyik legértékesebb forrásával.

² Fischer, Benjamin B.: Riveting review

www.washingtontimes.com/news/2015/jul/30/letter-to-the-editor-riveting-review-of-the-billio/

³ Dujmovic, Nicholas: *The Billion Dollar Spy: A True Story of Cold War Espionage and Betrayal*, *Studies in Intelligence*, Vol. 60, No. 1

www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol-60-no-1/the-billion-dollar-spy.html

⁴ Session of Politburo of CC CPSU, 25 September 1986

nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB540-Soviet-Politburo-Discussed-CIA-Billion-Dollar-Spy-Adolf-Tolkachev/1986-09-25%20Politburo%20memcon%20mentioning%20Tolkachev.pdf

Mindenképpen üdvözlendő, hogy Hoffman műve magyarul is megjelent, ám akad néhány zavaró pontatlanság. A kötetben a CIA – a Central Intelligence Agency – fordítása így szerepel: Központi Hírszerző Hivatal (16. oldal), majd végig Hivatalként említik. Az „agency” azonban „ügynökség”, tehát Központi Hírszerző Ügynökségről van szó. Az amerikai könyvek magyar kiadásainál visszatérő gond, hogy a fordítók képtelenek különbséget tenni az USA tengerészgyalogsága (US Marine Corps) és haditengerészete (US Navy) között. A két haderőnem, együttműködik ugyan, de a tengerészgyalogos és a tengerész nem szinonimák. Az USA nagykövetségeit világszerte a tengerészgyalogság⁵ védi, ehhez képest a könyv magyar kiadásában – egy jegyzet kivételével – „haditengerész örök” szerepelnek. Előfordulnak figyelmetlenségből fakadó hibák is. Az egyik szereplőről azt írják, hogy „*Ohio állam egyik jómódú kisvárosában, Upper Alringtonban töltötte gyermekkorát a második világháború idején, Ohio államban*” (32. o). Vagy ha azt a mondatot látjuk, hogy „*a betegeskedő pártfőtitkár 1986. március 10-én elhunyt, Konsztantyin Csernyenko*” (286. o), akkor megállapíthatjuk, hogy a könyv több odafigyelést, lelkiismeretesebb szöveggondozást érdemelt volna. Hiszen az F-15C nem „20 méter magas” (308 o.), hanem 5,6 méter. Nehéz megérteni, miért nem tűnt fel senkinek, hogy egy tizenhárom méteres szárnyfeszítávú repülő aligha lehet húsz méter magas. A húsz méter a budapesti Körszálló harmada. Az apró hiányosságok összeadódnak, ezért helyenként bosszantó olvasni Hoffman adatgazdag, tanulságos könyvét. A kötethez egy látványos honlap⁶ kapcsolódik: ott további tartalmak – például dokumentumok és fényképek – között böngészhet az olvasó.

⁵ Marine Corps Embassy Security Group, bővebben: www.mcesg.marines.mil

⁶ www.davidehoffman.com/